insan • düşünce • kültür

insicam 45

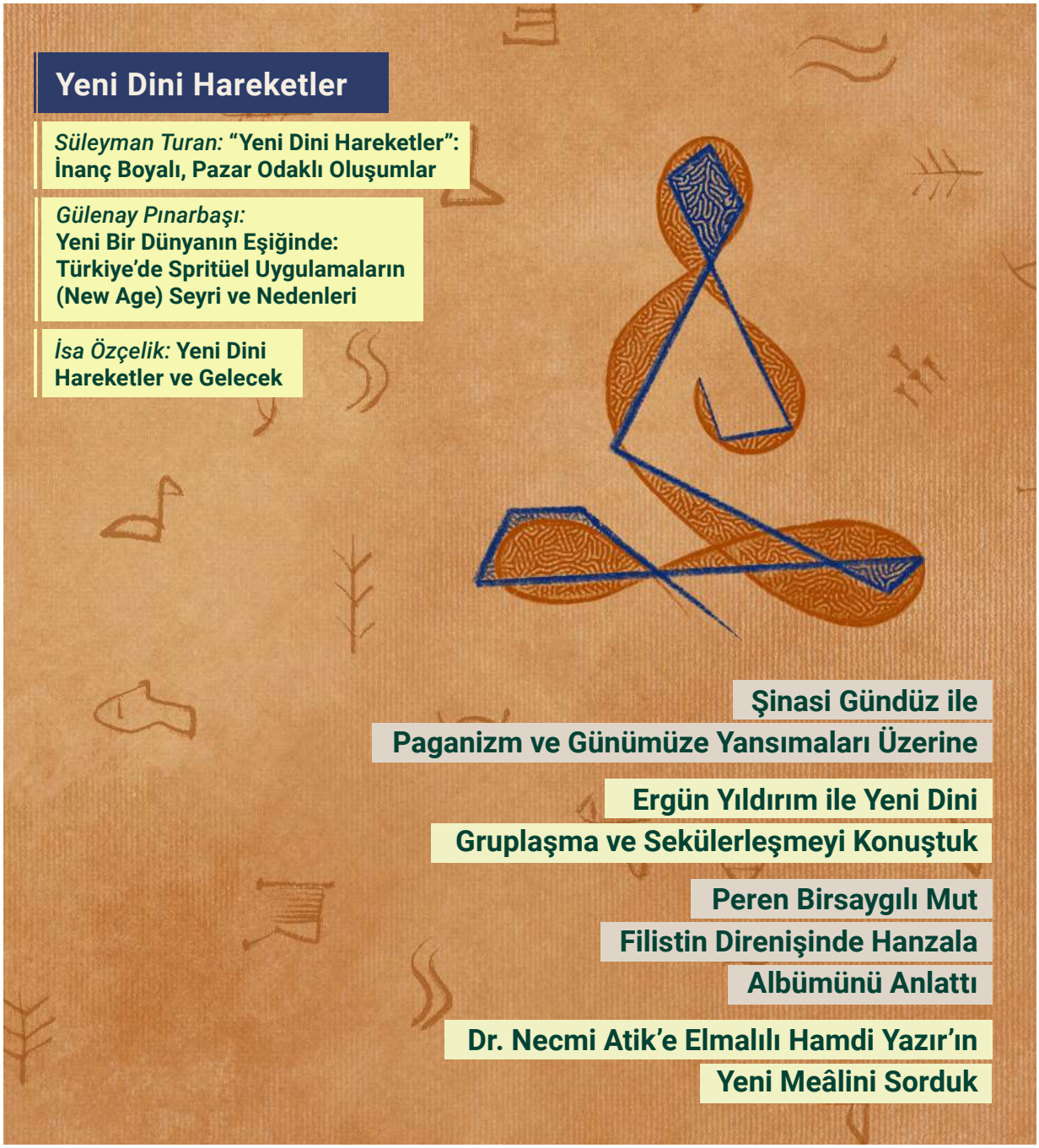

Yeni Dini Hareketler

Süleyman Turan: **"Yeni Dini Hareketler": İnanç Boyalı, Pazar Odaklı Oluşumlar**

Gülenay Pınarbaşı: **Yeni Bir Dünyanın Eşiğinde: Türkiye'de Spritüel Uygulamaların (New Age) Seyri ve Nedenleri**

İsa Özçelik: **Yeni Dini Hareketler ve Gelecek**

Şinasi Gündüz ile Paganizm ve Günümüze Yansımaları Üzerine

Ergün Yıldırım ile Yeni Dini Gruplaşma ve Sekülerleşmeyi Konuştuk

Peren Birsaygılı Mut Filistin Direnişinde Hanzala Albümünü Anlattı

Dr. Necmi Atik'e Elmalılı Hamdi Yazır'ın Yeni Meâlini Sorduk

SAYI 45 • Kasım • 2024

Mustafa Eser / İsteğin Biçimlenmesi • Ahmet Poçanoğlu / İnci Mercan Gerdanlığı (40) Ebu Eyyûb El-Ensârî (R.A.) • Hatice Balin / Bir Tatlı Huzur Almaya Geldik • Nazmiye Yağcı / Lâdini Maneviyat • Nur Meryem Özbek / Yoga ve Seküler Maneviyat • Nihal Pakırdaşı / Tanrıcılık Oynayanların Oyuncak Zaferleri • Gözde Çimen / Tarikat Lobileri: Vahşi Osho • Mucahid Yıldız / Avrupa'da Irkçılık Meselesi • Elif Atabaş / Filistin'de Bir Çocuk: Bizim Kendi Karikatüristimiz Var: Naci el-Ali • Zübeyir Şekerci / Ronda: Uçurumun Kenarında Ölesiye Mücadele

ŞECERE YAYINDA...

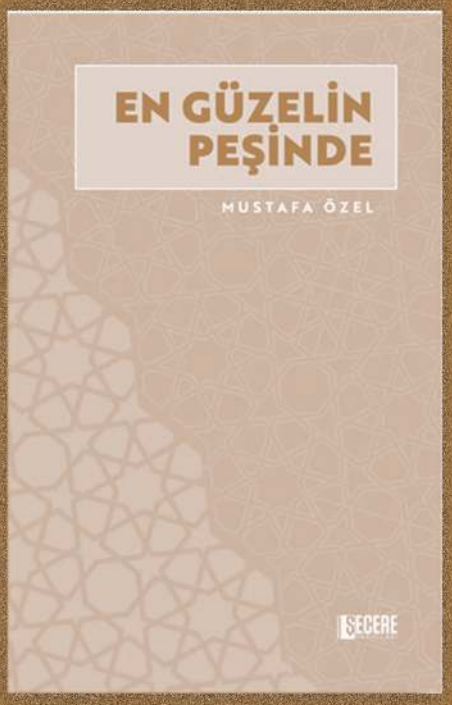

ŞECERE YAYINLARI

Kitaplara buradan ulaşabilirsiniz

insicam
insan • düşünce • kültür

İMTİYAZ SAHİBİ
İnsan ve Medeniyet Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Bulayır

EDİTÖR
Şehnaz Fındık İnan

SON OKUMA
Feyza Nur Kalaycı

KAPAK GÖRSELİ
Şifa Yaratılmış Küçüker

YAYIN KURULU
Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA
Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ
Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik sorumluluğu sahiplerine aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net adresinden erişebilirsiniz.

Hâdî olanın adıyla.

Allah'ın insanı ve varlığı yarattığında onları kendi başlarına bırakmadığı, cümlenin malumudur. Hz. Adem'den (a.s.) Peygamber Efendimize (s.a.v.) kadar adını bildiğimiz bilmediğimiz bütün peygamberler insanın inanç ihtiyacının sağlıklı ve doğru bir asla dayanması gerektiğini anlatmışlar, hatırlatmışlardır. Bunun sebebi, insanın inançsız yapamıyor oluşudur. Bir varlık olarak insan, beslenmeye ihtiyaç duyduğu gibi inanmaya da ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç, bir biçimde giderilir; ya ilahi olana inanır insan ya da o ilahın yarattığı bir varlığa. İnsanlık tarihi, bu konuda sonsuz örnekle doludur.

İnsanlık son üç yüzyılda dinden büyük kopuşlar yaşadı. Dinden kopuşlar yaşandı yaşanmasına da inançtan kopulamadı. Çünkü insan, inanan varlıktır; inanma ihtiyacında olan bir varlık. Bu sebepten İslam'dan, Hıristiyanlık'tan vb. dinlerden uzaklaşanlar, ayrılanlar inançsız yaşayamadıkları için o boşluğu başka inançlarla doldurmaya çalıştılar. Çünkü tabiat boşluk kabul etmezdi. İnançsız olunamayacağı, aynelyakin görülmüş oldu.

Modern hayat insana inançsızlığı dayatırken, onu savunmasız bırakmış, gücünü kuvvetini kırmıştır. Sosyal ve psikolojik sorunların temelinde, arka planında bu durum yatmaktadır. Dünyanın doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine, Müslümanından Hıristiyanına, eğitimlisinden eğitimsizine, şehirlisinden köylüsüne modernizme, onun hayat ve düşünce tarzına muhatap her toplum, üzerine tuz dökülmüş buz misali çözülmüştür, dağılmıştır. Dergimiz *İnsicam*, bu sayısında son zamanlarda iyice artan farklı ve değişik inanç ve yaşayış arayışlarını, bunların biçimlerini, sebeplerini, yol açtığı sorunları dosya konusu olarak işlemeye çalıştı. Umarız ki, siz kıymetli okuyucularımız için müfîd bir dosya olmuştur.

Ekim ayında iki kişinin ölümü gündemin üst sıralarındaydı. Bunların ilki 7 Ekim 2023 Cumartesi günü başlayan Aksâ Tufanı'nın mimarı olarak bilinen, HAMAS'ın önde gelen ve üst düzey isimlerinden olan Yahya İbrahim Sinvâr'dı (16 Ekim 2024). Bir ekim günü (29 Ekim 1962) başlayan hayatı, aynı ayda güzel bir ölümle nihayete erdi. Dünya, onun *er kişi* olduğuna tanıklık etti. Müslümanca yaşadı, şehîd olmayı arzu etti, Allah Teâlâ Sinvâr'ın arzusunu gerçekleştirdi, onu katına şehîd olarak aldı. Rabbimiz Yahya komutanın şehadetini kabul etsin, onu Peygamber Efendimiz'e ve şehîdlerin efendisi Hz. Hamza'ya komşu kılsın, bizleri de şehadetine nâil eylesin.

Diğeri ise, yıllardır hizmetinde bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Fetullah Gülen'di (20 Ekim 2024). O, zaten bir ölüydü. Bu topraklara, bu ülkeye sırtını döndüğünde kendi ölümünü ilan etmişti. Milletimiz onu yaptığı ihanetlerle hatırlayacak; milletin parasını milletin aleyhine kullanarak, milletin evlatlarını millete silah çektirerek, nezahet, nezaket ve zarafet dini olan İslam'ı kirleterek, milletin ve ülkenin imkânlarını, gücünü, kuvvetini yıllardır boşa harcayarak yaptığı ihanetlerle. Ülkemizin ve milletimizin hiçbir hakkı helal olmasın! Onu *Hayru'l-hâkimîn*, *Ahkemü'l-hâkimîn*, *Serîu'l-hisâb*, *Şedîdü'l-ıkâb* olana havale ediyoruz.

Aralık sayımızda buluşmak üzere *Hâdî* olana; en doğruya, en güzele, en iyiye ulaştırana emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL
Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05 *Çizgi* Hilal ÖZDER

06 *İsteğin Biçimlenmesi*
Mustafa ESER

08 *Öteki ile Birlikte Yaşamak: Değişen Cemaatler ve Cemaat Kültürü*
Derviş ÇELEBİ

12 *İnci Mercan Gerdanlığı -40- Ebu Eyyûb El-Ensârî (R.A.)*
Ahmet POÇANOĞLU

16 *"Yeni Dini Hareketler": İnanç Boyalı, Pazar Odaklı Oluşumlar*
Süleyman TURAN

22 *Yeni Bir Dünyanın Eşiğinde: Türkiye'de Spritüel Uygulamaların (New Age) Seyri ve Nedenleri*
Gülenay PINARBAŞI

26 *Yeni Dini Hareketler ve Gelecek*
İsa ÖZÇELİK

30 *Şinasi Gündüz ile Paganizm ve Günümüze Yansımaları Üzerine*
İNSİCAM

34 *Bir Tatlı Huzur Almaya Geldik*
Hatice BALİN

38 *Lâdini Maneviyat*
Nazmiye YAĞCI

42 *Ergün Yıldırım ile Yeni Dini Gruplaşma ve Sekülerleşmeyi Konuştuk*
İNSİCAM

46 *Yoga ve Seküler Maneviyat*
Nur Meryem ÖZBEK

48 *Tanrıcılık Oynayanların Oyuncak Zaferleri*
Nihal PAKIRDAŞI

50 *Tarikat Lobileri: Vahşi Osho*
Gözde ÇİMEN

52 *Dr. Necmi Atik'e Elmalılı Hamdi Yazır'ın Yeni Meâlini Sorduk*
İNSİCAM

56 *Sinvar: "Değişim Zamanı Geldi, Ablukaya Son Verin"*
Röportaj: Francesca BORRI
Çeviren: Abdülkerim DAYAN

66 *Filistin'de Bir Çocuk: Bizim Kendi Karikatüristimiz Var: Naci el-Ali*
Elif ATABAŞ

70 *Peren Birsaygılı Mut Filistin Direnişinde Hanzala Albümünü Anlattı*
İNSİCAM

72 *Portekiz'in Hatırlattıkları ya da Kaybettiklerimizle Yüzleşme*
Mülayim Sadık KUL

78 *Avrupa'da Irkçılık Meselesi*
Mucahid YILDIZ

80 *Ronda: Uçurumun Kenarında Ölesiye Mücadele*
Zübeyir ŞEKERCİ

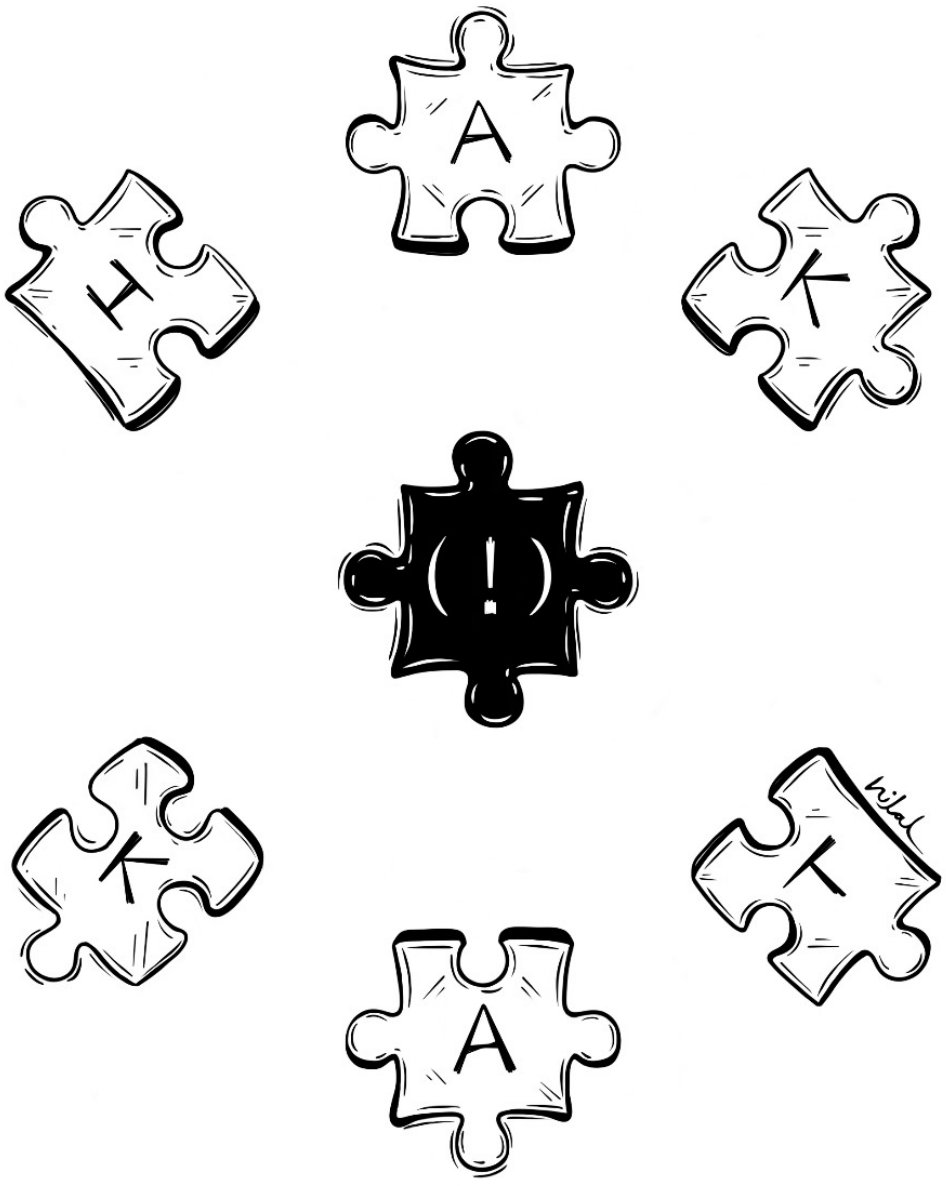

Çizgi: Hilal Özder

İsteğin Biçimlenmesi

Mustafa ESER

Eğer onun celâli, mânâ perdesinin berisinden rûhlar âleminde saldırırsa seveni kendinden öyle bir kapar ki ondan geriye ne isim kalır ne de resim kalır. Seven, ne şühûd *lezzet bulur ne de varlık zevki hisseder. Burada onun için, "varlığı olmayanın" (mümkin varlık) fenâsı ve "varlığı son bulmayacak olanın" (zorunlu varlık) bekâsı* açığa çıkar."

Fahreddin-i Irâkî

Hayata şekil veren pek çok amil var. Bu amiller içinde ulvi olan da var sufli olan da. İnsanlar ne der, endişesinden tamamen arınmış bir iş yapılabilir mi bilemiyorum. Zira her daim temas halinde olan insanın yekdiğerindeki portresinde bir çirkinlik olsun istememesi de bana insani bir durum olarak görünüyor. Zannediyorum samimiyet, bu azadeliği olabildiğince başarabilmekte ama aynı zamanda insan paydaşlarının ne diyeceğine dikkat kesilmeyi de kabullenmekte.

İnsanız ve yatay düzlem paydaşlarımızla birlikteyiz. Kıyaslıyor, meraklanıyor, yarışıyor, kıskanıyoruz. Bu durumları reddetmek bizi erdemli kılmıyor. Bu durumlara önlem almanın en öncelikli şartı bu duyguların bizdeki varlığını kabul etmektir, diyebiliriz. Kabul eden, duygularının esiri olmaktan kurtulur ve onlarla hareket etmemek üzere önlem alabilir: "Şu an bu duygudayım, evet; ama bu duygumun beni yönlendirmesine izin vermeyeceğim. Duygumla karar almayı reddediyorum."

Olmanın, sahip olmanın ardında kaldığı bir dünyadayız. Artık insanlar, sahip olmaya çalıştıkları imajın gerektirdiği şekilde davranıyorlar. Gerçekte öyle değiller belki. Bir başka veçheden, eylemlerin insanı dönüştürme gücü de var. Bazıları, önce eylemleri eyleyip ardından bu eyleyişi içselleştirmeyi tercih edebilir. Bu bana anlaşılmaz görünmüyor. Zira özde yine bir öz terbiye gayreti var. Zaten insanın her türlü eylemi özünün yansımasıdır. Eylemi okumayı bilenler, eylemdeki öze açılan pencereyi görmekte pek zorlanmazlar. Dolayısıyla eylediği ile içe doğru bir değişimi muştulamak da eylemin bizzat kendisinde görünür. Görebilen görür. O halde eylemle söylem uyumsuzluğu eleştirisi, üzerinde emek harcanmamış bir tespit olarak da görülebilir bu taraftan.

Var olanı reddetmedeki kolaycılığın ve hatta korkaklığın donanım edinmede ve büyümede engel teşkil ettiğini düşünüyorum. Mecbur kalınan durumlar başta olmak üzere, mevcut hal ile ilgili zaaflarını bilerek atılan meşru ve muteber adımlar bizi hayra ulaştıracaktır. İstemiyorum ama bunu yapmakla mesulüm. Madem öyle yapabileceğimin en iyisini yapmak durumundayım, denilmelidir. Elbette isteyerek yapmanın bünyede bırakacağı rahatlık ve tatmin duygusu tercih edilendir. Ama genellikle istemediklerimizdir yapmak zorunda olduklarımız. Peki, o halde istek nasıl elde edilir? Ya da isteksizlik ne şekilde zuhur eder? Bu sorulara cevap verebilmek için öncelikle şu hakikati kabul etmemiz gerekir: Bütün duygular bize aittir, onları biz yaşarız; yani onlar bize yaşatılan duygular değildir. Zira insan tercih eder. Mazlumiyeti de mağduriyeti de. İddiamızı anlatabilmişsek sorular üzerinde düşünebiliriz. İstek duygusunun oluşması insanın hem mizacı hem inancı hem de paydaşı olan insanlarla ünsiyeti üzerinden gerçekleşir. Hakeza isteksizlik de böylece oluşur. Bunu dizayn edebilme yeterliliğine sahip insan kendine yeterince emek harcamıyorsa isteğin ortaya çıkmasında yalancı bir tercih ile isteğinin özünden geldiğine inanabilir. Hâlbuki istek duygusu insanın iç dünyasında bizzat insan tarafından yönetilebilir. Aniden bilinçsizce beliren meyil, anlaşılabilir beşeri bir haldir. Bu belki de en ilkel yönümüzle ilgilidir. Bu ilkellik ne denli insanîleşirse o kadar damıtılır ve kişi isteğini tutar. Bir başka ifade ile isteğini tasarımlamaya başlar. Din ise neyi isteyeceğimize dair bize akıl verir. İnsanlığın belki de uzun yıllar boyunca ulaşamayacağı bilinci kolayca uyulabilecek örneklik üzerinden vazeder. Akıllı olan bu örnekliğe itimat eder ve işini kolaylaştırır. Bazıları ise bizzat keşfetmeyi tercih edebilir. Yorucu ve çeldiricisi bol olan bu yolda da maksat hâsıl olabilir.

İstek, biyolojik yani beşeri derekeden insani ve medeni pek çok katmanda pek çok şekilde zuhur eder. İstemek meşru bir mazeret olamaz. İstemenin utanç vermesi de mümkündür. Ve dahi istenen kahir ekseriyetle iyi olmayandır. Arzunun manipülasyona çok müsait oluşu şekillendirilebilmesini ve yönlendirilebilmesini de kolaylaştırır. İsteğin insanı halden hale sokması ve insanı kendine hizmetkâr kılması da sık rastlanan bir durumdur. İnsan, isteğiyle şekillendirilen değil; isteğini şekillendirebilendir. Bazen insan, arzusunu şekillendirmekte acze düşebilir. Ama olması gerekenin ne olduğunun bilincindeyse istemeden de olsa yapması gerekeni yaparsa kendinden taviz vermemiş olacaktır. İstemeden yapabiliyor olmak kulluğunun ve itimadının da bir göstergesidir. İstemiyorum fakat bu benim görevim, bu görevi bana verene güvendiğim için yapacağım, diyebilmek kendini gerçekleştirmek için elzemdir.

Bir de kulluğa karşı isteksizleşebilir insan. Bazen yorgunluğu galebe çalabilir. Kendini ihmal etmesinden kaynaklı takati düşebilir. Bu durumlarda Rabbine sığınmalı ve güç kuvvet toplamak için Eyüp misali ayağını yere vurarak bir çaba içine girmelidir. İyi olanı arzu edebilecek selim bir kalp için o kalbi doğru şekilde beslemelidir. Bunun için de en ufak tercihlerinden ciddi dönüm noktalarına kadar arzusu ile değil imanı ile adım atmalıdır.

Kalp, kalpten beslenir. O halde kalpleri evirip çeviren Allah'ın ikazına kulak asmalı ve rükuyu rükû edenlerle yapmalıyız. O Allah'ın ipine topluca sarılmalıyız. Sadıklarla birlikte olmazsak birlikte oluşlarımız birer vebale dönüşür. Yaranılacak tek kapının Allah'ın kapısı olduğunu ve yaranmaya çalıştıklarımızın da Allah'ın yarattıklarından olduğunu unutmazsak hem aziz hem de cazip oluruz.

Öteki ile Birlikte Yaşamak: Değişen Cemaatler ve Cemaat Kültürü

Derviş ÇELEBİ

Kültür kavramının birçok tanımı vardır. Ancak genel olarak kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan; geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Topluma bir kimlik kazandıran ve dayanışma ve birlik duygusu verdiği toplumda düzeni de sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür, diyebiliriz.

Yukarıdaki cümlede genel anlamda çerçevesi çizilen, tarifi yapılan kültürü herhangi bir topluluğun maddi ve manevi değerler bütünü olarak da özetleyebiliriz. Bu anlamda, tanım gereği kültür dediğimiz şey zaten "cemaat" dediğimiz olguyu da mümkün kılan şeydir.

Peki, başlıkta söz konusu ettiğimiz bir diğer kavramımız olan "öteki" ya da "ötekileştirme" nedir? Bir kişi ya da topluluğu, etnisiteyi, ulusu, "kendinden olmayanlar" şeklinde dışarıda bırakmaya ve onu farklılaştırmaya ötekileştirme diyoruz.

"Biz" dediğimiz zaman kolektif bir kimlikten bahsediyoruz demektir. "Öteki" ise başka bir kolektif kimliğin işaretlerini taşımaktadır. Bu anlamda biz ve öteki arasında, farklı kimliklere sahip ve aynı havzada yaşayan toplulukların asgari düzeyde ticaret, alışveriş vb. şekillerde sosyal etkileşim halinde olmaları kaçınılmazdır. Bu etkileşim, doğal olarak beraberinde diğer sosyal etkileşimleri de doğuracaktır. Bu etkileşimlerin her topluluğun diğerinin sembollerine karşın kültürel kimliği ile ortak kesişim kümeleri içermesi ya da diğerinin kültürel/dini değerlerine saygı göstermesi şeklinde tezahürü, sağlıklı ve güvenli bir toplum doğuracaktır. Biz ile öteki arasında zaman içerisinde ortak kültürel davranış, düşünüş kodları (oluştu ise) var ise bu ilişkiyi daha sür-

dürülebilir kılacaktır. Ancak bu saygı sınırı herhangi bir nedenle aşıldığında, artık ötekinin ötekileşme süreci başlamış demektir.

Burada biz kavramını en dar anlamda, bizim aile, bizim köy, bizim mahalle olarak; en geniş anlamda ise, işçiler, memurlar, patronlar, spor takımları, dini gruplar, ırklar kategorisine kadar tanımlamak mümkündür. Bu topluluklar arasındaki çatışmayı, ötekileştirmeyi tetikleyen şey sosyal iletişimin zayıf olması, gelir düzeylerindeki aşırı adaletsizlik, ortak değerlerin azlığı, sosyal gelişmişlik düzeyi, edilmesi gibi faktörler olabilir. Ancak en temel sebebin fanatizm, bazen manipülasyon, çoğunlukla asabiyet olduğunu söyleyebiliriz.

Manipülasyondan kastımız nedir?

Bazen toplumda fitne çıkarmaktan fayda uman odaklar (bu fayda çoğunlukla politik, ekonomik nedenlere dayanır), toplumdaki fay hatlarını zorlayarak, tarafların sinir uçlarını kaşıyarak taraflar arasında gerilim üretirler. Burada amaç, taraflardan birini diğeri üzerinde hâkimiyet kurmak için desteklemek ya da istikrarsız bir ortam yaratmaktır. Bunun tarihte onlarca örneğini sayabiliriz.

Bir diğer ötekileştirme kaynağı olan "asabiyet" nedir?

Câhiliye döneminde, aralarında baba tarafından kan bağı bulunan akrabanın oluşturduğu topluluğa "asabe", bu topluluğun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve herhangi bir dış tehlikeye karşı koymak veya saldırıda bulunmak söz konusu olduğunda bütün topluluk üyelerinin harekete geçmesini sağlayan birlik ve dayanışma ruhuna da "asabiyet" denilmekteydi. Asabiyet, esas itibariyle soy (nesep) birliğinden kaynaklandığından, aynı soydan olanlar arasında organik yakınlık arttıkça asabiyet de güçlenir. Bu gerçek asabiyet yanında bir de hükmî veya itibarî asabiyet vardır ki bu kan bağına dayanmayıp herhangi bir akid, anlaşma, kefalet vb. uygulamalarla kurulan asabiyettir. Bunlardan gerçek asabiyet, modern sosyolojinin temel kavramlarından olan ve ırk birliğini aşarak vatan, tarih, kültür, gelenek ve görenek gibi müştereklere dayanan, milliyet fikrinden çok yalnızca ırk birliğinden kay-

Bu topluluklar arasındaki çatışmayı, ötekileştirmeyi tetikleyen şey sosyal iletişimin zayıf olması, gelir düzeylerindeki aşırı adaletsizlik, ortak değerlerin azlığı, sosyal gelişmişlik düzeyi, edilmesi gibi faktörler olabilir. Ancak en temel sebebin fanatizm, bazen manipülasyon, çoğunlukla asabiyet olduğunu söyleyebiliriz.

Bu çerçevede, kendi cemaat mensubunun haksız cürmünü dahi diğer topluluklara ait şahıslara karşı mazur, hatta haklı gören; kendi cemaatini diğer bütün cemaatlerden üstün, yüce, seçilmiş gören anlayışın diğer toplulukları ötekileştirmesi, her türlü kötülüğün kaynağı olarak görüp bir aşama sonra şeytanlaştırması kaçınılmaz olacaktır.

naklanan kavmiyete benzemekte, ancak bugün anlaşıldığı manadaki ırkçılığa göre daha dar çerçeveli ve kabilevî bir karakter arz etmektedir.

Düzenli bir siyasî birlikten ve hukukî yapıdan mahrum olan Câhiliye döneminde, bir kabilenin veya kabileden bir kişinin başka kabile tarafından -hangi sebeple olursa olsun- tecavüze uğramasını önleyen yahut herhangi bir tecavüzün vukuu halinde, bunun doğurduğu maddî ve manevi zararın telâfîsini sağlamaya sevk eden en önemli ve tesirli âmil asabiyet kanunu idi. Saldırıya mâruz kalan tarafın kendi kabilesini yardıma çağırması halinde bütün kabilenin galeyana gelerek bu çağrı uyarınca hareket etmesi asabiyet kanununun kaçınılmaz bir gereği idi ki Câhiliye döneminde ardı arkası kesilmeyen kabileler arası savaşların temelinde bu kanun vardı. (TDV, İslam Ansiklopedisi, M. Çağrıcı)

Ben bu yazımda asabiyet kavramını kavmiyet bağlamı dışında, "ait olduğu sosyolojik gruba (cemaat) ölçüsüz ve koşulsuz bağlılık" anlamında kullanacağım. Bu çerçevede, kendi cemaat mensubunun haksız cürmünü dahi diğer topluluklara ait şahıslara karşı mazur, hatta haklı gören; kendi cemaatini diğer bütün cemaatlerden üstün, yüce, seçilmiş gören anlayışın diğer toplulukları ötekileştirmesi, her türlü kötülüğün kaynağı olarak görüp bir aşama sonra şeytanlaştırması kaçınılmaz olacaktır. Üstelik ötekileştirmek ve çatışmak için çok kutsal, transandantal gerekçelere de ihtiyaç olmadığını bir spor müsabakası sonrası aynı takıma mensup birbirini hiç tanımayan insanların birbirlerine sarılmasından ve sonrasında karşı takım seyircilerine hiçbir makul gerekçe olmaksızın saldırmasından anlayabiliriz. Bir diğer yaygın örnek, sosyal medyada değişik görüşlere müntesip insanların diğer grup aleyhine olabilecek haberleri doğru olduğuna bakmaksızın (hatta çoğunlukla yalan olduğunu bildiği halde) büyük bir şehvetle sırf ötekini kötülemek adına ölçüsüzce küfürler eşliğinde paylaştığına şahit olmamızdır.

Asabiyet, tarihin her döneminde bir topluluğu diğer topluluklara karşı kışkırtan başat bir faktör olarak zulmetmeye neden olmuş; bunun için uydurma gerekçeler üretmeye hatta bazen buna bile ihtiyaç duymadan yağmalara yol açmıştır. Halen de, bütün şiddeti ile asabiyetin ötekileştirmeye hizmet ettiğine şahit oluyoruz.

Günümüze gelecek olursak, halihazırda "cemaat" kavramının dini topluluklar için kullanıldığına ve bu toplulukların toplumun diğer kesimleri tarafından ötekileştirildiğine şahit oluyoruz. Bunun arka planında elbette ki, Orta Doğu'yu tabiri caizse kan gölüne çeviren ve adına DAEŞ denilen yapıların ve ülkemizde 15 Temmuz gecesi bir darbe kalkışmasında bulunan FETÖ diye isimlendirilen "cemaatin" payı inkâr edilemez bir gerçek olarak önümüzde duruyor.

Ne gariptir ki bu iki yapıyı da manipüle eden ve daha büyük bir cemaat olan Müslümanları "İslamofobi" üreterek ötekileştiren bir algı yönetiminin ardında aynı karanlık güçlerin ellerini görüyoruz.

Yakın tarihte ise hayali ve küçük topluluklar üzerinden, sahte şeyhler üretip medya üzerin-

den şeytanlaştırıldığına 28 Şubat sürecinde şahit olduk. Günümüzde de siyasi manipülasyonlar ile dijital medya kullanılarak cemaatlerin ötekileştirildiğini apaçık görüyoruz.

Peki, ötekileşme kültürünün ardındaki tek sebep dış güçler mi? Elbette değil. İletişim teknolojilerinin gelişimi, mahalle kavramının yok oluşu, büyük ailenin dağılması gibi sosyolojik etkenler sonucu bireyin yalnızlaşması, kültür aktarımının zayıflaması gibi etkenlerle yalnızlaşan insanın geleneksel anlamda cemaat kültüründen uzaklaşması kaçınılmaz oluyor. Konvansiyonel cemaat anlayışının yerini sosyal medya idolleri veya fenomenler üzerinden kimlik ibraz eden yeni nesil cemaatlere ve seküler tarikatlara şahit oluyoruz. Bu profildeki gençler klasik cemaatlere uzak durduğu gibi aynı zamanda tepki de gösteriyorlar. Bir arada yaşama kültürünü oluşturamamış, dayanışma tecrübesini tecrübe etmemiş toplulukların bu anlamda yabancılaşması kaçınılmaz oluyor.

Bir diğer önemli etken, ülkemizdeki muhtelif müktesebatları olan toplulukların, kendi içinde kapalı ve içe dönük bir kültür havzasında yaşamalarıdır. Bu toplulukların bütün etkinliklerini içe dönük yaşamaları "öteki" ile sağlıklı bir iletişime geçme teşebbüsünde bulunmamaları, birbirleri hakkında kulaktan dolma bilgileri ve yargılarının olması, ötekini hızlı bir şekilde ötekileştirilmesine olanak sağlıyor. Hatta bu, aynı ideolojiye/inanca sahip gruplar arasında bile ötekileştirmeye ve çatışmaya yol açabiliyor. Nitekim tarihimizde de sol gruplar arasında da İslamcı gruplar arasında da örneklerini yaşadık, biliyoruz.

Ötekileştirme belki de çağımızın en önemli problemlerinden biri olarak önümüzde duruyor. Biz, Müslümanlar olarak bunu aşmak zorundayız. Hızlıca buna yönelik çözümler bulmalıyız. Zira tarihte çok kültürlü yaşamın örneğini bütün dünyaya göstermiş bir ümmetiz. Medine'den başlayıp, Selçuklu, Osmanlı ve Endülüs ile devam eden bir arada yaşama kültürüne ve deneyimine sahip olan medeniyetlerin mirasçısı olarak, Müslümanlar bu imkâna sahiptir. Batı dünyasının Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi bu alana önemli katkılar yaptığı inkâr edilemez. Ancak günün sonunda bunun dünya barışına bir katkı sağlamadığı ve hala beyaz adamın özgürlüğüne ve refahın hizmet ettiği ortadadır.

Bu aşamada bize düşen görev, öncelikle yaşantımızla örneklik oluşturmak, ötekileştirmeden öteki ile birlikte yaşama konusunda içerik üretmek, topluma kendimizi doğru anlatacak yol ve yöntemler bulmaktır.

Konvansiyonel cemaat anlayışının yerini sosyal medya idolleri veya fenomenler üzerinden kimlik ibraz eden yeni nesil cemaatlere ve seküler tarikatlara şahit oluyoruz. Bu profildeki gençler klasik cemaatlere uzak durduğu gibi aynı zamanda tepki de gösteriyorlar. Bir arada yaşama kültürünü oluşturamamış, dayanışma tecrübesini tecrübe etmemiş toplulukların bu anlamda yabancılaşması kaçınılmaz oluyor.

İnci Mercan Gerdanlığı -40-

Ebu Eyyûb El-Ensârî (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU
Emekli Konya İl Müftüsü

40. HADİS

حديث أَبُو أَيُّوبَ خالد بن زيد بن كليب بن ثعلبة بن عبد عمرو بن عوف بن غنم بن مالك بن النجار بن ثعلبة بن الخزرج الأنصاري عَنْ أَسْلَمَ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ : غَزَوْنَا مِنْ الْمَدِينَةِ نُرِيدُ الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ وَعَلَى الْجَمَاعَةِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ وَالرُّومُ مُلْصِقُو ظُهُورِهِمْ بِحَائِطِ الْمَدِينَةِ فَحَمَلَ رَجُلٌ عَلَى الْعَدُوِّ فَقَالَ النَّاسُ مَهْ مَهْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يُلْقِي بِيَدَيْهِ إِلَى التَّهْلُكَةِ فَقَالَ أَبُو أَيُّوبَ إِنَّمَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِينَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ لَمَّا نَصَرَ اللَّهُ نَبِيَّهُ وَأَظْهَرَ الْإِسْلَامَ قُلْنَا هَلُمَّ نُقِيمُ فِي أَمْوَالِنَا وَنُصْلِحُهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ فَالْإِلْقَاءُ بِالْأَيْدِي إِلَى التَّهْلُكَةِ أَنْ نُقِيمَ فِي أَمْوَالِنَا وَنُصْلِحَهَا وَنَدَعَ الْجِهَادَ قَالَ أَبُو عِمْرَانَ فَلَمْ يَزَلْ أَبُو أَيُّوبَ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى دُفِنَ بِالْقُسْطَنْطِينِيَّةِ

Ebu Eyyüb Halid İbn-i Zeyd El Ensari Hadisi:

Ebu İmran, Eslem şöyle dedi: **Biz İstanbul'a niyet ederek Medine'den savaşa çıktık. Medineden çıkan birliğin başında Abdurrahman b. Halid b. el-Velid vardı. Rum (askerleri) sırtlarını (İstanbul) şehrinin surlarına dayamışlardı. Derken bizden bir serden geçti düşmana saldırıp düşman safları arasına daldı. Bunun üzerine orada bulunan Müslümanlar, 'Vazgeç, vazgeç! lâ ilahe illallah kendi elleriyle kendini tehlikeye atıyor!' diye feryada başladı.**

Bunu gören Ebu Eyyûb El-Ensarî, "(Sizin söylediğiniz gibi değil)

bu ayet biz Ensar topluluğu hakkında indi. Allah; Peygamberi Muhammed'e (s.a.v) yardım edip İslamiyet'e destek olup yardımcılarını çoğaltınca kendi kendimize 'Hadi gelin mallarımızın başında duralım, onları düzene koyalım.' demiştik. Bizim sözümüze karşılık yüce Allah, 'Allah yolunda infak ediniz de kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayınız!' [Bakara, 195] ayetini indirdi.

Kendi ellerimizle kendimizi tehlikeye atmak demek, mallarımızın başında onları düzene koymakla uğraşmamız ve cihadı terk etmemizdir." dedi.

Hadisin Ravisi Ebu İmran dedi ki; Ebu Eyyûb Şehit olup da İstanbul'a defnedilinceye kadar cihada devam etti.

(Ebu Davud: 2512, Tirmizi: 2972)

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

İslam'ın emirleri, yasakları ve tavsiyeleri, tamamen maslahat (dünya ve ahiret mutluluğu) üzerinedir. Çoğu kere hastalık ve kötü alışkanlıklarla mücadelede söz konusu edilen; "Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın" mealindeki ayetin sebeb-i nüzulünü açıklayan büyük sahabi ve büyük mücahit Ebu Eyyûb el-Ensari (ra), bizzat veya bilvasıta cihada iştirak etmekten kaçınanları uyarmakta, cihada hazır olmamanın ve mutlak sulh taraftarı görünümüne bürünmenin tehlikesine ciddi şekilde dikkatimizi çekmektedir. Harbi, tehlike; sulhu ise tehlikeden uzak kalmak sanmanın yanlışlığını ortaya koyan bu hadis-i şerif, Müslümanlar için bir hareket ve fedakârlık kaynağıdır. Görünüşe aldanmama ihtarıdır**.**

İlahi emirlerin ve yasakların insanların maslahatına uygunluğu ayet-i kerime ile şöyle açıklamıştır:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوا شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ

Savaş size farz kılındı, gerçi o size hoş gelmez. Olabilir ki siz, bir şeyden hoşlanmazsınız; oysaki o sizin için bir hayırdır. Yine olabilir ki siz bir şeyi seversiniz, oysaki o sizin için bir kötülüktür. Allah bilir, siz bilmezsiniz.
(Bakara Suresi: 216)

Savaşın fevkalade sıkıntıları olduğu muhakkaktır. Kişiyi ölüm tehlikesiyle burun buruna getirdiği de doğrudur. Ancak cihada iştirak etmek demek, mutlaka ölmek demek de değildir. Allah yolunda savaşırken ölene zaten "ölü" denemez. Çünkü Rabbimiz Kur'ân-ı Keriminde; **"Allah yolunda öldürülenlere ölü demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz.", "Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma, bilakis Rableri katında diridirler. Allah'ın bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar, arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler."** (Âl-i İmrân 169, 170) buyurmaktadır.

İyilik ve tehlikeden uzaklık olarak değerlendirilen sulh hayırlıdır; ancak, Allah'ın ve bizim düşmanlarınızı ve onların gerisinde olup bizim bilmediğimiz, ama Allah'ın bildiği düşmanları korkutup caydırmak üzere, elimizden geldiği kadar güç hazırlamak kaydıyla sulh hayırlıdır. Allah yolunda savaştan uzak durmak, kişiyi mal kazanmaya ve rahata alıştırır, dünyayı sevdirir, ölümden korkma hissini derinleştirir ve fedakârlık ruhunu öldürür.

İnançları çerçevesinde, kendi ülkesinde özgür yaşama mutlulu-

ğunun önemini takdir edemeyen fertlerden oluşan bir milletin varlığını sürdürdüğü görülmemiştir. Bu yüzden mutlak sulh taraftarı olmak, tehlikeyi tam anlamıyla kucaklamak demektir. Gerektiğinde cihada koşmasını ve ölmesini bilmeyen milletler yaşama ve özgürlük haklarından kendi elleriyle vazgeçmiş olmaktadırlar, işte bu kişilerin kendi elleriyle kendilerini tehlikeye atması demektir. Nitekim Allah Teâlâ bir ayet-i kerimede cihattan geri kalanların durumuna ışık tutmakta, acı sonlarını bizlere şöyle açıklamaktadır;

يَاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ
اِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ
اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِ اَرَضِيتُمْ
بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ فَمَا
مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا
قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ اِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ
عَذَاباً اَلِيماً وَيَسْتَبْدِلْ قَوْماً غَيْرَكُمْ
وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئاً وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Ey inananlar, size ne oldu ki, ‘Allah yolunda savaşa çıkın’ dendiği zaman yere çakılıp kaldınız? Ahireti bırakıp dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimi ahirete göre pek az bir şeydir. Eğer toplanıp seferber olmazsanız Allah sizi elem veren bir azapla cezalandırır, yerinize başka bir topluluk getirir ve siz O’na zerrece zarar veremezsiniz. Allah’ın her şeye gücü yeter.” (Tevbe: 38, 39)

Tek kişinin çok sayıda düşman askerine karşı hücuma kalkması konusunda ulema şöyle düşünmektedir: Bu şekilde hücuma kalkmak, kişinin aşırı cesaretinden ve bu fiiliyle düşmanı korkutacağı veya Müslümanları onlara karşı cesaretlendireceği düşüncesinden ya da buna benzer düzgün bir gayeden dolayı olursa, güzel bir davranıştır. Tedbirsizce saldırıdan ibaret ise bu haramdır. Özellikle de onun bu davranışı, Müslümanların güvenlerini yitirmesine ve bir mağlubiyet yaşamalarına neden olacaksa tartışmasız böyle davranmak haramdır.

Tefsir alimleri bu ayetin, her halükârda savaşa hazırlıklı ve uyanık bulunmanın ve bunun için gerekli harcamaları yapmanın farz olduğunu ifade ettiği kanaatindedirler.

Buhari, Sahihinde “**Tehlike ile helak aynı anlama gelir.”** der. Yani malı, canı korumak için infaktan vazgeçmek, intihar etmek gibidir. Sahip olunan bütün değerleri, toplumun huzurunu kaybetmesi, vehim korku, geçimsizlik, anlaşmazlık, kötü alışkanlıkların labirentlerinde yok olmak ve İslam yurdunun helake sürüklemesi demektir.

Sonuç olarak şunu söylemek isterim ki; infak ve Allah yolunda cihat, nifakın ve helakin panzehri**,** var oluş ve dirilişin dayanağıdır.

EBU EYYÛB EL-ENSÂRÎ

Adı, Hâlid b. Zeyd b. Küleyb b. Sa’leb b. Abduavf b. Ğanm b. Mâlik b. en Neccâr b. Sa’leb b. el-Hazrec’tir. Hâlid b. Zeyd ismiyle tanınır. Ebu Eyyûb olan künyesiyle meşhurdur. İkinci Akabe Beya’tın’a katıldığı için “el-Akabî”, Bedir savaşına katıldığı için el-Bedrî, Hz. Peygamber’i (s.a.v) evinde misafir ettiği için de “Mihmandâr-ı Nebî” diye anılmıştır.

Babası Zeyd b. Küleyb, annesi Hind bint-i. Saîd b. Amr b. İmriulkays’tır. Ebu Eyyûb El- Ensari (r.a) soyu ile ilgili önemli bir nokta da Hz. Peygamber’e (s.a.v) dedesi Abdülmuttalib’in annesi tarafından akrabası olmasıdır. Ebu Eyyûb’un hanımı Fâtıma binti Kays’tır. O da kocası gibi ilk erkek çocukları olan Eyyûb’a nispetle Ümmü Eyyûb olarak künyelenmiştir. Çocukluğu, gençliği ve İslam’dan önceki hayatı ile ilgili hemen hemen hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Müslüman olması ikinci Akabe Beya’tından bir yıl kadar önce hicri 621 yılındadır. Ebu Eyyûb’la birlikte hanımı da Müslüman olmuştur. Allah Rasulü (s.a.v) onunla Mus’âb b. Umeyr’i kardeş yapmıştır. Bu Kardeşlikten şunu anlıyoruz ki, Musa’b b. Umeyr’in Medine’deki tebliğ faaliyeti ile Müslüman olmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v) ona misafir olmuş ve Allah Rasulü (s.a.v) alt kata, Ebu Eyyûb da üst kata yerleşmişlerdi. Derken Ebu Eyyûb bir gece uyanmış ve kendi kendine, “Biz Rasulullah’ın (s.a.v) başının üzerinde yürüyoruz” der. Bunun üzerine çekilerek bir kenarda geceler. Sonra durumu Hz. Peygamber’e (s.a.v) arz eder. Allah Rasulü (s.a.v), “Alt kat daha uygun.” Buyurursa da Ebu Eyyûb, “Sen altında bulundukça ben bir çatının üstüne çıkamam” der. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) üst kata, Ebu Eyyûb da alt kata geçerek yer değişirler.

Abdullah b. Ubeyy'in Mescid-i Nebevî'de dünyevî şeref için oturduğu bir yeri vardı. Her hafta cuma namazı vaktinde Hz. Peygamber (s.a.v) minbere çıkınca o da kalkıp "İşte Allah'ın Rasulü aranızdadır. Allah sizi onunla şereflendirmiştir. Ona yardım edin ve ona itaat edin." Diyerek, kendine bir pay çıkarmak ve rol kapmak istemesi Ensar'ın her zaman zoruna gitmişti. Uhud Savaşı sonrasındaki cuma namazında her zamanki gibi ayağa kalkarak aynı cümleleri tekrar etmek isteyince Müslümanlar ona karşı ilk kez ayaklanarak, "Otur, ey Allah'ın düşmanı!" dediler. Ebu Eyyûb sakalından tutarak, Ubâde b. es-Sâmit de ensesinden iterek, "Sen bu makama layık değilsin!" dediler ve onun dışarı çıkmasını sağladılar. Abdullah b. Übeyy çıkarken, "Sanki kötü bir şey söyledim. Ben ona destek olmak için ayağa kalktım" diyordu.

Hz. Peygamber'le birlikte Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Mekke'nin fethi ve Huneyn başta olmak üzere bütün gazvelere katıldı. Savaşlarda Rasulullah (s.a.v) zarar gelmemesi için yanından ayrılmaz, hatta bazı geceler çadırı etrafında nöbet tutardı.

Ebu Eyyûb (ra), Hz. Ebu Bekir devrindeki savaşlarla Hz. Ömer devrinde yapılan Suriye, Filistin ve Mısır seferlerine katıldı. Kıbrıs seferinde de bulundu. Medine asilerin eline geçip Hz. Osman'ın namaz kıldırması engellenince herkes tarafından sevilip sayıldığı için Hz. Ali'nin tavsiyesi üzerine bir müddet imamlık yaptı. Hz. Ali halifeliği döneminde Irak'a gittiğinde onu Medine'de yerine vekil bıraktı. Hâricîler'le ve Hz. Muâviye ile yapılan savaşlarda Hz. Ali'nin yanında yer aldı.

İhtiyarlık döneminde bile her yıl bir savaşta bulunmaya gayret etti. Katıldığı seferlerin sonuncusu Müslümanların ilk İstanbul kuşatması oldu. Ebu Eyyûb, kuşatma devam ederken hastalanarak H. 49 (669) yılında vefat etti. Cenaze namazını Yezîd b. Muâviye kıldırdı. Vasiyeti üzerine bir askeri birlik tarafından surlara yakın bir yere götürülerek defnedildi.

Ebu Eyyûb (r.a), Rasulullah'a (s.a.v) bağlılığı, ona olan derin sevgisi, ev sahipliği esnasındaki cömertliği, fedakârlığı ve ona karşı hassasiyeti ile meşhur bir sahabidir. Yanlışlar karşısında tavrını ortaya koyan, tabiatı itibarıyla cesur bir kişidir. Onun Müslümanlar nazarında bu kadar sevilmesinde etkili olan bir diğer yönü de hayatı daha çok cihatla geçen bir mücahit oluşu ve davası için göstermiş olduğu samimi azmidir.

Bir gün Ebu Eyyûb'u, Resûl-i Ekrem'in kabrine başını dayamış olduğu halde ağlarken gören Mervân, bu hareketinin sünnete aykırı olduğunu söyleyince Ebu Eyyûb, "Ben bu mezar taşına değil Rasulullah'a geldim. Onun, 'din işlerini ehliyetli kimseler üstlendiği zaman kaygılanmayın; ancak ehil olmayanlar başa geçince ne kadar ağlasanız yeridir' dediğini duymuştum" diye cevap verdi (Müsned, V: 422).

Ebu Eyyûb el-Ensari'den 150 hadis rivayet edilmiştir. Bu hadislerin 12'si Buhârî'nin, 19'u Müslim'in Sahihinde bulunaktadır. 7 hadiste ise Buhari ve Müslim ittifak etmişlerdir.
Allah O'ndan Razı Olsun.

Tek kişinin çok sayıda düşman askerine karşı hücuma kalkması konusunda ulema şöyle düşünmektedir: Bu şekilde hücuma kalkmak, kişinin aşırı cesaretinden ve bu fiiliyle düşmanı korkutacağı veya Müslümanları onlara karşı cesaretlendireceği düşüncesinden ya da buna benzer düzgün bir gayeden dolayı olursa, güzel bir davranıştır. Tedbirsizce saldırıdan ibaret ise bu haramdır. Özellikle de onun bu davranışı, Müslümanların güvenlerini yitirmesin

“Yeni Dini Hareketler”: İnanç Boyalı, Pazar Odaklı Oluşumlar

Süleyman TURAN

Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üni., İlahiyat Fak.

“Yeni dini hareketler” (YDH) [İng. New Religious Movements, NRM], daha ziyade yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkarak dini alanda geleneksel anlayışlara meydan okuyan ve alternatif bir hayat tarzı sunan Mormonlar, Yehova’nın Şahitleri, Branch Davidian, Adidam, Cennetin Kapısı, Moonculuk, Sathya Sai Baba, Raelyenler, Ananda Marga, Aum Shinrikyo, Falun Gong gibi dini, manevi ve felsefi oluşumlara gönderme yapmaktadır. Son yarım yüzyıl incelendiğinde her yıl neredeyse onlarca, hatta yüzlerce yeni dini hareketin ortaya çıktığı ve günümüzde de bu hareketlerin sayısının artmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim araştırmacılar dünyanın farklı coğrafyalarında faaliyet yürüten on binlerce YDH’nin varlığından söz etmektedir. Bunlar içerisinde Yehova’nın Şahitleri, Mormonlar, Moonculuk ve Sayentoloji gibi taraftar sayıları milyonlarla ifade edilen ve hatta birçok ülkenin kanunlarına göre ayrı bir din olarak kabul gören oluşumlar bulunduğu gibi, misyonerlik faaliyetlerine önem vermemesi, intihar kültlerinde olduğu üzere toplu intiharlar, grup içinde yaşanan liderlik çekişmesi ve üyeler ya da anti-kült hareketlerin açtığı hukuki davalar nedeniyle etkisini kaybeden, yok olma noktasına gelen ya da tarih sahnesinden silinen hareketler de azımsanamayacak kadar çoktur.

Söz konusu oluşumlar, inanç ve pratikleri açısından baskın kültürden ayrılarak yeni oluşturdukları yapıya taraftar kazanmaya çalışan gruplardır. Bu durum başlangıçtan itibaren çoğunlukla heterodoks inançlar olarak görülmelerine ve “yıkıcı kültler”, “zararlı örgütler” ve “kıyamet tarikatları” gibi çeşitli pejoratif isimlerle yaftalanmalarına yol açmıştır. Buna karşın “mezhep” ve “kült” gibi bazı kavramlar etrafındaki tartışmaların sonucunda geliştirilen “yeni dini hareketler” tabiri, daha nesnel ve kuşatıcı bir nitelik arz ettiği için akademik çevrelerde daha revaç bulmuş ve kullanılmıştır. Öte yandan “yeni” olarak nitelendirilseler de söz konusu oluşumların çoğunun aslında Hıristiyanlık, Hinduizm, Budizm ve Şintoizm gibi geleneksel dinlerin içinden ortaya çıktıkları ve önemli ölçüde bu dinlerden beslendikleri bir vakıadır. Ayrıca son dönemlerde liderlik çekişmesi, ideolojik ayrılık, gruba yöneltilen

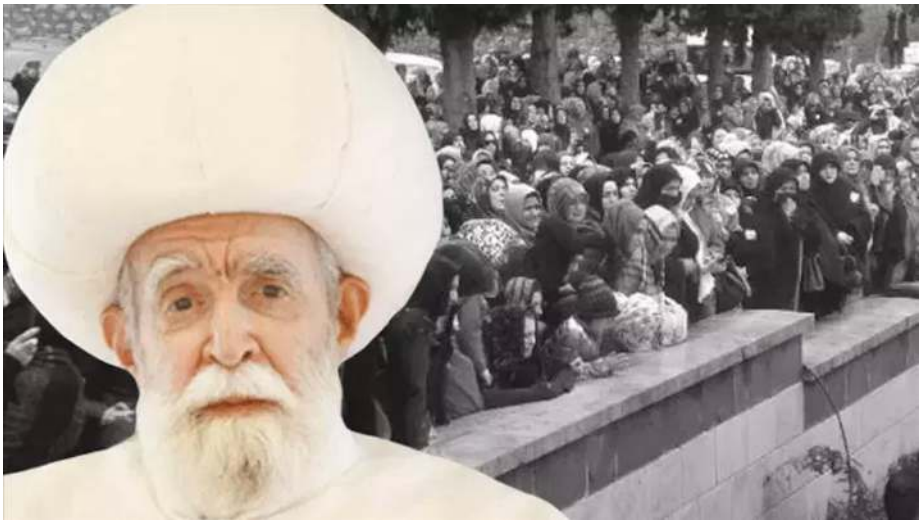

ithamlar ve açılan hukuki davalar gibi çeşitli sebeplerle bazı yeni dini hareketlerin bölündüğü ve içlerinden yeni grupların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu yeni oluşumlar, literatürde "Yeni Dini Hareketler" tabirinin yanı sıra "Yeni Yeni Dini Hareketler" şeklinde bir kullanımı daha karşımıza çıkarmaktadır.

Dünya genelinde sayıları on binlerle ifade edilen bu oluşumlardan "Türkiye'de hangileri faaliyet yürütmektedir?" şeklinde bir soru gündeme getirilebilir. Türkiye'de faaliyet yürüten yeni dini hareketleri iki kategoride değerlendirmek mümkündür: Birinci kategoride, Türk toplumuna özgü bir temeli bulunmamakla birlikte uzantılarına ve faaliyetlerine

ülkemizde de rastlanan Batı ve Uzak Doğu kökenli hareketler yer almaktadır. Bu gruba Yehova'nın Şahitleri, Hare Krişna, Moonculuk, Sayentoloji, Branch Davidian, Aum Shinrikyo, Raelyenler ve Transandantal Meditasyon gibi çeşitli hareketler dahil edilebilir. İkinci grupta ise ülkemiz topraklarında ortaya çıkıp gelişen Dünya Kardeşlik Birliği Mevlana Yüce Vakfı, Mihr Vakfı, Adnan Oktar Grubu ve -her ne kadar kült ya da YDH olarak kimliği tartışılsa da- FETÖ gibi yapılanmalar karşımıza çıkmaktadır.

Mutlak otoriteye sahip bir karizmatik lider ve belirli bir ideoloji etrafında toplanma özellikleriyle ön plana çıkan yeni dini hareketler, tarih sahnesine çıkmaya başladıkları ilk andan itibaren, sahip oldukları sıra dışı inanç ve ritüeller, üye kazanmada kullandıkları yöntemler ve ayrıca kadınlar ve erkeklere biçtikleri rollerle yeni bir hayat tarzı oluşturmayı hedeflemiş ve bu doğrultuda faaliyet göstermek suretiyle geleneksel dini anlayış ve kurumlara meydan okuyarak onların yerini almaya çalışmıştır. Bu tür oluşumların ortaya çıkışında modernizm, sekülerleşme, subjektivizm, kayıtsızlık, aşınmışlık, bireycilik, hazcılık, küreselleşme, çoğulculuk ve hızlı değişim gibi çeşitli faktörlerin değişen oranlarda etkisinden söz edilmektedir.

Yeni dini hareketler, özellikle geleneksel dinlerin ya da dini kurumların zayıfladığı, teolojik yenilenmeye ihtiyaç duyulan ve sosyo-politik iklimin dini özgürlük ve ifadeyi desteklediği toplumlarda ortaya çıkıp gelişme göstermektedir. Kendilerini kapitalizmin küresel yayılımının yarattığı fırsatlar ve ihtiyaçlar içinde konumlandıran yeni dini hareketler, kültürel çoğulculuğun yükselişi gibi durumların yarattığı memnuniyetsizliklere ve fırsatlara Peter Horsfield'ın ifadesiyle "pazar odaklı ve inanç boyalı" çözüm paketleri sunuyor gözükmektedir. Dahası, çoğu grubun sadece dini konularda değil, aynı zamanda sosyal, finansal, kültürel, siyasi ve ahlaki alanlarda insanlar için dini malzeme ve ürünler üretmeye dayalı bir dini ekonomi yaratarak küresel medya pazarının yarattığı fırsatlardan yararlanmaya çalıştıkları söylenebilir.

Yapıları ve ait oldukları kültürel gelenekler açısından birbirinden farklı özelliklere sahip olmalarına karşın yeni dini hareketlerin bazı ortak özelliklerinden söz edilebilir. Bu özelikleri liderlik, organizasyon, üyelik ve kimlik, inanç ve uygulamalar başlıkları altında gruplandırarak şu şekilde sıralayabiliriz:

Lider/lik

•Hareketlerin zirvesinde mutlak hakikati getirdiğine inanılan, sınırsız otoriteyle donanmış karizmatik bir lider bulunur.

Yeni dini hareketler ile daha geniş toplum ve diğer dini yapılar arasındaki düşmanlık ve şüphe, hepsinin olmasa da bazı YDH'lerin, önemli özelliklerinden biridir. Bu, bir açıdan YDH'lerin hem giderek kalabalıklaşan bir "dini pazarda" net bir kimlik oluşturmalarının hem de güçlü bir benlik duygusunu sürdürmelerinin önemli bir yoludur. Bir anlamda "rakiplerin şeytanlaştırılması" söz konusudur.

•Liderler, kararsız zamanlarda ve mekanlarda ortaya çıkarlar; toplumsal gerilimleri sezerler ve yerleşik kurumlara ve otoriteye meydan okurlar.

•YDH liderlerinin çoğu, sahte peygamberler, deliler, güven sahtekarları veya müritlerini duygusal, maddi ve cinsel olarak istismar eden vicdansız psikopatlardır.

•Bazı gruplarda mehdi ya da mesih kimliğiyle ortaya çıkan karizmatik liderlerin, olağanüstü güçler de dâhil olmak üzere çok sayıda kutsal ve olumlu özelliğe sahip olduklarına, suç işlemiş dahi olsalar hiçbir şekilde eleştirilemeyeceklerine ve sorgulanamayacaklarına inanılmaktadır.

•Karizmatik liderlerin yeni bir dünya düzeni ve yeni bir dünya dini kurarak insanlığın bütün problemlerini çözüme kavuşturacağı düşünülmektedir. Bu açıdan karizmatik liderler, takipçileri tarafından kurtuluşun yegâne yolu olarak kabul edilmekte ve onlara mutlak bir bağlılık ve teslimiyet gösterilmektedir.

•Söz konusu liderler, sahte bir bağlılıkla demokrasiye gönül verseler de genellikle aslında ayrımcı ve anti-demokratiktirler.

•Karizmatik liderler, zaman zaman hareketin yerleşim yerlerini değiştirmek suretiyle kontrollerini güçlendirme ve rutinleşmeyi önleme yoluna gitmektedirler.

•Karizmatik liderler, hareket içindeki otoritelerini tasdiklemek için zaman zaman takipçilerinden birtakım fedakârlıklar yapmalarını isteyebilmektedir.

•Söz konusu liderler, takipçileri üzerindeki karizmatik ve idari otoritelerini korumak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Belirli aralıklarla karizmatik meşruiyeti ve liderlik iddialarını destekleyen mucizeler gösterme, ani ve dramatik bir şekilde doktrin ve politika değiştirme, çekirdek kadro dışındaki üyelerle araya mesafe koyma ve irtibatı kesme, gruba ve lidere bağlılığı kuvvetlendirmeye yönelik talepleri çoğaltma, sadakat testleri uygulama, yeni ve büyük düşmanlar icat etme gibi uygulamalar bu stratejiler arasında zikredilebilir.

•YDH liderleri düzenlenen toplantı ve ayinlerde taraftarlarının coşkusunu artırmak için zaman zaman kutsal metinlerden parçalar okumakta, ilahiler söylemekte ve vaazlar vermektedirler.

•Karizmatik otoritenin yeni bir YDH'nin ortaya çıkışı ve gelişiminde merkezi bir rol üstlendiği ve karizmatik liderin otoritesinde meydana gelen herhangi bir istikrarsızlık ya da liderin ölümü gibi durumların hareket açısından kritik bir dönüm noktası oluşturduğu söylenebilir.

Organizasyon

•Büyük oranda klasik dinlerin yetersiz ve etkisiz kaldıkları iddiasından beslenirler.

•Yerleşik kurumsal mantığa meydan okuyan yeni sistemler ortaya koyarlar.

•Mevcut toplumsal düzenin iflas ettiği ve sürdürülemez bir hal aldığı, büyük kurumların ve mevcut kiliselerin yozlaştığı ve ahlaksızlığın arttığı düşüncesini öne çıkarırlar.

•Yeni bir dünya dinî ve yeni bir dünya düzeni tesis ettikleri/edecekleri fikriyle hareket ederler.

•Genellikle oldukça eklektik, çoğulcu ve bağdaştırıcı bir görünümüz arz ederler; inanç sistemlerinde farklı kaynaklardan gelen doktrinleri ve uygulamaları özgürce birleştirirler.

•Birçok insanın daha geleneksel dini kurumlar veya modern sekülerizm yoluyla tatmin edemediği belirli ihtiyaçları gidermek iddiasıyla ortaya çıkmışlardır.

•Yeni dini hareketler ile daha geniş toplum ve diğer dini yapılar arasındaki düşmanlık ve şüphe, hepsinin olmasa da bazı YDH'lerin, önemli özelliklerinden biridir. Bu, bir açıdan YDH'lerin hem giderek kalabalıklaşan bir "dini pazarda" net bir kimlik oluşturmalarının hem de güçlü bir benlik duygusunu sürdürmelerinin önemli bir yoludur. Bir anlamda "rakiplerin şeytanlaştırılması" söz konusudur.

•Çoğu zaman kendilerini aile ve diğer geleneksel sosyal kurumların yerine koymakta ve takipçilerinden mutlak bir sadakat ve bağlılık beklemektedirler.

•Faaliyetlerini geleneksel olmayan yollarla, genellikle çeşitli türlerde sosyal hareketler (atölyeler, eğitim merkezleri, aileler, komünler, meclisler, topluluklar, projeler, kutsal yerler) olarak düzenlerler.

•Organizasyonlarını tasavvur ettikleri geleceğin dünyasının mantığını modellemek için tasarlar.

•Geleneksel toplumdan bir dereceye kadar ayrılmalarına izin veren kuruluşlar tesis ederler.

Üyelik ve Kimlik

•Yeni dini hareketler, büyük oranda ilk nesil üyelerden oluşur. Bu nedenle üyelerinin çoğu gençlerdir.

•Katılımcılar, başlangıçta gruplarla çeşitli şekillerde (entelektüel, duygusal, mistik, deneysel) bağlantı kurarlar; üyelik, fedakarlık (sözlü, cinsel, deneme süresi gibi) ve taahhütler (emek, finans, sadakat, grup öncelikleri) gerektirir.

•Üyeleri için yeni roller (statüler, taahhütler, sorumluluklar) ve kimlikler (isimler, doğum tarihleri) yaratırlar.

•Üyelerini yeni norm ve kimliklerin empoze edildiği toplumsal bir öğrenme sürecine tabi tutarlar.

•Kısmen üyelerin inancını destekleyen kesinlik ve hakikat temelinde, 'Biz' (hareketin üyeleri) ve 'Onlar' (üye olmayanlar veya inanmayanlar) arasında her zaman keskin bir ayrım yapılır. Bu bağlamda, homojen olarak 'iyi' ve 'tanrısal' kendi ile 'kötü' öteki duygusu sürdürülür.

İnanç ve Pratikler

•Yeni dini hareketler, normal olarak daha dogmatik, kesin ve hem sorgulamaya hem de revizyona daha az açık bir "hakikat" düşüncesi benimserler.

•Birçoğunun ortak noktası her şeyi yaratan bir Tanrı'nın varlığını inkârdır.

•Neredeyse bütün yeni dini hareketlerin, içinde doğdukları ana dinin kutsal kitaplarına eş değer, hatta daha üstün saydıkları ayrı kutsal metinleri bulunmaktadır. Bazı hareketler ise halihazırda var olan literatürü kullanır.

•Çoğunda kıyametin yaklaştığı beklentisi hâkimdir. Nitekim söz konusu hareketlerin önemli bir kısmı dünyanın hızlı bir şekilde sona doğru yaklaştığını vurgulayarak kıyamet öncesi gerçekleşecek çeşitli senaryolar üzerine odaklanmaktadır.

•Halihazırda geldiği kabul edilen ya da geleceğine inanılan bir mesih anlayışı söz konusudur. Bu inanç doğrultusunda üyelerin, kötülüğün egemenliğinin ortadan kalktığı ve insanların bir daha acı, ıstırap, adaletsizlik ve zulüm görmeyeceği altın çağ nesli olarak yüceltildiği görülmektedir.

•Genelde kurtuluşun çok zor olduğuna ancak kendileri tarafından sunulan reçetelerin dünyevi ve uhrevi kurtuluşu garanti altına aldığına inanırlar.

•Kendi mitolojik sistemlerinin gerçekliğini gösteren ritüeller ortaya koyarlar.

•Bireyselcilik ve bireysel kutsallığın merkeze alındığı bir anlayış dikkatleri çekmektedir. Nitekim yeni dini hareketlerin çoğu, iç huzuru, ruhsal esenlik, tatmin edici deneyimler ve maddi başarı vaadiyle bireyleri cezbeder.

Sergiledikleri görünüm ve temel özellikleri dikkate alınarak yeni dini hareketler, bazı araştırmacılara ve konuya ilgi duyanlara göre samimi dini gruplar, öte yandan aile fertlerinden biri bu tür bir yapılanmaya katılan insanlar ve

Sergiledikleri görünüm ve temel özellikleri dikkate alınarak yeni dini hareketler, bazı araştırmacılara ve konuya ilgi duyanlara göre samimi dini gruplar, öte yandan aile fertlerinden biri bu tür bir yapılanmaya katılan insanlar ve yelpazenin diğer kesiminde yer alan akademisyen ve araştırmacılara göre ise sapkın ve zararlı oluşumlar olarak nitelendirilmektedir. Bütün yeni dini hareketleri a priori olarak kötü ya da tam tersi bir şekilde faydalı şeklinde değerlendirmek elbette doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Nitekim hem sayılarının çokluğu hem de sahip oldukları ve sergiledikleri farklı özellikler buna imkan tanımamaktadır.

yelpazenin diğer kesiminde yer alan akademisyen ve araştırmacılara göre ise sapkın ve zararlı oluşumlar olarak nitelendirilmektedir. Bütün yeni dini hareketleri a priori olarak kötü ya da tam tersi bir şekilde faydalı şeklinde değerlendirmek elbette doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Nitekim hem sayılarının çokluğu hem de sahip oldukları ve sergiledikleri farklı özellikler buna imkan tanımamaktadır. Ancak ortaya çıkmaya başladıkları andan itibaren vergi, askeri hizmet, halk sağlığı, tıp, eğitim, çocuk bakımı, toprak kullanımı ve maddi kaynaklar hususunda hukuken yerleşik beklentileri karşılamada başarısız olmaları nedeniyle YDH'lerin başının çoğunlukla belaya girdiği bir vakıadır. Kaldı ki bu alanlardan herhangi birinde yerleşik düzenin dışına çıkılması, dolandırıcılığın ve güven sarsıcı niyetin kanıtı olarak kabul edildiğinden dünya çapında üne kavuşmuş yeni dini hareketlerin birçoğunun liderinin işledikleri ekonomik, ahlaki ve diğer bazı suçlar nedeniyle mahkum edildiklerini hatırlatmak gerekir.

Bütün bu hususlar insanların yeni dini hareketlere niçin ve hangi saiklerle katıldığı sorusunun cevabını daha önemli hale getirmektedir. Bu konudaki çalışmalarıyla tanınan John Lofland ve Rodney Stark, bazı gruplar üzerinde yaptıkları gözlemlere dayanarak şu yorumlarda bulunmuşlardır. Bireyler başlangıçta mevcut yaşamlarından memnun olmadıkları için dini arayışa yatkın olurlar. Bireyler, bu gerilime seküler terapiye girmek, yeni arkadaşlar edinmek veya yaşam tarzlarını değiştirmek gibi çeşitli şekillerde tepki verebilmektedirler. Bireyler, sorunu doğası

gereği manevi olarak tanımlasalar da, "dini bir problem çözme perspektifi" benimserler. Sorunu dini terimlerle tanımladıktan sonra, mevcut dini bağlantılarından memnun kalmazlarsa muhtemelen dini arayışa girerler. Buna ek olarak, bireylerin kendi dünya görüşleri ile karşılaştıkları belirli bir grubun dünya görüşleri arasında kültürel bir bağlantı algılarlarsa, üye olacakları belirli bir grup belirlemeleri daha olası olmaktadır. Neticede konuya dair araştırmalar, insanların yeni dini hareketlere tıpkı diğer dinlere olduğu gibi, aynı gerekçelerle; yani yeni arkadaşlar edinme, tatmin edici bir inanç sistemi bulma isteği vb. saiklerle katıldıklarını göstermektedir.

Yeni dini hareketlerin önemli bir bölümünün dini kimliklerini bir kenara bırakarak sosyal ve kültürel organizasyonlar olarak faaliyet yürüttükleri ve böylelikle üye tabanlarını genişletmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Nitekim söz konusu oluşumların birçoğunun başlangıçta potansiyel olarak kendileriyle ilgilenen insanlarla, onların ilgisini çekecek yoga dersleri, meditasyon

seansları, halka açık konuşmalar, şifa dağıtma, kişisel gelişim vb. hizmetler sunarak temasa geçtiklerinin altını önemle çizmek gerekir. Öte yandan üye kazanmak için kullandıkları metotlar ve yürüttükleri faaliyetler dikkate alındığında, YDH'lerin en önemli metodunu aktif misyonerlik faaliyetlerinin oluşturduğu söylenebilir. Nitekim mevcut araştırmalar bir hareketin üye sayısının yürütülen misyonerlik faaliyetleri ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu durumun farkında olarak Yehova'nın Şahitleri, Mormonlar ve Moon Tarikatı gibi bazı hareketler aktif misyonerlik faaliyetlerine büyük önem vermekte ve özel olarak yetiştirilen misyonerler ev ve işyerlerini kapı kapı dolaşarak ve caddelerde, sokaklarda, havaalanlarında, alışveriş merkezlerinde vb. kalabalık mekanlarda faaliyet yürüterek grubuna yeni üyeler kazandırmaya çalışmaktadır.

"Bu tür hareketler ve faaliyetlerine karşı ne yapılabilir ya da yapılmalıdır?" yanıt aranması gereken en önemli sorulardan biri olarak karşımızda durmaktadır. Elbette bu, böylesine sınırlı bir yazı kapsamında cevaplandırılamayacak derecede geniş kapsamlı ve ayrıca ele alınması gereken önemli bir meseledir. Bunu başka bir çalışmaya bırakarak, ancak önemli bir uyarıda bulunarak yazımızı noktalamak istiyoruz. Bir yeni dini hareket, James R. Lewis'in "erken uyarı işaretleri" olarak atıfta bulunduğu; i) hareketin kendisini yasaların üzerine koymaya istekli olması, ii) lider ya da lider kadrosunun kiminle evlenileceği ya da hangi okula gidileceği gibi kişisel hususlarda takipçilerinin yaşamlarına karar vermesi, iii) liderin üyelerin uyması gereken ancak kendisi ya da yakın çevresinin muaf olduğu kurallar ortaya koyması, iv) grubun diğer insanlara karşı fiziksel bir Armageddon'a hazırlanması, v) kamuoyunu yanıltıcı iddialarda bulunulması ve vi) grubun genellikle toplumdan izole ya da ayrı bir şekilde yaşam sürmesi şeklindeki altı özellikten bir veya birkaçını sergiliyorsa bu tür oluşumlara karşı mesafeli ve dikkatli olmak gerekmektedir.

Kaynakça

Horsfield, Peter. "New Religious Prosperity Movements and Their Social and Economic Implications". *Media, Communication and Democracy: Global and National Environments. Conference in Melbourne*. 1-2 September 2011.

Lewis, James R. *Cults*. California: ABC Clio, 2005.

Lofland, John – Stark, Rodney. "Becoming a Word-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective". *American Sociology Review* 30/6 (1965), 862-875.

Özkan, Ali Rafet. *Kıyamet Tarikatları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2006.

Turan, Süleyman – Battal, Emine. "Giriş: Yeni Dini Hareketler". *YDH Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan – Emine Battal. 11-19. İstanbul: Okur Akademi, 2020.

Turan, Süleyman. *Abusionem: Yeni Dini Hareketlerin İstismar Dünyası*. İstanbul: Okur Akademi, 2. Baskı 2024.

YDH'lerin en önemli metodunu aktif misyonerlik faaliyetlerinin oluşturduğu söylenebilir. Nitekim mevcut araştırmalar bir hareketin üye sayısının yürütülen misyonerlik faaliyetleri ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir.

Yeni Bir Dünyanın Eşiğinde: Türkiye'de Spritüel Uygulamaların (New Age) Seyri ve Nedenleri

Gülenay PINARBAŞI

Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üni., Kültürel Çalışmalar

Giriş

Modernite, toplumsal yapıların ve bireysel yaşamların kökten değişime uğramasına neden olmuş; dinin, maneviyatın ve kutsalın toplumsal alandaki rolü sorgulanmaya başlamıştır. Özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa merkezli olarak gelişen sanayi devrimi, pozitivizmi ve bilimsel rasyonalizmi ön plana çıkarırken, geleneksel dini anlayışlar bu yeni dünya düzeni içinde giderek geri planda kalmıştır (Jameson, 2015). Ancak, Weber'in "büyü bozulması" (Entzauberung) olarak tanımladığı süreç, dinin toplumsal hayattaki etkisini azaltırken, dinin yerini tamamen rasyonalite ve bilim almış değildir. Aksine, modern toplumlar içinde kutsala dair arayışlar, New Age gibi hareketlerle yeniden şekillenmiştir (Weber, 2015).

Bu çalışma, Türkiye'deki spritüel uygulamaların gelişimini ve New Age hareketlerinin toplum üzerindeki etkilerini tarihsel ve sosyolojik bir çerçeve içinde ele almayı amaçlamaktadır. Türkiye'de New Age hareketlerinin Batı'daki örneklerinden nasıl ayrıştığı, bu hareketlerin yerel kültürel ve dini yapılarla nasıl etkileşim içine girdiği incelenecektir.

New Age Hareketlerinin Temel Özellikleri

New Age hareketleri, çeşitli mistik ve dini öğeleri bir araya getirerek, bireylere alternatif bir manevi tatmin arayışı sunar. Bu hareketlerin temel özelliklerinden biri, dogmatik kurallardan uzak durmaları ve bireysel deneyime öncelik vermeleridir. New Age, çeşitli doğu öğreti-

leri (örneğin, Hinduizm, Budizm), okültizm, astroloji, meditasyon, yoga ve enerji çalışmaları gibi uygulamaları içermektedir (Adorno, 2009).

Türkiye'de de bu tür uygulamalar, özellikle büyük şehirlerde yaygınlık kazanmıştır. Astroloji, meditasyon, yoga ve reiki gibi uygulamalar, bireysel gelişim arayışlarının bir parçası haline gelmiştir. Ancak Türkiye'de New Age hareketleri, Batı'dakilere kıyasla daha sınırlı kalmış, yerel kültürel ve dini yapılarla iç içe geçmiştir. Prof. Dr. Ali İhsan Yitik, Türkiye'deki New Age uygulamalarının dört temel özelliğini şu şekilde sıralamaktadır: (1) farklı dini inançları harmanlama, (2) mevcut dinlerin sorunları çözemediklerine dair inanç, (3) dünyanın sonuna dair inançlar ve (4) öğretinin ezoterik bir şekilde sunulması (Yitik, 1996).

Modernleşme ile birlikte bireyselleşme, Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Geleneksel olarak kolektif bir kimlikle yaşayan bireyler, modern dünyada kendilerini daha çok bireysel tatmin arayışlarına yönelmiş bulmaktadırlar. Bu süreçte bireyler, geleneksel dini yapıların dışında yeni manevi yollar aramaya başlamışlardır. Bu arayışlar, genellikle New Age hareketleri içinde anlam bulmaktadır (Mirza, 2014).

Bireyler, New Age uygulamaları aracılığıyla kendi içsel dünyalarını keşfetme ve manevi tatmin arayışlarını sürdürme imkânı bulurlar. Yoga, meditasyon, enerji çalışmaları ve astroloji gibi uygulamalar, bireylerin hem kendileriyle hem de dünya ile olan ilişkilerini yeniden tanımlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda New Age hareketleri, bireylere özgür bir manevi arayış alanı sunar.

Modernite ve sekülerleşme süreçleri, Batı toplumlarında dinin toplumsal alandaki etkinliğini azaltmış; rasyonel düşüncenin, bilimsel yöntemin ve bireysel özgürlüğün ön plana çıkmasına neden olmuştur. Sanayi devrimi, toplumsal yapıları kökten değiştirirken, geleneksel dini yapılar bu yeni düzen karşısında zayıflamıştır. Sekülerleşme teorisi, özellikle Batı'da dinin kamusal alandan çekildiğini öne sürer. Ancak bu süreç, dinin bireysel yaşamdan tamamen kaybolduğu anlamına gelmez (Giddens, 2014).

Bireyler, New Age uygulamaları aracılığıyla kendi içsel dünyalarını keşfetme ve manevi tatmin arayışlarını sürdürme imkânı bulurlar. Yoga, meditasyon, enerji çalışmaları ve astroloji gibi uygulamalar, bireylerin hem kendileriyle hem de dünya ile olan ilişkilerini yeniden tanımlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda New Age hareketleri, bireylere özgür bir manevi arayış alanı sunar.

Türkiye'deki New Age hareketlerinin kökleri, Dr. Bedri Ruhselman'ın 1950'li yıllarda kurduğu Metapsişik Tetkikler ve İlim Derneği'ne kadar uzanmaktadır. Bu dernek, ruhsal araştırmalar, ölülerle iletişim, reenkarnasyon ve enerji çalışmaları gibi konularda çalışmalar yapmıştır. Ruhselman'ın ardından Türkiye'de bu tür spritüel çalışmalar sınırlı da olsa devam etmiştir (Varlık, 2019).

Tam aksine, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren, Batı toplumlarında New Age ve diğer spritüel hareketler popülerlik kazanmıştır. New Age hareketi, çeşitli doğu mistisizmi, okültizm, kişisel gelişim ve alternatif tıp gibi unsurları bir araya getirerek bireylere manevi bir tatmin arayışı sunmuştur. Bu hareketler, modern bireyin kurumsal dinlerden uzaklaşması sonucu ortaya çıkan boşluğu doldurmayı hedeflemiştir (Flanagan, 2017).

Türkiye'de Modernleşme ve New Age Hareketleri

Türkiye, Batı'dan farklı bir modernleşme süreci geçirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlayan Batılılaşma hareketleri, Cumhuriyet döneminde hız kazanmı; ancak bu süreçte dinin toplumsal rolü, Batı'daki gibi hızlı bir şekilde değişmemiştir. Türkiye'de modernleşme, köyden kente göç, şehirleşme ve eğitim reformları ile birlikte gelmiş, ancak geleneksel değerler toplumun birçok kesiminde güçlü kalmıştır (Arslantürk, 1998).

Bu bağlamda, Türkiye'de New Age hareketlerinin gelişimi Batı'dan farklı bir seyir izlemiştir. Batı'da 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve hızla yayılan New Age hareketleri, Türkiye'de ancak 1980'li yıllardan itibaren yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde bireyselleşme süreci hızlanmış, bireyler modern dünyanın getirdiği sorunlarla başa çıkabilmek için spritüel arayışlara yönelmiştir (Mirza, 2014). Türkiye'deki New Age hareketlerinin kökleri, Dr. Bedri Ruhselman'ın 1950'li yıllarda kurduğu Metapsişik Tetkikler ve İlim Derneği'ne kadar uzanmaktadır. Bu dernek, ruhsal araştırmalar, ölülerle iletişim, reenkarnasyon ve enerji çalışmaları gibi konularda çalışmalar yapmıştır. Ruhselman'ın ardından Türkiye'de bu tür spritüel çalışmalar sınırlı da olsa devam etmiştir (Varlık, 2019).

1980'li yıllardan itibaren, Türkiye'de New Age hareketlerine olan ilgi artmaya başlamıştır. Bu dönemde bireyler, hem sosyal hem de ekonomik değişimlerle başa çıkmak için spritüel arayışlara yönelmişlerdir. Özellikle meditasyon, yoga ve astroloji gibi uygulamalar popülerlik kazanmıştır. Türkiye'deki New Age hareketlerinin bir diğer önemli özelliği, bu uygulamaların daha çok bireysel gelişim ve farkındalık temaları etrafında şekillenmesidir (Mirza, 2014).

New Age Uygulamalarının Türkiye'deki Etkisi

Türkiye'de New Age hareketlerinin etkisi, Batı'daki örneklerine kıyasla sınırlı kalmış; ancak yine de toplumun bazı kesimlerinde önemli bir yer edinmiştir. Özellikle, büyük şehirlerde yaşayan daha eğitimli ve modern bireyler New Age uygulamalarına yönel-

miştir.

New Age uygulamaları, bireylere özgür bir manevi arayış alanı sunarken, aynı zamanda toplumsal yapıların da bir parçası haline gelmiştir. Türkiye'de astroloji, meditasyon, yoga ve reiki gibi uygulamalar, bireysel gelişim ve farkındalık temaları etrafında şekillenmiştir. Türkiye'de spritüel arayışlar, özellikle 1980'lerden sonra bireyselleşmenin artmasıyla yaygınlık kazanmıştır. Bireyler, modern dünyanın getirdiği sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlarla başa çıkabilmek için yeni manevi yollar aramaya başlamışlardır. Bu arayışlar, genellikle geleneksel dini yapıların dışında şekillenmiştir. Türkiye'deki spritüel arayışlar, daha çok bireysel gelişim ve farkındalık temaları etrafında şekillenirken, Batı'daki örneklerine kıyasla daha sınırlı kalmıştır (Düzgüner, 2013).

Bireyler, özellikle büyük şehirlerde meditasyon, yoga ve reiki gibi uygulamalara yönelmişlerdir. Bu uygulamalar, bireysel farkındalık ve içsel huzur arayışlarının bir parçası haline gelmiştir. Türkiye'deki spritüel arayışlar, yerel kültürel ve dini yapılarla iç içe geçmiş; Batı'daki örneklerine kıyasla daha sınırlı kalmıştır.

Sonuç

Türkiye'de New Age hareketlerinin gelişimi, Batı'daki benzerlerinden farklı bir yol izlemiştir. Batı toplumlarında hızla yayılan bu spritüel uygulamalar, Türkiye'de daha sınırlı kalmış ve yerel dini ve kültürel yapılarla iç içe geçmiştir. Türkiye'de modernleşme süreci Batı'ya kıyasla daha yavaş ve farklı bir biçimde yaşanmış, toplumsal yapıda geleneksel dinlerin etkisi uzun süre güçlü kalmıştır. Bu nedenle, New Age uygulamaları ve spritüel arayışlar Türkiye'de daha geç ortaya çıkmış, ancak özellikle 1980'li yıllardan itibaren bireyselleşmenin artmasıyla bazı kesimlerde yaygınlık kazanmıştır.

New Age hareketlerinin Türkiye'deki etkisi, özellikle bireysel gelişim, farkındalık ve manevi tatmin arayışları çerçevesinde şekillenmiştir. Bireyler, meditasyon, yoga, reiki ve astroloji gibi uygulamalarla içsel huzuru aramış, bu uygulamalar daha çok bireysel yaşamın bir parçası olmuştur. Ancak bu hareketler, Batı'daki kadar geniş çaplı toplumsal etkilere sahip olmamış, daha çok büyük şehirlerde yaşayan eğitimli kesimlerde popüler hale gelmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'de New Age hareketleri, Batı'daki örneklerine kıyasla daha sınırlı kalmış olsa da, modern bireyin yeni manevi arayışlarına yanıt verme çabasında önemli bir yer edinmiştir. Bu hareketler, bireylere alternatif bir manevi tatmin alanı sunmuş, ancak bu süreçte yerel kültürel ve dini bağlamlarla iç içe geçmiştir. Türkiye'deki spritüel arayışlar, geleneksel dinlerle paralel olarak varlığını sürdürmekte, bireylerin hem geleneksel hem de modern manevi tatmin arayışlarını bir arada yaşamalarına olanak tanımaktadır.

New Age hareketlerinin Türkiye'deki etkisi, özellikle bireysel gelişim, farkındalık ve manevi tatmin arayışları çerçevesinde şekillenmiştir. Bireyler, meditasyon, yoga, reiki ve astroloji gibi uygulamalarla içsel huzuru aramış, bu uygulamalar daha çok bireysel yaşamın bir parçası olmuştur.

Yeni Dini Hareketler ve Gelecek

İsa ÖZÇELİK

Dinin kaynağı, anlamı ve nasıl oluştuğu hakkında birbirinden farklı çok fazla görüş bulunmaktadır. Materyalist düşünce; dini, insan kaynaklı bir olgu olarak görmektedir. İnsanın kendisine yabancılaşarak zatında bulunan iyilikleri Tanrı'ya yansıtıp, onu mükemmel bir forma büründürerek sonra da ona tapma şeklinde bir süreç işlediğini öne sürmektedir. Materyalistler, ilkel insanın doğa olayları karşısında duyduğu korku ve çaresizliğin de Tanrı ve din olgusunun oluşmasında önemli bir rol oynadığını iddia etmektedirler. Yine aynı çevreler, totemizm kaynaklı yahut daha sonraki tek Tanrıcı dinlerin toplumsal işlevini göz önünde bulundurarak, dinin egemenlerin iktidar arzularının bir aracı olarak üretildiğini de ileri sürmüşlerdir. Bu bakış açısına göre, pozitivistlerin formüle ettiği gibi insan aklı olgunlaşıp kendine bilimsel metodu kılavuz edindiğinde dinler, tarihi bir olgu olarak rafa kaldırılacaktır.

Aklı ve fıtratı esas alan çoğunluk görüşü ise dinin kaynağının Allah olduğunu söylemektedir. İnsanın birtakım psikolojik ya da toplumsal ihtiyaçlarıyla dinin-vahyin öğretilerinin örtüşmesi aslında bu inancı zayıflatan değil destekleyen unsurlardır.

Dinin tanımlanma meselesi, dinin kaynağı nedir sorusuna verilecek cevapla da doğrudan ilintilidir. Bu bağlamda, özcü ve işlevselci yaklaşım şeklinde sosyolojide ortaya çıkan anlayışlardan özcü yaklaşım, dinin anlamı ve insanın psikolojik arayışlarına odaklanırken; işlevsel yaklaşım ise, dinin sosyal hayattaki fonksiyonlarına göre dini tanımlama yoluna gitmiştir. İlki, dini daha çok aşkınlıkla ve kutsala ait bir alanla ilişkilendirip kişiselleştirirken; ikinci anlayış, toplumsal kurallar bağlamında onu kamulaştırmaktadır. Bu iki anlayışın iç içeliği göz önünde bulundurulduğunda ikisini birleştiren çok sayıda farklı anlayı-

şın da bulunması gayet doğal karşılanmalıdır.

Din kelimesi, Arapça'da şu anlamlara gelmektedir:

1. Ceza (karşılık), mükâfat, hüküm, hesap
2. Üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama
3. İtaat, teslimiyet, hizmet, ibadet
4. Adet, yol, kanun, şeriat, millet, mezhep

"Her dinî kültürün din kavramını ifade etmede kelimelere ait anlamların ortak noktasının "yol, inanç, âdet, bağ, kulluk" olduğu söylenebilir."

"Tehânevî tarifi : "Din, akıl sahiplerini kendi iradeleriyle şimdiki halde (dünyada) salâha, gelecekte (âhirette) felâha sevkeden, Allah tarafından konulmuş bir kanundur."... TDV

Mevdudi din kavramını Kur'an'daki kullanımlarını inceleyerek dört ana esasa oturtur:

1.Hakimiyet ve egemenlik-uluhiyet.
2.Boyun eğme ve itaat-ubudiyyet
3.Uluhiyyet ubudiyyet ilişkisini düzenleyen nizam-sistem
4.Boyun eğilen ilah ve onun nizamına itaat ya da isyanın karşılığı olan, mükafat ya da azap. Diğer bir deyişle hesap.

Kur'an, Allah katında geçerli dinin İslam olduğunu belirtmekle birlikte yukarıda zikredilen bütüncül, kamil bir din anlayışına sahip olmayan inanış biçimlerini de din şeklinde değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bu açıdan bakıldığında tevhid inancının da bir gereği olarak tek hak din İslam olarak nitelendirilirken diğer tüm dinler batıl kategorisine sokulmuştur. Din olgusu, Hz. Adem'le başlayan insanlık hikayesine paralel bir seyirde takip etmiştir. Mevdudi'nin çerçevesini çizdiği dinin anlam haritası, nefsi haz ve arzularının peşinde koşan insanlar tarafından zamanla ihlal edilmiştir. Bu sapma kimi zaman inanca taalluk eden uluhiyet anlayışında, kimi zaman ibadet ve kulluk ile ilgili kısımda bazen de dinin ortaya koyduğu toplumsal sistem ile ilgili alanlarda tezahür etmiştir. Hak çizgiden sapan grupların kendi konumlarını meşru bir zemine dayandırmak adına ürettikleri argümanlar ve pratikler zamanla yeni din anlayışlarının doğmasına sebep olmuştur. Bu yeni anlayışların bir kısmı, eski dinden bir sapma olsa da yine de onun içinde bir fırka olarak değerlendirilirken bir kısmı ise artık tamamen inkarcı ya da sapkın müstakil yeni bir din olarak tanımlanmıştır. Bu olguyu Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet dininin tarihi süreçlerinde açık bir şekilde gözlemlemek mümkündür.

Modernleşmeyle birlikte dine ve ondan kaynaklandığı varsayılan kurumlara karşı negatif yönde büyük bir değişim yaşanmıştır. Özellikle Batı dünyasında kiliseye karşı oluşan öfke patlaması, Tanrı ve dine karşı topyekün bir başkaldırıya ve yok saymaya doğru evrilmiştir. Batı modernleşmesinin ardından gelen sekülerleşme dalgası, dini inanç ve kurumları zayıflattığında bundan doğan boşluğun yeni motivasyon kaynakları ile doldurulması gerekmiştir. Ulus devlet inşasında bayrak, istiklal marşı, toprak, devlet, yeni kurulan devletin kurgusal kuruluş hikayesi, milli törenler ve vatandaşlık gibi çok sayıda unsur; kimi yerde eski dini anlayışlarla sentezlenerek, bazen manevi bir milliyetçilikle harmanlanarak, kimi yerlerde ise profan bir kutsallık halesi inşa edilerek kitlelerin manevi tatmini ve toplumsal birliği açısından işlevsel hale getirilmiştir.

Modernizmin din yerine ikame etmeye çalıştığı unsurlardan biri de ideolojiler olmuştur. Liberalizm, sosyalizm, muhafazakarlık ve faşizm gibi ideolojilerle kitleler düşünsel ve eylemsel olarak mobilize edilmiş ve büyük hayaller peşinden sürüklenmişlerdir. Ancak, geniş halk yığınlarındaki manevi boşluk bir türlü doldurulamamıştır. Aydınlanmacı, pozitivist Batı aklının bir sonucu olarak

ortaya çıkan iki büyük dünya savaşı, modernitenin kitlelere sunduğu parlak gelecek hayalini karamsar bir tabloya çevirmiştir.

Oluşan bu karamsar tabloyu renklendirmek, modernizmin ve ideolojilerin katı yapısını yumuşatmak gereği duyulduğunda, postmodern düşünürler devreye girmiştir. Zaten sekülerleşme ile bireycilik olgusu büyük yaygınlık kazanmıştı, postmodernite bu duruma farklılığı ve çoğulculuğu da ekleyerek değişim arzusunu derinleştirip genişletti. Küreselleşmenin getirdiği iletişim imkanları, farklı din ve kültür mensuplarının birbirinden daha fazla haberdar olmasını sağlayarak yeni eklektik dini grupların türemesini kolaylaştırdı.

Geleneksel dinlerin yeni sorunlara cevap veremediğini düşünen ve modernizmin maneviyattan yoksun katı dayatmalarından rahatsız olan olan çevrelerin "Yeni Dini Hareketler" (YDH) denilen akımı başlattıkları ifade edilmektedir. 1950'lerde başlayıp 1960 ve 1970'lerde yaygınlık kazandığı ifade edilen bu hareketleri, "Yehova Şahitleri" gibi tarikatların ortaya çıktığı on dokuzuncu yüzyıla kadar götürenler de vardır. Hedef kitlesi çoğunlukla gençler olduğu için "Gençlik Hareketleri" ya da kıyamet öncesi kendilerine biçilen rol ve kurtarıcı misyonlarına vurgu yapmak için "Kıyamet Tarikatları", "Kurtuluş Hareketleri" ismi de verilen bu akımlar "Yeni Çağ Dinleri" adıyla da anılmaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaygınlık kazanan bu hareketlerin çoğu kurucu liderinin ve düşünsel kaynaklarının Asya ve Afrika kökenli olduğu söylenmektedir.

Çağın ürettiği ekonomik, sosyo-kültürel ve psikolojik sorunlar karşısında, modern bireyin yalnız ve çaresiz konumunu istismar etmek isteyen çevreler içinden çıktığı toplumun kültür kodlarını da gözeterek binlerce yeni dinsel gruplar kurmuştur. Moon Tarikatı gibi Türkiye'ye de ulaşan bazılarıysa kendisine milyonlarca üye edinebilmiştir.

Kimi zaman karizmatik bir lider ve taraftarları yoluyla bazen de gevşek bir cemaatsel yapı ve pazarlama ağıyla bu tür akımlar, kişisel gelişim, falcılık, doğal taşlar, astroloji, tarot kartları, ruhi gelişim, yoga, meditasyon, sağlıklı yaşam, doğal yaşam, bütüncül maneviyat, benlik geliştirme vb. çok sayıda unsuru manevi bir havada, gizemli bir formla, önemli bir ticari boyuta da ulaşarak takdim ettiklerinde özellikle seküler çevrelerde ciddi bir talep oluşturmaktadırlar.

Sekülerleşen büyük kitleleri en çok etkisi altına alan akımlardan biri de yeni paganist eğilimler olmuştur. Çok tanrıcı ilkel paganizmin doğadan ürettiği putlarla kıyaslandığında modern seküler insanın put çeşitliliği çok daha geniş gözükmektedir. Postmodernitenin ürettiği kaygısız, kayıtsız, akışkan kimliğe sahip özgürlük ötesi bireyi, hız ve haz çağında anlık putlar üretmektedir. Ancak bu süreçte karmaşık bir tablo ortaya çıktığı da açıktır. Evrimci, ilerlemeci olan bu anlayış bir yandan bilimkurgu kıvamında bir gelecek ve gelişmişlik öngörürken -ve bunun doğrusal ilerlemeci anlayışın tabii bir sonucu olduğunu varsaydığı halde- aynı anda ilkel paganizmin ritüellerini tekrarlayarak aslında vahiyden yoksun bir aklın içine düşeceği çelişkili durumu sergilemektedir.

Bu çelişki Türkiye sekülerlerinde çok daha iyi gözlemlenebilmektedir. Özellikle, Kemalist çevreler sürekli olarak; bilimsel düşünce, aklın merkezi rolü, geleneğin-dinin köleleştirici prangasından kurtulmanın gerekliliği, insanın yüceltilmesi gibi söylemleri dillerinden düşürmedikleri halde paganizmin belirtilerinden olan atalar dinini ve "değiştirilemez

insan görüşlerini" savunarak aklın ilkelerini, putlaştırdıkları kişi ve kurumlar adına tuhaf ritüeller ve gülünç hurafeler uydurarak bilimsel metodu, yeri geldiğinde ağacı ya da köpeği insandan değerli tutarak insanın yüceliğini yok sayıp ilkel paganizmle bütünleşmektedir. Bu bağlamda sekülerlerin eğlence, sanat, spor alanında ürettikleri çılgınca sayılabilecek inovatif katkıları! paganizm adına yeni gelişmeler olarak değerlendirmek de mümkündür.

Aslında akademik literatürün dışından bir gözle baktığımızda, yeni dini hareketler dendiğinde karşımıza çıkan en belirgin fenomenler, teknoloji temelli akımlar ve füturistik hareketler olsa gerektir. Pozitivist akıl bilimi putlaştırmıştı ancak bunun dinsel bir motivasyon kaynağına dönüşmesi sınırlı bir çevrede kalmıştı. Günümüzde ise teknoloji, felsefe ve bilimi alt başlıklara dönüştürerek seçkinci bir azınlığın putu olmanın ötesinde kitlelerin de vazgeçemediği en yaygın bir dinsel forma evrilmiş durumdadır.

Dijitalizm, teknoloji temelli yeni dini hareketlerin yatağına dönüşmüştür. Sosyal medya bir iletişim aracı olmanın çok ötesinde işlevler görmektedir. Netflix tarzı platformlar, üç boyutlu oyun ağları yalnız gençleri değil her yaştan insanı modernlik ötesi karmaşık hayat tarzlarının müridi haline getirmiştir. Her yaş grubuna ve herkesin meşrebine göre farklı seçenekler sunan internetin sonsuzluğu çağrıştıran, zaman ve mekanı sıfırlayan doğası aynı zamanda tüm insanlığı kendiliğinden bir teknotapınma seanslarına mecbur kılmaktadır. Metaverse hayalleri kısmen bile gerçekliğe dönüşse sayısız yeni dini akımların ocağı haline gelecektir. Tüm bu gelişmeler din dışı seküler birer olgu gibi gözükse de en başta yapılan din tanımlarıyla bir şekilde örtüştükleri aşikardır. Birçok düşünürün ifade ettiği gibi günümüzde dinler sekülerleşirken sekülerliğin de dini bir hüviyete büründüğü ortadadır.

Geleceğin ana akım yeni dini hareketlerinden olmaya aday iki süreçten bahsetmek mümkündür: Bunlar Transhümanizm ve Posthümanizm akımlarıdır. İkisinin de tekamüle ermiş bir tarihsel süreci tükettiği söylenemez. Taraftarları seküler ve büyük oranda materyalist eğilimli kişilerden oluşsa da, iki akımın da dinin temel argümanlarıyla örtüşen çok sayıda hedef ve söylemi bulunmaktadır. Batı, kapitalizm ötesi sekülerizm ötesi, post-truth çağı tartışmalarını yaparken bu sürecin aktörü olabilecek akımlar da belirmeye başlamış bulunmaktadır. Bu bağlamda Posthümanizm akımının Transhümanizm karşısında, Sosyalizmin Liberal Kapitalizm karşısında oynadığı role benzer bir ödevle görevlendirildiği gözlemlenmektedir.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken diğer yanda da fıtrata dönüşü haykıran tüm insanlığı vicdanın sesini dinlemeye davet eden gelişmeler de olmaktadır. Vahy, akıl, fıtrat, tevhid, adalet ve kardeşlik temelli bir yenilenmenin ve gelecek kurgusunun da mümkün olduğunu bize hatırlatan Aksa Tufanı, yeni dini hareketlerin yönünü fıtrata döndürmeye kadir olabilecek midir göreceğiz...

Oluşan bu karamsar tabloyu renklendirmek, modernizmin ve ideolojilerin katı yapısını yumuşatmak gereği duyulduğunda, postmodern düşünürler devreye girmiştir. Zaten sekülerleşme ile bireycilik olgusu büyük yaygınlık kazanmıştı, postmodernite bu duruma farklılığı ve çoğulculuğu da ekleyerek değişim arzusunu derinleştirip genişletti. Küreselleşmenin getirdiği iletişim imkanları, farklı din ve kültür mensuplarının birbirinden daha fazla haberdar olmasını sağlayarak yeni eklektik dini grupların türemesini kolaylaştırdı.

Şinasi Gündüz ile Paganizm ve Günümüze Yansımaları Üzerine

İNSİCAM

Şinasi Gündüz; 1960'da Hekimhan'da doğdu. 1984'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1988-1991 yılları arasında Lisansüstü çalışmalarını Durham Üniversitesi School of Oriantal Studies ile Manchester Victoria Üniversitesi Department of Middle Eastern Studies'te yaptı. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Dinler Tarihi alanında Prof. Dr. olarak görev yapmaktadır.

S: Hocam, evvela paganizm nedir? Modern yaşamın içerisinde pagan inançları nerede konumlandırabiliriz?

Latince *paganus* (köylü, taşralı) teriminden türetilmiş olan pagan, ortaçağda "Hristiyan olmayan", "putperest" anlamında kullanılmıştır. Günümüzde bu terim, İslam ve Hristiyanlık gibi yaygın dini geleneklerin dışında kalan ve yaygın olarak doğa ve ruh tapıcılığını esas alan inanç sistemlerine bağlı kişi anlamında kullanılmaktadır. Bu doğrultuda paganizm özellikle tek Tanrıcı dini geleneklerin dışında kalan ve natüralizm, animizm ve atalar kültüyle çok tanrıcı bir inanç sistemini esas alan dini gelenekleri ifade etmektedir. Bununla birlikte özellikle neo-pagan gelenekler söz konusu olduğunda terim oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Öyle ki, sayısı yüzlerle ifade olunan pagan gelenekler, inanç sistemleri açısından çok Tanrıcılıktan Tanrı tanımazlığa, panteizmden panenteizme, spiritüalizmden materyalizme kadar farklı özellikleriyle ön plana çıkan çok geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Wicca, Druid ve Kemetizm gibi birçok neo-pagan akımın kadim putperest çok Tanrıcı gelenekleri yeniden ihya etmeye çalıştıkları da bilinmektedir. Bununla birlikte, dünya genelinde yaygın ana akım dini geleneklere alternatif olarak ortaya çıkmaları, özgürlük, eşitlik ve doğaya uyum gibi değerleri vurgulamaları, genelde komünal toplum ve sır dini tarzı örgütlenmeleri bu tarz akımların ortak özellikleri olarak dikkati çekmektedir.

Günümüz modern toplum yapısında pagan gelenek belirli bir cemaat yapılanması şeklinde ortaya çıkan akımlar yanı sıra çoğu zaman adı konulmamış bir din şeklinde mevcudiyetini sürdürmektedir. Örneğin, kültürel olarak Müslüman ya da Hristiyan bir çevrede yetişmiş olan bazı bireyler bu dinlerin temel öğretileriyle çelişen inanç ve tutumlarıyla pagan bir görüntü vermektedirler. Yaygın dini geleneklerin haram helal kurallarını, ahlaki normlarını ve ibadet esaslarını kişinin özgürlüğüne aykırı baskıcı ve dayatmacı şeyler olarak etiketleyerek herhangi bir sınır olmaksızın kişisel haz ve tutkuların tatminine dayalı tutum ve

davranışlar geliştirmektedirler. Bundan başka modernitenin akıl ve bilim merkezli hakikat iddiası doğrultusunda içinde yaşadığımız evrende insanın varlığına ve yerine dair yaygın dünya dinlerinin Tanrı merkezli açıklamalarına karşı insan ve evren merkezli açıklamalar getirmeye çalışılmaktadır.

S: Pagan inançların da etkisinde gelişen seküler inanç ve ritüellerin toplumda bir misyonerlik görevi var mı? Bunlar toplumu ne derece etkileyebilir?

Tabii ki toplumda sistematik olmasa da dolaylı yoldan bir misyonerlik içeriyor bu tarz akımlar... Esasen seküler zihin yapısı örneğin, İslam gibi dinlerin toplumsal yapıda görünürlüğüne, İslami inanç ve değerlerin sosyal yaşamda belirleyici olmasına karşı çıkıyor ve bu doğrultuda eğitimden ekonomiye, hukuk sisteminden medyaya kadar hemen her alanda İslam'ın etkisini ve görünürlüğünü baskılamaya çalışıyor. Tüm bu alanları kendi egemenlik alanı kendi hinterlandı olarak görüyor. Bu doğrultuda İslam'ın hakikat ve kurtuluş öğretisine, İslam'ın insan ve evren anlayışına karşıt akımlara kapı aralıyor; başta medya ve eğitim sistemi olmak üzere plüralist, deist, agnostik ve ateist düşünceleri pazarlıyor. Dinin kutsallarına alternatif özellikle ulus devlet yapılarının kurucu ve kurtarıcılarla, milli etnik kimlikle, sermaye, şöhret ve haz gibi modernitenin kutsallarına alan açıyor. Böylelikle ekonomik açıdan kapitalizmi, bireysel tutum ve davranışlar açısından pragmatizmi ve hedonizmi din edinmiş bireyler yetişiyor. Böylesi bireyler kişisel yaşantılarında egoist, hazcı, çıkarcı ve gününü gün eden bir zihin yapısıyla toplumsal yapıyı bir arada tutan ahlaki değerlerin, aile yapısının altını oyuyor; her türlü pagan kült ve ritüelin zemin bulmasını sağlıyor.

S: Semavi dinlerin karşısında Hinduizm, Budizm ve çeşitli pagan inanışlarının seküler ve modern ritüellerle yeniden sunulmasını nasıl okumalıyız? Modern yaşam neden bu inanışları geleneksel ve kült olarak pazarlıyor?

Öncelikle "semavi dinler" şeklindeki nitelemenin ne İslami açıdan ne de dinler tarihi açısından bir karşılığının olmadığını belirtmek isterim. Bu bir tarafa, burada kastedilen İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik gibi dinler karşısında modern toplum yapısında Hint dinleriyle kadim pagan dinlerden esintiler taşıyan çeşitli geleneklerin dolaylı ya da doğrudan alternatif olarak pazarlanması esas itibarıyla modernitenin İslam başta olmak üzere bu dinlerin öğretilerini kendisine tehdit olarak görmesinde yatmaktadır. Özellikle İslam yaşamı bir bütün olarak ele alan, insanın bireysel ve sosyal tüm yaşamını kapsayan öğretileriyle seküler gelenek tarafından tehdit olarak algılanmakta-

Seküler bir ulus-devlet olarak yapılan Türkiye'de on yıllarca din eğitimin yasaklanması, dindar addedilen kişilere baskı yapılması, İslam'la ilişkili simgelere ve sembollere adeta savaş açılması söz konusu oldu. Romanlardan sinemaya, medyadan eğitim sisteminde verilen müfredata kadar İslami değerler, simgeler ve kişilikler karşıtı bir nefret dili üretildi. Kuşkusuz bunda dini sadece şekle indirgeyen, İslami değerlerin içini boşaltan yozlaşmış bir din anlayışına sahip çeşitli cemaat yapılarının da katkısı oldu.

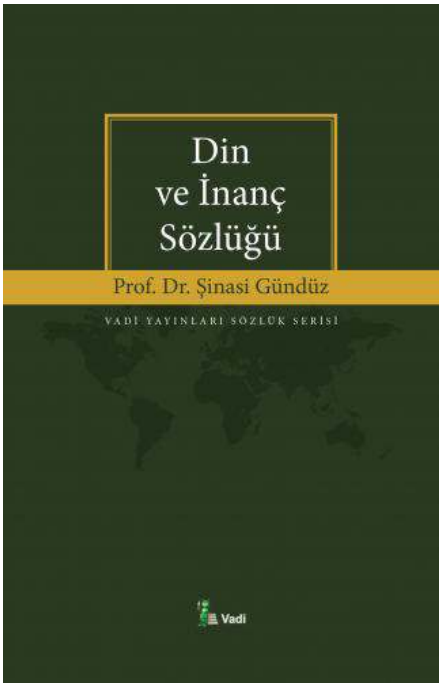

dır. Bu nedenle Türkiye de dahil tüm seküler toplum yapılarında hukuktan eğitime kamusal alan diye tabir edilen yapıda İslam'ın belirleyiciliğine karşı çıkılmakta; din anlayışı seküler yapı doğrultusunda baskılanmaya ve yönlendirilmeye, resmi politikalar ve bunu yürüten kurumlar marifetiyle resmi din anlayışı inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Örneğin, Türkiye özelinde konuşacak olursak, tek parti iktidarı döneminden itibaren yıllar yılı Türkiye'de gerek entelektüel gerekse resmi ağızlardan sistematik bir İslam karşıtlığının mevcudiyeti söz konusudur. Seküler bir ulus-devlet olarak yapılan Türkiye'de on yıllarca din eğitimin yasaklanması, dindar addedilen kişilere baskı yapılması, İslam'la ilişkili simgelere ve sembollere adeta savaş açılması söz konusu oldu. Romanlardan sinemaya, medyadan eğitim sisteminde verilen müfredata kadar İslami değerler, simgeler ve kişilikler karşıtı bir nefret dili üretildi. Kuşkusuz bunda dini sadece şekle indirgeyen, İslami değerlerin içini boşaltan yozlaşmış bir din anlayışına sahip çeşitli cemaat yapılarının da katkısı oldu. Böylesi bir örgün ve yaygın eğitimle yetiştirilen bireyler her ne kadar genel olarak Müslüman kimliğiyle kendilerini ifade etseler de İslami değerlerden bu değerlere zihnen uzak, tutum ve davranış olarak yabancı bireyler haline getirildi. Böylelikle moderniteyi esas alan toplum yapısı ve iktidarlar, bu zihin yapısına sahip bireylerle ve bunların oluşturduğu toplumsal yapıyla İslam gibi dinlerin meydan okumasına karşı kendilerini güvenceye almış oldular.

Doğrusu tabiat boşluk kabul etmiyor. İnsan yaşamında ve toplumda bir dinin görünürlüğünü belirleyiciliği baskıladığınızda insan bunu bir başkasıyla telafi ediyor. Örneğin, toplumda şu ya da bu şekilde İslami değerleri baskılayıp ötekileştirirseniz, verilen örgün ve yaygın eğitim İslami ilkeleri "şeytanlaştırırsanız" insanlar düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını şekillendirme hususunda başka geleneklere yöneliyor. Bugün başta Batı toplumları olmak üzere dünya genelinde seküler toplumlarda görülen durum budur. İnsanlar özellikle genç kesim gün geçtikçe Doğu spiritüal geleneklerinden ya da kadim pagan geleneklerden etkilenmiş senkretik akımlara ilgi duyuyor. Her ne kadar Satanizm örneğinde olduğu gibi zaman zaman bazı şiddet olaylarına konu olsa da bu tarz gelişmeler seküler toplum ve iktidarlar açısından tehlike olarak görülmüyor. Zira spiritüel aydınlanmayı, hazzı, tutkuyu ya da doğa ve ruh tapıcılığını öne çıkaran böylesi akımların kendi iktidarlarını tehdit edecek bir felsefi ya da inanç yapısı bulunmuyor. Dolayısıyla yasaklanmak bir tarafa plüralist bir zihniyetle bunlar zenginlik olarak görülüyor ve önleri açılıyor. Hatta medyadan, sinemaya ve oyun sektörüne bunlara müthiş yatırımlar yapılıyor. Ama buna karşı örneğin, İslam ve İslami bir zihin yapısı açıktan ya da kapalı bir tehdit olarak görülüyor ve buna karşı mücadele ediliyor. Dünya genelindeki İslamofobik yaklaşımlarda, politikalarda bunu görmek mümkündür.

S: İslam'da batıl kabul edilen çeşitli ritüellerin son yıllarda bilhassa seküler insanlar arasında yayılması modern dünyanın bir çıkmazı mıdır? Bu durumu "insanlık bir kutsal arıyor" şeklinde yorumlamak ne kadar doğru? Ne dersiniz?

Kuşkusuz bu bir çıkmazdan öte bir anlam arayışı... İslam'a, İslami değerlere sırtını dönem modern dünyada adeta boşluğa düşen bireyin bu boşluğu doldurmaya yönelik çırpınışı... Dediğim gibi, tabiat boşluk kabul etmiyor. Siz insanları yaşamın gerçek anlamını insanlara veren değerlerden uzaklaştırırsanız bunu ötekileştirip insanlarla arasına bariyerler örerseniz, insan hakikati başka yerlerde aramaya başka melcelere sığınmaya başlar. Dinin İslam'ın kutsallarına savaş açıp insanlara bunları öcü olarak gösterirseniz adına kutsal demeseniz de yaşamınıza başka kutsallar yön vermeye başlar. Bugün yaşanan durum tam da budur. İnsanlar lâ ilâhe illallah bilinciyle yalnız Allah'a kulluk etmeye, yalnız onun iradesi otoritesi önünde boyun eğmeye sırt döndüklerinde yaşanmalarını birçok ilah birçok otorite yönlendir-

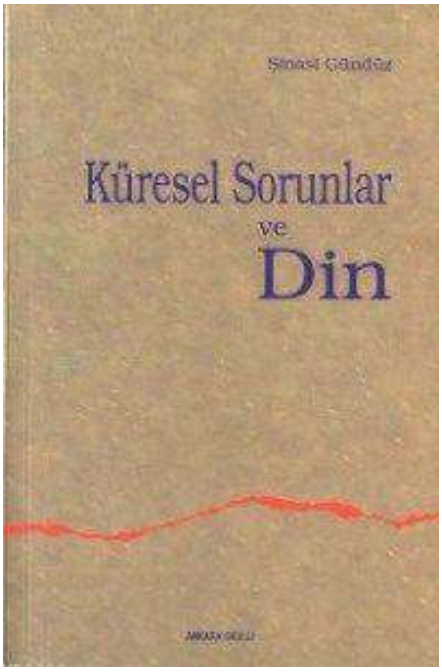

meye başlar; farkında olsunlar ya da olmasınlar güce ve otoriteye tapınmaya başlarlar. Huzuru, dinginliği, mutluluğu namazla, tefekkürle, tedebbürle sağlamazsanız, bunları çoğu kapitalist bağlamda pazarlanan yogada, meditasyonda, enva-i çeşit spritüal etkinliklerde ya da neo-pagan mistik ayin ve ritüellerde aramaya başlarsınız.

Esasen yaşama anlam kazandıran, düşünceye tutum ve davranışlara yön veren kutsal ve üstün güç algısı insan yaşamının vaz geçilmez bir fenomeni olarak insanın olduğu her zaman diliminde her mekânda mevcuttur. "Allah'ın dini" olarak İslam, kutsalı ve üstün gücü Lâ ilâhe illallah öğretisi bağlamında tanımlar; tüm kutsiyet algının referansının yegâne üstün güç ya da ilah olan Allah olduğunu vurgular, insan yaşamını buna göre tasarlar. Seküler modern zihin yapısı ise kutsalı ve üstün gücü bireyi, sermayeyi, çıkarı, egoyu ve maddi gücü merkeze alan bir zihin yapısıyla inşa eder; seküler zihinle yetişen birey tutum ve davranışlarını böylesi kutsalları ve üstün gücü esas alarak şekillendirir. Bugün içinde yaşadığımız toplumda şahit olduğumuz ve İslam'ın batıl sapkın inanışlar, davranışlar olarak değerlendirdiği şeylerin arka planında seküler toplum yapısının kutsala ve üstün güce dair bu hastalıklı yaklaşımı yatmaktadır.

S: İslam'daki tasavvuf-tarikat anlayışına paralel olarak pagan inanışların da benzer bir aidiyet, ritüel ve cemaat bilinci oluşturma iddiasını nasıl anlamalıyız?

Kuşkusuz her pagan gelenek sosyal bir grup, bir cemaat yapılanmasıyla toplumda tebarüz etmektedir. Bu cemaat yapılanması bazen kurumsal bir kimlikle daha örgütlü düzeyde bir akım bazen de sosyal medyada örgütlenmiş bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Her pagan gelenek temsil ettiği zihin yapısıyla yani düşünce ve inanç sistemiyle, buna dayalı öngördüğü tutum ve davranışlarla hitap ettiği kitleye sosyal bir aidiyet bir benlik duygusu kazandırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda pagan kült mensupları kendilerini toplumda ayrı bir sosyal grup olarak diğerlerinden ayrıştırmaktadır. Pagan gelenek bağlıları toplum içinde başlarda ana gövde toplum yapısından ve toplumun kendini ifade ettiği değerlerden bir sapma olarak değerlendirilse de zamanla kendilerine özgü inanç sistemleriyle tutum ve davranışlarıyla ayrı bir cemaat şeklinde örgütlenmekte ve dinler tarihinde tanımladığımız şekliyle yeni bir dinsel akıma dönüşmektedir.

Hocam çok teşekkür ederiz.

Seküler modern zihin yapısı ise kutsalı ve üstün gücü bireyi, sermayeyi, çıkarı, egoyu ve maddi gücü merkeze alan bir zihin yapısıyla inşa eder; seküler zihinle yetişen birey tutum ve davranışlarını böylesi kutsalları ve üstün gücü esas alarak şekillendirir. Bugün içinde yaşadığımız toplumda şahit olduğumuz ve İslam'ın batıl sapkın inanışlar, davranışlar olarak değerlendirdiği şeylerin arka planında seküler toplum yapısının kutsala ve üstün güce dair bu hastalıklı yaklaşımı yatmaktadır.

Bir Tatlı Huzur Almaya Geldik

Hatice BALİN
Mutlu Aile Mutlu Çocuk Derneği Başk.

Bir yarışmada, huzuru en güzel resmedecek sanatçıya büyük bir ödül verileceği ilan edilir. Yarışmaya katılan sanatçılar, birbirinden güzel resimler yaparlar. İki resim finale kalır. Resimlerden biri, dağların, ormanların, kuşların ve göllerin olduğu bir resimdir. Bu resme bakan herkes, huzurun resmi olduğunu düşünür. Diğer resimde ise gökyüzünü kaplayan kara bulutlardan yağmur yağmakta, dağın eteklerinde bir şelale çağlamaktadır. Bu resim diğer resme göre hiç de huzurlu gözükmemektedir. Ama bu resim birinci seçilir. Herkes, adil bir yarışma olmadığını düşünür. Kazanan resimde, acaba huzur nerede diyerek tabloyu tekrar incelemeye koyulurlar. Derken, şelalenin ardındaki kayalıkta minicik çalılık, çalılığın üstünde de bir kuş yuvası görürler. Sertçe akan suyun orta yerinde anne kuş yuvasını korumaktadır. Eserleri inceleyen heyet der ki: *"Huzur hiçbir sıkıntının ya da zorluğun olmaması değil, bütün bunların içinde bile yüreğimizin sükûn, rahatlık bulabilmesidir."*

Kişiye göre huzurun tarifi de değişebilir. Sahi, huzur neydi? Kendimiz ile baş başa kaldığımızda huzurlu muyum, mutlu muyum diye sorarız. Huzur, mutluluk mu demekti? Bu hayata bir tatlı huzur almaya gelmişken neden hep huzursuzuz? Birbiriyle karıştırılan bu iki kavrama baktığımızda, huzur; insanın içinde duyumsadığı rahatlık duygusu, gönül rahatlığı, iç rahatlığı, baş dinçliği, rahatlık içinde bulunma durumu, dinginlik, çekişmesizlik olarak tarif edebiliriz. Mutluluk ise, bütün özlemlere, bütün isteklere eksiksiz bir biçimde ve sürekli olarak erişilmekten duyulan kıvanç durumudur. Bir isteğin özlemin yerine geldiğinde duyumsanan sevinçtir. Huzursuzluk dünya ahvalinin sıkıntılı olmasın-

dan kaynaklanıyor. Hep sınavda olan insanlık bu son dönemlerde soruların ağır gelmesi ile ciddi anlamda sınıfta kalıyor.

Ahmet Hamdi Tanpınar " Huzur" romanında biz Allah'ı unuttuk der. Tanpınar, o döneme ait sosyolojik özelliklere vurgu yaparken ailelerin çözülmesinden de bahseder. Roman, huzur arayışını anlatması bir yana İstanbul ve İstanbul'un o döneme ait mekânlarından da bahseder. Herkesin sıcak ve muhabbetle huzurla oturduğu evleri anlatır. Ancak günümüzde ise o tek katlı bahçeli evlerin yerini apartmanlar, siteler ve rezidansta bulunan paha biçilemez lüks daireler aldı. Huzurla oturacağımız evin tanımı da değişti ve şimdi artık insanlar kendilerine huzurla oturacağı evler satın almaktansa evinin fiyatının ne kadar artacağının hesabını yapar oldu. Kapital sistem, artık insandan mananın ve irfanın yok olmasına sebep olduğu gibi materyalist, maddeci yaklaşımla yaşamaya neden oldu.

Tanpınar'ın "Allah'ı unuttuk" ifadesi, toplumsal değişimlerin din algısı üzerindeki etkilerini derinlemesine sorguluyor. Modernleşme, küreselleşme ve sekülerleşme süreçleri, birçok toplumda dinin rolünü ve algısını etkilemiş durumdadır. Bu durum, dinin geleneksel olarak sahip olduğu merkezi konumun zayıflamasına ve bireylerin inançlarına yaklaşımında daha bireysel ve çeşitli yolların benimsenmesine yol açıyor.

Günümüzde, din algısındaki bu değişim, çeşitli olumsuz düşünceler ve yaşam biçimlerinin yaygınlaşmasına neden olabilir. Bununla birlikte, bazı bireyler ve gruplar, inançlarını yeniden keşfetme veya dinin farklı yorumlarına yönelme eğilimindedir. Bu durum, dinin toplumsal hayat içindeki yerini sorgulamayı ve yeni bir anlam arayışını beraberinde getiriyor. Sonuç olarak, toplumsal dinamikler ve bireylerin inançları arasındaki etkileşim, sürekli bir dönüşüm içindedir. Bu da, dinin sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir olgu olarak nasıl evrildiğini gösteriyor.

Ruberu ilişkilerin yerine sosyal medyadan birbirini takiple haberdar olmak, WhatsApp'tan mesajla güzel dilek ve temennileri bildirmek yeterli oluyor. Mekânların

Bireysel huzursuzluk, toplumsal huzursuzluğu da getirdi. Bu durumun nedeni, insanın özü gereği toplumsal bir varlık olmasıdır. Bir toplumun kültürü, o toplumun tarihsel deneyimlerinin, coğrafi koşullarının ve sosyal dinamiklerinin yansımasıdır. Kültürel değerler, bireylerin nasıl düşündüğünü, davrandığını ve etkileşimde bulunduğunu şekillendirir. Huzur gibi bir kavram, bireysel mutluluk ve tatminin ötesinde, toplumun genel ruh halini ve sosyal uyumunu da etkileyen kapsamlı bir yapıdadır.

dönüşümü bizim yalnızca yaşam tarzımızı ve alışkanlıklarımızı dönüştürmedi. Geçmişle olan bağımızın kopmasına da neden oldu. Bireysel huzursuzluk, toplumsal huzursuzluğu da getirdi. Bu durumun nedeni, insanın özü gereği toplumsal bir varlık olmasıdır. Bir toplumun kültürü, o toplumun tarihsel deneyimlerinin, coğrafi koşullarının ve sosyal dinamiklerinin yansımasıdır. Kültürel değerler, bireylerin nasıl düşündüğünü, davrandığını ve etkileşimde bulunduğunu şekillendirir. Huzur gibi bir kavram, bireysel mutluluk ve tatminin ötesinde, toplumun genel ruh halini ve sosyal uyumunu da etkileyen kapsamlı bir yapıdadır. Bu nedenle, huzur arayışı, sadece bireysel değil, toplumsal düzeyde ele alınmalıdır. Toplumun ortak değerleri, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve toplumsal yapılarını belirleyerek huzurun inşasına katkıda bulunur. Kültürel öğeler, insanlar arasındaki iletişimi ve anlayışı güçlendirirken, toplumsal huzuru sağlamanın temellerini atar. Toplumsal değerlerimizde kültürel olarak geçmişten günümüze aktaramadığımız özelliklerimiz var. Bu özelliklerin azalması yerini bizi temsil etmeyen değerlere bırakması da bireysel ve toplumsal huzursuzluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kaybolan özelliklerimizi sıralarsak ilk olarak; aklı selim olmak, salim akla sahip olmak demektir. Aklımızı doğrudan ve dolaylı olarak olumsuzluk oluşturacak her türlü etkenlerden korumamız gerekir. Zaten aklı korumak, aynı zamanda Kur'an hükümlerinin amaçlarındandır. Aklıselim olmak sadece biyolojik olarak salim akla işaret etme; bununla beraber doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayırt edebilmek düşüncesini ve yaşantısını buna göre düzenlemek demektir. Burada dikkat edilecek nokta, bir Müslümanın nefsini zaaflarına karşı dizginleyebilmesi velhasıl Allah'ın emirlerine kesinlikle uyması gerekir ki; bu kimseler için aklıselim sahibi diyebiliriz. Toplumda aklıselim sahibi kimselerin olması toplumun huzurunu da etkiler. İkinci özelliğimiz kalbi selim olmaktır. Müslümanlık nedir diye sorulsa,

Kaybolan özelliklerimizi sıralarsak ilk olarak; aklı selim olmak, salim akla sahip olmak demektir. Aklımızı doğrudan ve dolaylı olarak olumsuzluk oluşturacak her türlü etkenlerden korumamız gerekir. Zaten aklı korumak, aynı zamanda Kur'an hükümlerinin amaçlarındandır. Aklıselim olmak sadece biyolojik olarak salim akla işaret etme; bununla beraber doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayırt edebilmek düşüncesini ve yaşantısını buna göre düzenlemek demektir.

herkesin kendine göre bir yaklaşımı olacaktır. Adil olmak, ahlaklı olmak gibi. Bir başka yaklaşımla, Müslümanlık gönüllere girmektir. Her gönüle hayat vermek ve her gönülde hayat bulmak demektir.

En başta tatlı dil ve empati duygusuyla karşımızdakini anlamak ve anlaşılmamıza izin vermek demektir. Ayrıca maksadını aşan sözlerden kaçınmaktır. Toplumda böyle kişilerin varlığı ve çokluğu toplumun huzurlu olmasını sağlar. Üçüncü özelliğimiz ise zevk almak, hoşlanmak anlamına gelir. Aklıselim insanın zevk sahibi olmasına da zevki selim diyebiliriz. Olgun bir zevke sahibi olmak, güzelliği, estetiği inançları doğrultusunda ilmi cemal sahibi olmak da diyebiliriz. İlmi cemal bilgisi inanca ve ahlaka dayalı olarak tekâmül ettirilmiş duygu, düşünce, davranışla birlikte oluşturulmuş kültür sanat eserlerine duyulan hayranlıktan ibarettir. Bu düşünce, insanın fıtratı ve estetik anlayışıyla derin bir bağlantı kurmaktadır. İnsanlar, doğası gereği güzel olanı, anlamlı ve değerli olanı arar. Fıtrata uygun olan değerler, sadece bireysel tatmin sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal refah ve uyum için de gereklidir. Zevk sahibi bireyler, insanlığa katkıda bulunacak her türlü hizmetin hem maddi hem de manevi güzellik taşımasını ister. Bu bakış açısı, toplumun ortak iyiliği için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Estetik ve ahlaki değerlerin bir araya gelmesi, bireylerin ve toplumların gelişimini destekler. Böylece, insanlık, en yüksek potansiyeline ulaşma yolunda ilerleyebilir. Bu, sadece bireysel bir arayış değil, aynı zamanda kolektif bir sorumluluktur.

Üstad Necip Fazıl bir şiirinde "Anladım işi; Sanat Allah'ı aramakmış, marifet bu, gerisi yalnız çelik çomak imiş!" der. Sonuçta kalbi selim olmak aynı zamanda aklıselim ve zevki selim olmaktır. Toplumsal dayanışmanın, değerlerin ve olumlu davranışların teşvik edilmesi, huzurlu ve güvenli bir yaşam alanının oluşturulmasına katkıda bulunur. Önce birey kendi iç huzurunu sağlayacak, işte o zaman güftesi Behçet kemal çağlar bestesi Münir Nurettin Selçuk'a ait olan eserdeki gibi " Bir tatlı huzur almaya geldik " diyebileceğiz. Mütmain bir nefse sahip olmuş kimseler kemalata ermiş kişilerdir. O öyle bir kalp taşır ki yaratandan ötürü yaratılanı sever. O insanlığın mihenk taşıdır. O inancı ve yaşantısıyla peygamber yolundadır vesselam.

İlmi cemal bilgisi inanca ve ahlaka dayalı olarak tekâmül ettirilmiş duygu, düşünce, davranışla birlikte oluşturulmuş kültür sanat eserlerine duyulan hayranlıktan ibarettir. Bu düşünce, insanın fıtratı ve estetik anlayışıyla derin bir bağlantı kurmaktadır. İnsanlar, doğası gereği güzel olanı, anlamlı ve değerli olanı arar. Fıtrata uygun olan değerler, sadece bireysel tatmin sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal refah ve uyum için de gereklidir.

Lâdini Maneviyat

Nazmiye YAĞCI

Dini inanca sahip kesim ile bir dine tabi olmayan (lâdini) bireyler arasında görünmez bir duvar olduğunu farz edebiliriz. Bu da iki kesimin birbirini anlamayı zorlaştıran bir sebep olarak görülebilir. Bir dine mensup bireylerin önemli bir kısmı, dini inancı olmayan insanların bir anlam dünyası, manevi temayülleri olamayacağı kanaatini taşıyor. Bir kişi, bir ilahın varlığından şüphe duyduğunu, bir ilahın olmadığını ya da bir ilah olsa dahi dinlerin tamamen insan kurgusu olduğunu söylediğinde, inançlı kişiler bu kişileri tamamen materyalist olarak tanımlama yanılgısına düşebiliyorlar. Ancak çalışmalar gösteriyor ki, bir insanın kendisini inançsız olarak tanımlaması, kendisini inançsız olarak tanımlayan herkesle homojen bir görüş altında birleştirmesi için yeterli değildir. Dahası lâdiniliğin birçok alt kavramının olması (deizm, apateizm, agnostisizm vb.) aslında bu çeşitliliği anlamaya sevk etmesi gereken yeterli bir neden olarak değerlendirilmelidir. Aksi halde, ister duvar diyelim ister kutuplaşma, kesimler arasındaki makas açıldıkça anlamak da, aynı toplumda yaşamak da zorlaşacaktır.

Yargılamak yerine karşılıklı anlamayı esas almanın yollarına odaklanmalıyız. Zira kutuplaşmanın ne bugüne ne de gelecek kuşaklara bir fayda sağlamayacağı açıktır; çünkü geçmişte de bir işe yaramamıştır. Ne kadar sert ve dışlayıcı bir tavır içinde olunursa, genç kuşakların karşıt görüşü bir o kadar çok (bu her ne olursa olsun) cazip bulduğu artık kabul edilen bir gerçektir. Aynı zamanda sert ve yargılayıcı tavır, bireylerin dinden uzaklaşmak için öne sürdüğü nedenlerden biri olarak da karşımıza çıkıyor.

Anlamanın en sağlıklı yolu, iletişim ve derinlemesine görüşmeler yoluyla soru sormaktır. Bu konularda, yakın tarihli TÜBİTAK des-

tekli uzun süreli araştırma projelerinin çıktıları olarak "Türkiye'de Dindarlık" (Şentürk, vd.), "Türkiye'de Spiritüel Arayışlar" (Cengiz, vd.) isimli eserler ve bu serinin üçüncüsü olacak nitelikte, devam etmekte olan bir başka araştırma projesi "Türkiye'de Değişen Toplumsal Yapıda Din Dışı Arayışlar: Lâdinilik" (Küçükural), konuyla ilgili okuyucuya lâdini bireylerin dünya görüşleri konusunda veriler sunmaktadır.

Konumuz itibariyle üzerinde durmamız gereken şey, bireyin bir ilaha inanmadığını ifade etmesi, onu materyalist olarak tanımlamak için yeterli bir kıstas olmadığıdır. Tıpkı kurumsal dini yapılara eleştirel yaklaşan bireyleri lâdini olarak tanımlamanın doğru olmadığı gibi. Bu bağlamda, deist olduğunu ifade eden bir bireyi, 1800'lerde yaşamış olan düşünür Thomas Paine'in deizm tanımı üzerinden değerlendirip anakronik bir hataya düşmek olacaktır. Çünkü araştırmada katılımcı verileri ışığında, deist olduğunu söyleyip bir dinin mensubu olmayan ancak kadere etkisi olan bir ilah olduğuna inanan, ateist olduğunu söyleyip yaşamı kuşatan bilinemez bir enerji olduğuna, reiki, astroloji gibi pratiklerde bulunan kişiler olduğunu dikkate almayı gerektiriyor. Bahsi geçen pratikler ilahi dinlerde batıl kabul edilse de bireyin manevi tarafına işaret eden çabalardır.

Bu noktadan itibaren, farklı bir maneviyat tanımı ve yorumuna göz atmakta fayda olacaktır. Amerikalı nörobilimci Sam Harris, militan bir ateist olarak tanınır. Yani, başta İslam olmak üzere tüm vahiy dinlerine karşı açıkça savaş açan yeni bir ateist görüşe dahildir. Bir nörobilimci kimliğiyle insan beyninin fizyolojisinin bilimsel olarak araştırıldığı bir tıbbi görüntüleme programında bulunmuş ve doktorasını ahlaki kavramların insan beynindeki izdüşümleri üzerine yapmıştır. Çalışmasında

Amerikalı nörobilimci Sam Harris, militan bir ateist olarak tanınır. Yani, başta İslam olmak üzere tüm vahiy dinlerine karşı açıkça savaş açan yeni bir ateist görüşe dahildir. Bir nörobilimci kimliğiyle insan beyninin fizyolojisinin bilimsel olarak araştırıldığı bir tıbbi görüntüleme programında bulunmuş ve doktorasını ahlaki kavramların insan beynindeki izdüşümleri üzerine yapmıştır.

Harris'in öğrencilik yıllarında Uzakdoğu'ya yaptığı meditasyon gezilerinde edindiği izlenimler, kendisinde maneviyatı anlayıp tanımlama arzusu doğurmuştur. Doktora yıllarında edindiği bilimsel verileri kullanarak, tanrısız yani itikadi görüşler ihtiva etmeyen bir din olan Budizm'in meditasyon tekniklerini birleştirmiştir. Sistemli nefes egzersizleriyle zihinsel ve manevi uyanışı sağlamak için bir dinin mensubu, bir ilahın inananı olmaya gerek yoktur şeklinde bir savunma geliştirmiştir. Bu düşünceleriyle, dine karşı savaşta en ön sıralarda bulunan Richard Dawkins gibi bir ismin bile takdirini kazanmıştır.

tamamen bilimsel naturalist, katı-bilimci tutumla vardığı bir sonuç olarak, insan beyninde hem ahlakın hem maneviyatın (spirituality) görüntülenebilen unsurlar olduğu kanaatine varmıştır. Harris'e göre, Kitab-ı Mukaddes'teki *spiritus* kavramı, antik yunancadan latinceye geçerek soyut manevi bir kavrama dönüşmüştür. Halbuki spiritus *nefes* demektir; yani havanın akciğerler tarafından solunması gibi gayet gözlemlenebilen bir hadisedir. Soyut, ilahi bir mahiyet aramak beyhudedir. Harris, manevi kavramları bilim yoluyla rasyonalize ederek ancak görünen, denenebilen yani laboratuvar nesnesi olabilen unsurlar üzerinden bir maneviyat anlayışı öne sürmüştür.

Harris'in öğrencilik yıllarında Uzakdoğu'ya yaptığı meditasyon gezilerinde edindiği izlenimler, kendisinde maneviyatı anlayıp tanımlama arzusu doğurmuştur. Doktora yıllarında edindiği bilimsel verileri kullanarak, tanrısız yani itikadi görüşler ihtiva etmeyen bir din olan Budizm'in meditasyon tekniklerini birleştirmiştir. Sistemli nefes egzersizleriyle zihinsel ve manevi uyanışı sağlamak için bir dinin mensubu, bir ilahın inananı olmaya gerek yoktur şeklinde bir savunma geliştirmiştir. Bu düşünceleriyle, dine karşı savaşta en ön sıralarda bulunan Richard Dawkins gibi bir ismin bile takdirini kazanmıştır.

Ateizmin en uç en saldırgan versiyonu olan yeni ateizmde (militan ateizm) bile insanın manevi bir yanı olduğu sonucuna varan isimler varken, his ve maneviyat yanı yoğun olan bir toplumdan müteşekkil olan ülkemizde

"dinden uzaklaşan bireyler manevi açıdan nasıl mutmain oluyorlar?" sorusu önem kazanıyor. Kimi zaman yaşadıkları üzücü bir olayda Allah'a yönelik "Eğer varsan..." diyerek, merhum yakınlarının mezarlıklarını sık sık ziyaret ederek, doğada uzun yürüyüşler yaparak, bazı sportif ya da sanatsal faaliyetlerde bulunarak, doğayı ve hayvanları koruma çabalarında bulunarak, bazen sırf kendilerini dinleyip huzur bulmak için camide veya mezarlıklarda vakit geçirerek, tabiri caizse, meditatif faaliyetlere yönelebiliyorlar. Lâdini

bireylerin genel olarak doğayla aralarının iyi olduğunu ifadelerinden anlamak mümkün. Çevre sorunlarına, insan hakları sorunlarına hassasiyetleri bariz bir şekilde öne çıkmakta. Bir çoğu bu konularda aktif rol oynuyor. Eğer sessiz kalırlarsa vicdanen rahat hissetmiyorlar.

Nihai olarak, lâdini bireylerin namaz, oruç, hac gibi dini vecibeler yerine başka etkinlikleri koyarak manevi doyum elde edebildiklerini söylemek mümkündür. Toplumsal veya ekolojik olaylarda aktif roller alarak hem sosyal hem de manevi çevre elde edebiliyorlar. Böylece inançsız oldukları için dışlandıkları ya da kimliklerini gizlemek zorunda kaldıkları çevrelerine göre hem kişisel anlamda, hem toplumsal bağlamda faydası olan bir hareket alanına sahip olabiliyorlar.

Genel insani değerler paydasında insanların inançlı ya da inançsız demeden ortak hareket edebilecekleri sahalar her zaman vardır. Savaş karşıtlığı, milli duygular, ormanların korunması, işçi hakları konularında olduğu gibi. Dindar ya da lâdini her kesimden bireyler olarak, etiketlemeyi ve yargılamayı bırakıp evlatlar ve tüm aile ferdleri başta olmak üzere herkesin birbirini tanımayı ve anlamayı isteyip, her ferdin kendine ait bir mana dünyası olabileceğini kabul edersek, dış güçlerin bizde görmeyi arzuladığı huzursuz toplum görüntüsüne de mahal vermemiş olur, vatanımızın yarınlarına çok daha huzurla ulaşırız, ulaşabiliriz.

Lâdini manevi arayışlar başlığı çerçevesinde genel olarak istifade ettiğim veriler, yürütücülüğünü Doç. Dr. Önder Küçükural'ın yapmış olduğu TÜBİTAK (1001) destekli "Türkiye'de Değişen Toplumsal Yapıda Din Dışı Arayışlar: Lâdinilik" adlı projeye aittir. Bu veriler Türkiye'nin demografik olarak en büyük 7 ilinden, toplumun her kesiminden, her yaş grubu ve cinsiyetten lâdini katılımcılarla yapılan yüz yüze derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Nihai çıktıları 6 – 7 Aralık 2024 tarihlerinde "Çağdaş Dünyada Din Dışı İnançlar, Davranışlar, Aidiyetler ve Ötesi" konulu konferansta konuyla ilgili akademisyen ve konuklara tebliğ edilecektir. İbni Haldun Üniversitesi Süleymaniye Yerleşkesi Sâlis Medresesinde gerçekleştirilecek olan konferans, uluslararası konuşmacıların da iştirak edeceği bir etkinlik olacaktır.

Nihai olarak, lâdini bireylerin namaz, oruç, hac gibi dini vecibeler yerine başka etkinlikleri koyarak manevi doyum elde edebildiklerini söylemek mümkündür. Toplumsal veya ekolojik olaylarda aktif roller alarak hem sosyal hem de manevi çevre elde edebiliyorlar. Böylece inançsız oldukları için dışlandıkları ya da kimliklerini gizlemek zorunda kaldıkları çevrelerine göre hem kişisel anlamda, hem toplumsal bağlamda faydası olan bir hareket alanına sahip olabiliyorlar.

Ergün Yıldırım ile Yeni Dini Gruplaşma ve Sekülerleşmeyi Konuştuk

İNSİCAM

Prof. Dr. Ergün Yıldırım, 1965 Elazığ doğumludur. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyeliği görevine devam etmektedir. Yıldırım'a yeni dini hareketlerin ortaya çıkışını ve insanların bu hareketlere katılmasının arka planındaki motivasyonu sorduk.

S: Kıymetli Hocam, modern insanın kendisi için manevi bir rehber yahut huzur bulacağı bir topluluk arayışında olduğunu söyleyebilir miyiz? Sanki bireyselleşme eski popülaritesini kaybediyor gibi. Ne dersiniz?

Modern insan, maddi dünya ilişkilerini temel alarak ve doğaüstü alandan ayrışarak yeni bir hayat kurmaya yöneldi. Buna sekülerleşme diyoruz. "Tanrı öldü" diyen Nietzsche, modernleşme ile beraber yeni insanın din dışı dünyasını anlatıyor. Tanrı öldüğüne göre, artık onunla ilişkili olan metafizik, doğaüstü alan ve yine bunlarla ilişkili otorite ve kurumların da ölmesi anlamına geliyor.

Modernite, Rönesans ile beraber yeni bir insan ya da özne inşa etmeye başlıyor. Bu özne, Descartes'in "düşünüyorum, o halde varım" ile veciz bir şekilde ifade ediliyor. İnsan düşünen bir ben ise var oluyor. Var olmak, düşünen ben ile mümkün. Yani, sonuçta önce ben var sonra bu ben düşünüyor ve en sonunda da var oluyor. Elbette Kant ile beraber bu insan artık aklın ve bilincin olgunlaşması ile tanımlanıyor.

Bireyselleşme, modernite, aydınlanma ve kapitalizmin pratik toplumsal ilişkileriyle gelişti. Özne, bütün kolektif yapılardan bağımsız bir şekilde tanımlandı. Tanrıdan bile bağımsız bir özne…Hegel, buna özgürleşme dedi. Kendilik bilincinin doğuşu olarak yorumladı. Çünkü, Ortaçağ Kilise düzeninde insan yoktu! Yani insan özne değildi. Skolastisizm, dogmatizm ve kilisenin kolektivist bir şekilde düzenlediği toplumsal yaşam vardı.

Öznenin modern doğuşu ve bireyselleşme, kapitalizmin üretim iliş-

kileri ile beraber krize girdi. Bu nedenle, komünizm gibi kolektivist hareketler doğdu. Onlar bu defa özneyi sildiler. Komünalist niteliğiyle bireyi boğdu.

Komünizm sonrası yeniden bireyselleşme yükseldi. Foucault, bu yükselen bireyselleşmenin sosyolojisini ve felsefesini yapan düşünür. Hakikat yerine öznelliği öneriyor. Hapishanenin Doğuşu ve Deliliğin Tarihi gibi eserlerinde deli, mahkûm ve cinsel özne gibi bireyleri araştırdı ve öne çıkardı. Bugün dünyada herkes "ben" diye bağırıyor. Fakat "çılgın ve kendinden geçen bireysellik" var burada. Egoizme ve narsizme sarkıyor.

Bu bireyselleşme ile beraber öte yandan pos-materyalizm ve post-pozitivizm sonucunda maneviyat yeniden ilgi uyandırmaya başladı. Bu maneviyat hem grupsal aidiyete hem de spirtüalist ihtiyaçlara karşılık veriyor. Maneviyat, cemaatsel (community) ilişkilerini gerektiriyor. Çoğunlukla kolektif bir duygu olarak tatmin ediliyor. Bundan dolayı neo-spirtüal diyebileceğimiz yeni akımlar doğuyor: Yoga, meditasyon, karma inançlar ile karşılaşıyoruz.

Elbette insan her zaman doğasında yer alan maneviyat ihtiyacını tatmin etmek ister. Bunu da ancak kolektif ritüeller, dayanışmalar ve paylaşmalarla gerçekleştirebilir. Post-materyalizm ve post-pozitivizm bunu daha belirgin hale getiriyor

S: Seküler bireyler semavi yahut "dogmatik" din anlayışını reddediyor ancak geldiğimiz noktada seküler gruplar arasında ilkel, mit, kült inançlar yeniden baş gösteriyor. Bunun temel nedenleri hakkında ne söyleyebiliriz?

İlginç bir şekilde pozitivizm sona eriyor, materyalist anlayış egemenliğini kaybediyor ama öte yandan da sekülerleşme yaşanıyor. İnsanlar materyalizmden ve pozitivizm bilinçten kopunca kurumsal olan dinlere koşmuyorlar sadece. Çünkü bu süreçte sekülerleşme de yükseliyor dünyada. Bu sekülerleşme, devletlerin baskısı ile yukarıdan gelen siyasal projelerden oluşmuyor. Yeni sekülerleşme küreselleşme ile ilgili. Küreselleşen dünyanın yeni teknolojileri, yönelimleri ile besleniyor. Burada sosyal medya platformu oldukça güncel, pratik, tüketimle bütünleşen ve eğlenceyle beraber gelişen sekülerliğin yeni otobanları oluyor. Ulus devletler değil de şirketler ve teknolojiler bunu getiriyor ve üretiyor.

Çok daha maneviyatı tehdit eden bir sekülerleşme süreci yaşıyoruz. Çünkü pratik alışkanlıklarımıza sızıyor. Eğlenceyi, beğeniyi, tüketim tercihlerini ve hatta inancınızı da etkiliyor.

Bu sekülerleşme, garip bir şekilde "maneviyat da pazarlıyor". Daha doğrusu spirtüalist eğilimleri

Komünizm sonrası yeniden bireyselleşme yükseldi. Foucault, bu yükselen bireyselleşmenin sosyolojisini ve felsefesini yapan düşünür. Hakikat yerine öznelliği öneriyor. Hapishanenin Doğuşu ve Deliliğin Tarihi gibi eserlerinde deli, mahkûm ve cinsel özne gibi bireyleri araştırdı ve öne çıkardı. Bugün dünyada herkes "ben" diye bağırıyor. Fakat "çılgın ve kendinden geçen bireysellik" var burada. Egoizme ve narsizme sarkıyor.

Gözlemleyebildiğim kadarıyla toplumlarda dini pratikler, dini otoriteler ve dini kurumlar sarsıldığı ve itibarını kaybettikleri zaman büyük manevi kriz doğar. Bu manevi kriz karşısında insanlar başka bir maneviyata alternatifi aranarak aşılmaya çalışılır. Bugün dünyada bu kadar büyük dinler eşitsizlik, yoksulluk, kapitalist ve oligark hegemonyalar karşısında erdemi, adaleti, ölçülülüğü ve güveni telkin edemiyorlar.

de doğuruyor. Kurumsal olan, semavi olan, kadim olan, yazılı olan dinler yerine adeta "seküler maneviyatlar" üretiyor. Mitler ve mitoloji öne çıkarak gelişiyor. Neden?

Gözlemleyebildiğim kadarıyla toplumlarda dini pratikler, dini otoriteler ve dini kurumlar sarsıldığı ve itibarını kaybettikleri zaman büyük manevi kriz doğar. Bu manevi kriz karşısında insanlar başka bir maneviyata alternatifi aranarak aşılmaya çalışılır. Bugün dünyada bu kadar büyük dinler eşitsizlik, yoksulluk, kapitalist ve oligark hegemonyalar karşısında erdemi, adaleti, ölçülülüğü ve güveni telkin edemiyorlar.

Kitleler, dini maneviyat alanında yaşanan bu kriz karşısında mitolojiye koşuyorlar. Oradan çeşitli anlatılar, semboller, figürler, Tanrılar devşirmeye başlıyorlar. Onlardan kendilerine maneviyat devşirmeye çalışıyorlar. Manevi hazzı orada bulmak istiyorlar. Dikkat edelim, son dönemlerde artık Tanrı en fazla tartışılan konuların başında. Elazığlı arif biri geçen ziyaretimde bana söylediği bir ifadeyle bunu çok çarpıcı biçimde ifade ediyordu: "Eskiden Allah her yerdeydi, şimdi ara ki bulasın". Hakikaten insanlar, bir yandan en hakikat olandan şüphe ediyorlar ama öte yandan tamamen muhayyile içinde üretilen anlatılara ve sembollere koşuyorlar. Mezopotamya Tanrıları, Grek Tanrıları ve Anadolu Tanrıları piyasaya hücum ediyor. Tanrı öldü derken şimdi de Tanrılarla dolup taşıyor ortalık! Grekler döneminde uyuşturucu, seks, kadın, alkol ve dans eşliğinde yapılan çılgın Dionysos ritüelleri yeniden yapılmaya başlanıyor. Aşırılık, zevk, çılgınlık ve kendini unutarak ruhsal dönüşümler yaşama yanılgıları, birçok kişiyi etkilemiş gözüküyor. Oysa bunlar bedeni de, ruhu da, zevki de çürüten ritüeller. Fahişeliği, eşcinselliği normalleştirir, aileyi yok eder. Gençlerin tutkularını anlık hazlarla ebediyen yok eder.

S: Hocam sosyal medyada hızla yayılan "evrene mesaj gönderme", "arınma" ve "enerji yoluyla dilekleri gerçekleştirme" gibi ritüeller Müslüman gençlerin de yaşam pratiklerinde yer edinmeye başladı. Bunun ne gibi sakıncaları olabilir?

Yeni bir dil doğuyor. Bu dil de neo-spirtüalist özellikler taşıyor. Yani "seküler ruhaniyet". Evrene mesaj gönderme ve enerji yoluyla dileklerini gerçekleştirme sır dinlerinin dilini de ele veriyor. İlkel dinlerle de yakınlığı var. Evreni fetişleştirme tutumu bu. Ağaç, rüzgar, kaya, yağmur vb. doğa nesnelerinden medet ummak... Tapınma böyle olmuştur. Oysa, bütün evreni aşan bir yaratıcı ve onunla ilişki kurma davranışı insan bilinci açısından çok üst bir aşama. Gelişmiş bir muhayyilenin ve bilincin inancını yansıtır. Tek tanrılı dinler bu yönüyle en üst bilinç düzeyine karşılık gelen Tanrıyla etkileşime girerler.

Ruhsal dönüşümler ve yükselişlerle beraber doğayla ve doğaüstü güçlerle yakınlaşma mistisizmde, spiritüalizm ve İslam tasavvufunda öteden beri yer alan bir konudur. Ancak bu bir yöntemle yaşanılabilir: İslam tasavvufu buna seyr u süluk der. Herkes bunu uygulayamaz. Arınmak, yükselmek, dönüşmek ve kendini bulmak yeni bir dil değil. Ancak

şu an Yoga ve benzeri akımlarda doğan bu dil çok seküler ve tehlikeli. Çünkü istismara açık, çeşitli insanlar bu iddialar ortaya çıkarak insanların bilincine ve aklına el koyabiliyorlar. Onları kendi amaçlarına göre kullanabiliyorlar. Seküler bir dil altında yeni bir din onlara dikte edebiliyorlar.

Heidegger'in dediği gibi dil, evin hakikatidir. Yani, kendimizi içinde olgunlaştıracağımız temel doğrudur. Bu doğrudan şaşarsak evimiz başımıza yıkılır.

Arınmak ve yükselmek adıyla, tarih içinde bir çok sapma eylemi ile karşılaşıyoruz. Örneğin, M.Ö. Yunanistan'da, Atina'ya 20 km uzaklıktaki sır tapınağında arınma ritüelleri yapılır. Bunun için kişi tapınağa alınırken tamamen soyunur. Çırılçıplak hale gelir, sonra tapınakta ona sır verilir. Kişi bu sırrı alarak özel bir kişi olacağına inanır. Sırra nail olunca ayrıcalıklı olacak, kendisini bulacak ve farklı olacak. Oysa, gizem ritüelleri ile kililer bambaşka tutumlara yöneltilir. Benzer biçimde çıplak ritüelleri, arınmak amacıyla Mekkeli ilkel müşriklerde de vardı. Nitekim Kabe'yi çırılçıplak tavaf ederlerdi. Yani bütün dünyadan arındığı ve böylece Tanrı huzuruna çıktığını düşünerek ritüel gerçekleşiyor.

S: Hocam, son yaşanan toplumsal olaylarda seküler, inançsız ve din-dışı oluşumların ritüelleri gündeme geldi. Türkiye'de bu oluşumların tezahürü yeni bir şey midir? Medyada bu gibi gruplar yapılanmaları bakımından "tarikat" olarak adlandırılıyor. Bu ne kadar doğru?

Yoga başta olmak üzere gelişen Hint-Batı kırması neo-spirtüalist akımlar doğuyor. Bunların otoriteleri, gruplaşmaları, ritüleleri ve faaliyetleri var. Kendilerini seküler dille ifade ediyorlar. Aslında, seküler dile gizlenmiş dini bir dil var. ABD makyajlı geliyorlar. Hintle ilişkililer. Kimileri de Mevlana başta olmak üzere tasavvufu da kısmen katıyor çalışmalarına. Bunlara "seküler din" diyebiliriz ya da seküler maneviyat. İslamdan uzak olan, islamı kendine yakıştırmayan ve Müslümanlardan kopmuş olan kesimlerde görülüyor.

Bu seküler din grupları ya da neo-spirtüalist akımlar kendilerini ayrıcalıklı hissediyor. Toplumun genelinden ayrışarak farklı ve özel hissediyor. Onlara söylemler ve ilişkilerle bu hissiyat veriliyor. Bunlar vegandır, meditasyon yapar, grup çalışmalarına katılır, geziler(kutsal hac) düzenlerler, inzivadan bahsederler. ABD'nin orta ve alt sınıfın yükselen ve çoğu dünya taşrasından gelen bu kişiler elit olduklarını düşünür. Elit olmak; vegan olmaktır, meditasyon yapmaktır artık. Bu paket program. Aynen bizim gibi ülkelere de ihracatı yapılıyor, bir ürün gibi. Türkiye'den de orta-alt ve taşradan yükselen kişilerin kendilerini elit ve ayrıcalıklı hissetme sosyolojisi ve psikolojisi ağır basmaktadır.

Bunlara sosyolojik manada cemaat(community) veya tarikat denebilir. Çünkü sohbetleri var, zikirleri var, duaları var, cemaat olma halleri var, onları etkileyen ve domine eden aktörleri var. Seküler tarikatlardır. Tarikatın çeşitli özelliklerini sekülerlik içinde yeniden üretiyorlar.

Bu seküler din grupları ya da neo-spirtüalist akımlar kendilerini ayrıcalıklı hissediyor. Toplumun genelinden ayrışarak farklı ve özel hissediyor. Onlara söylemler ve ilişkilerle bu hissiyat veriliyor. Bunlar vegandır, meditasyon yapar, grup çalışmalarına katılır, geziler(kutsal hac) düzenlerler, inzivadan bahsederler. ABD'nin orta ve alt sınıfın yükselen ve çoğu dünya taşrasından gelen bu kişiler elit olduklarını düşünür.

Yoga ve Seküler Maneviyat

Nur Meryem ÖZBEK

Yoga, Budizme ve Hinduizme dayanan köklü bir geçmişe sahip dini bir ritüeldir. Modern dünyada tanınma serüveni, başka bir ifade ile yaygın hale gelmesi, zihinsel ve bedensel sağlığa yönelik bir uygulama olarak kabul edilene kadar belli aşamalardan geçmiştir. Elbette bu, yoganın dini bir ritüel olduğunu, inançsal köklere dayandığını değiştirmemektedir. Bu bakımdan, yoga içerisindeki ritüellerin, kişinin yalnızca bedensel sağlığına değil ruhsal sağlığına da iyi gelmesi için uygulandığını bilmekteyiz. Yoga öğrenilirken bu yolda olan kişilerin uyması gereken kurallar bulunur. Bu kurallar, Hinduizm ve Budizm kökenlidir. Hinduizm kutsal kitabı Bhagavadgita'da bir yoginin ve yoga yolculuğunda olmanın anlamı üzerinde detaylıca durulmuştur. Yoga, bu kutsal kitapta tanrı Brahma'ya ulaşmak için uygulanılan, yaşanılan bir bağdır. Yoga bağıyla Brahma'ya ulaşmak için yapılan hareketler Brahma'ya bağlanılırken gerçekleştirilen bir tapınma biçimidir. Aynı zamanda Raja Yoga gibi yoga türlerinde, kişilerin hayatlarında yoga öğretilerini yaşayarak bütünleşmeleri çok önemlidir. Beslenme biçimleri, cinsellikleri, yaşam tarzları tamamıyla değişmelidir. Kişiler, yoga öğretisine kendilerini adadıklarında var olan tüm kimliklerinden arınmayı öğrenirler.

Bedensel hareketlere en çok ağırlık veren yoga çeşidi hatha yoga uygulanırken, onu pilates gibi uygulamalardan ayıran ve sadece egzersiz olmaktan çıkaran temel noktalar bulunmaktadır. Örneğin, her yoga ritüelinin sonunda "shavasana"(ceset) pozisyonunda beden serbest bırakılır ve kasların gevşemesi sağlanmaya çalışılır. Amaç, sadece bedenin değil, zihnin de gevşemesidir. Bu nedenle ceset pozisyonunda kişiye her şeyi geride bırakması ve zihnini boşaltmasına dair telkinler yapılır. Burada bir diğer nokta, imgelem yoluyla kişinin kendisini manevi bir yolculukta, en saf ve yüce duygularla bir olduğunu hissederek yogasını tamamlamasıdır. Tüm hareketlerin sonunda sağlık, bedenin her uzvu, insanın öz varlığı kısacası her şey için yaratıcı bir güce teşekkür edilir. Burada yaratıcı güç diyorum çünkü eğitmenlerin belirli bir dini ritüel yaptırması resmi olarak yasaktır. Bu nedenle Brahma'ya teşekkürler diyemez. Aynı zamanda her inançtan kişinin yoga yapabileceğini söyledikleri için son kısımda, Müslüman olan "Allah'ım teşekkür ederim" diyebilir.

Özellikle dernek olarak faaliyet gösteren yerlerde meditasyon yapmak istediğinizde ise durum farklıdır. Burada çeşitli "aşkın güç" isimleri ya da bildiğinizden farklı yaratılış inançlarıyla karşılaşabilirsiniz. Her hareket ve duruşta, yoganın Hindu/Budist öğretileriyle gelişmiş fel-

sefi metaforları kullanılmaktadır. Kişiye manevi, ruhsal, bedensel ve zihinsel "şifalanma" vaat eden yoga ve benzeri spiritüel akımlar, kendilerine bir alıcı kitlesi elbette buluyor ve bulmaya devam etmektedirler.

Kendisini dini bir inanca bağlı hissetmeyen kimse, manevi tatmin sağlayabilmek ve dünyaya anlamlı bir şekilde bakabilmek adına spiritüel akımlarla daha yakından temas kurabilmektedir. Yalnızca dini bir inanca sahip olmayan kişiler değil, aksine belirli bir inanca sahipken bu tarz oluşumların içerisine girip hayata bakışını değiştiren çok insan görebilirsiniz. Yalnız bu temas kişilerin maneviyatı, seküler(dünyevi) bir şekilde deneyimlemelerine neden olmaktadır.

Maneviyat, metafiziksel bir alana işaret etmektedir. Fizik/madde ötesindeki/metafizik, başka bir ifade ile mana alemi kastedilmektedir. Kişinin içsel olarak kendisini bağlı hissettiği aşkın bir varlıkla hayatını anlamlandırdığı bir durumdur. Burada birbiriyle ilişkili anlam bütünlüğü vardır; birey, dünyadaki sorunlarla baş ederken bu manevi bütünlüğe sığınır, ondan güç bularak sorunlara çözümler üretir. Maneviyat, kişinin dünyayla baş edebilmesinde inanç temelli içsel bir gücün verdiği moraldir. İşte bu güç, günümüzde yoga gibi spiritüel akımlar aracılığıyla sekülerleştirilmektedir. Kutsal olan manevi alandan arındırılmaktadır. Bağımlılıklardan kurtulmak gerektiği işlenir. İlk olarak kişi, tüm kimliklerini geride bırakarak başlar. Tüm anlam dünyasını baştan yapılandırmak için bu gereklidir. Yoga sutralar (bir yoginin el kitabı olarak okutulur), ve içerisindeki temel öğretiler öğretilir. Burada Hinduizm ve Budizm öğretileri yer alır. Yoga yaparken kişi bedenine çok iyi odaklanır, öyle ki *beden ruhsal şifalanma için tapınak* işlevi görür. Ruhsal yükselme için bedene ihtiyaç vardır. Hatta en ileri boyutta tantra yoga ile ruhsal yükseliş sağlanabilir. Tanrı Shiva ve Shakti'nin simgelemiş olduğu erkek ve kadın figürlerin, bu kişinin birleşiminden oluşan evren bu yoga türünün temel inancını oluşturur. Yapılan her hareket felsefi bir anlama karşılık gelmektedir. Kişiler burada reenkarnasyon, karma gibi inançlarla karşılaşır. Bu inançlar Hinduizm dersi veriliyor gibi anlatılmadığı için, bunların Hindu inanç sistemine ait kavramlar olduğu çoğu kişi tarafından dikkat edilmemektedir. Beden, zihin temizliği arınma ve şifalanma olarak kişiler bu öğretileri öğrenirler.

Yoga öğrenmeye başlayan kişiler kendi inanç sistemleri dışında bir anlam dünyasıyla karşı karşıyadırlar. Ama yoga gibi spiritüel akımlar, bir yerden bağlanmayı sevmezler. Kişilerin tüm yaşam tarzlarını kapsamayı isterler. Pek çok ticari getirisi olan şifalanma kampları ve ürünleri bulunur. Dünyada bu ticaretten faydalanan yoga merkezleri çoktur. Her yıl Hindistan'da yogi günlerinde büyük Shiva (Tanrı) büstü önünde toplanıp yoga yapmaktadırlar. *Wild Wild Country* bir Osho belgeseli olarak, yoganın seküler maneviyatın geliştirilmesinde nasıl aracı olduğuna iyi bir örnek teşkil eder. Belgeselde yoga gurusu Osho, 20.yüzyılın yeni bir inancı olarak yoganın/meditasyonun ne tamamıyla spiritüel ne de tamamiyle materyalist bir inanç olduğundan söz eder. O, bu inancı seküler ruhsallık olarak tanımlar. Bu, kişinin kutsallıktan arındırılmış, dünyevileştirilmiş, eklektik hale getirilmiş ruhsal bir inancı yaşamasıdır.

Tanrı'nın Brahma/Baba/Allah olup olmaması önemli değildir. Kişiler Brahma'dan "om" kelimesindeki kerameti, Allah'tan da dua ederek teslimiyeti öğrenebilmektedirler.

Bu bir seçim olduğunda, kişinin inançsal anlamda yoga ve öğretilerini, Hinduizmi ya da Budizmi veya yeni tanrı inançlarından birini seçmelerinde bir sakınca yoktur. Ferdler, seçimlerinde özgürdür. Lakin yoga gibi spiritüel akımların dünyanın dört bir yanında; kişisel gelişim, beden sağlığı, çocuk ve hamile yogası adı altında örgütlenmeleri; kurumlaşmaları, ülkelerin resmi okullarında ders olarak verilmesini talep etmeleri, yoga federasyonunun her yıl binlerce yoga eğitmeni mezun edip resmi okullarda hak talep etmeleri dolandırıcılıktır. Beden sağlığı adı altında yoga öğretilerinin ve felsefesinin yaygınlaştırılması dolandırıcılıktır. Kişisel gelişim adı altında eklektik inanç anlayışını yaygınlaştırmak dolandırıcılıktır.

Bu eklektik ve seçmeci inanç durumu, kalıcı ve uzun soluklu bir maneviyat tatminine kişiyi götüremez. En başında, anlamsal olarak kişinin hayatı algılama şeklinde zıtlıklar meydana getirir ve birey bununla sonuna kadar devam edemez. Çünkü kendi içsel bütünlüğünün parçalandığını fark edecektir. Bu, nihayetinde anlamsızlıkla sonuç bulacak bir durumdur. Oysa insan anlam üreterek yaşayan/yaşaması gereken bir varlıktır.

Tanrıcılık Oynayanların Oyuncak Zaferleri

Nihal PAKIRDAŞI

Hemen hemen tüm literatür, Batı dünyasının 17. ve 18. yüzyıllarda kilise ile arasına mesafe koyarak, hatta Tanrı'yı dahi devre dışı bırakarak aklın önderliğinde bilimin ışığında Aydınlanma çağına geçtiğini aktarır. Fakat merceği konuya biraz daha yaklaştırdığımızda gerçeğin anlatılanlardan çok daha farklı bir yapıda vücut bulduğunu gözlemleriz. Bu konuya, *Modernite ve Kıyamet* adlı eserinde derinlemesine eğilen Bengül Güngörmez, Batı'nın üç ünlü muhafazakâr filozofu sayılan Henri de Lubac, Karl Löwith, Jacob Taubes'in ezber bozan görüşleri çerçevesinde ele alarak ne aydınlanmanın ne de modernitenin teolojiden tam bir ayrışmayı gerçekleştiremediğini, akıl merkezli geliştirdikleri sosyal ve siyasi teorilerinin din kaynaklı görüşlerin etkisi altında olduğunu dile getirir. Örneğin, tarihi safhalara ayıran düşünürler, genellikle üç safhalı tarih şemaları geliştirmesini dahi Hristiyanlıktaki teslis inancının bir yansıması olarak görmektedirler.

Bilimin hakiki mürşit olarak görüldüğü, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik idealleri ile başlayan modernitenin ya da Aydınlanmanın neden nihilizm, teknolojik totalitarizm, kitlesel imha ve savaşla neticelendi sorusu, bizleri modernite krizinin, doğrudan doğruya dinsel boyutla ilişkisi olduğu çıkarımına götürmektedir. Kısacası, modernite tüm sekülerlik iddialarına rağmen dinler tarihinde bir bölüm ve tarihin yeni bir teolojik yorumu olmasından öteye geçememektedir. Kitapta ortaya atılan bu ezber bozan görüşler, İsrail'in Arz-ı Mev'ud vaatlerine ulaşmak için Filistin'de 1948'den beri askeri gücü kullanarak uyguladıkları politikalarla son zamanda Gazze başta olmak üzere yaptıkları soykırımlarla, Amerika'nın ve Batı'nın Ortadoğu planları dahilinde İsrail'e koşulsuz desteği çerçevesinde değerlendirildiğinde hiç de yadsınmayacak bir gerçekliği önümüze sermektedir. Özellikle Binyamin Netanyahu'nun Gazze saldırıları üzerine 26 Ekim 2023 tarihli açıklamalarında Tevrat'tan alıntıladığı *"Hamas'a karşı Yeşaya kehanetini göreceğiz*" açıklamaları ve İsrail'i ziyaretinde ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'ın "*Bir Yahudi olarak da buradayım*" itirafıyla birlikte ABD Başkanı Joe Biden'in; "*Siyonist olmanız için Yahudi olmanıza gerek yok. Ben bir siyonistim, İsrail olmasaydı, dünyada tek bir Yahudi bile güvende olmazdı"* şeklindeki tarihi açıklamaları birbirine eklemlendiğinde Batı'nın ve

Amerika'nın modern dünya söylemlerinin altında yatan teolojik zemin gün yüzüne çıkmaktadır.

Tevrat'ı ve İncil'i kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan Yahudi ve Hristiyan dünyasının kutsal kitaplarından aldıkları referansla tek büyük hedefleri vardır: "Tanrı'yı kıyamete zorlamak". Bu hedefi kitabına başlık olarak seçmiş olan Grace Halsell'in de açık açık işaret ettiği gibi, ABD Hristiyan sağı ile İsrail'in barış sürecinin sona ermesini istemekle birlikte her ikisi de İncil'in emri olarak nitelendirdikleri bir Armagedon istemektedirler. Yahudiler bu savaşta Müslümanların yok edilmesini, böylelikle Arz-ı Mev'ud hayallerine ulaşacaklarını düşünmektedirler. Hıristiyanlara göre ise, Mesih'in yeryüzüne gelmesi bu savaşa bağlıdır. Bu yüzden Yahudilerin Müslümanlara karşı giriştikleri bu savaşta kazanması gerekir. Bu yüzden Müslümanlara karşı Yahudilerin yanında yer almak Hıristiyanlar için dini bir emirdir. Böylelikle Evanjelistler; özellikle Ortadoğu'da çıkan büyük karışıklıklar sonucu "Kurtarıcı Mesih'" geleceğini ve tüm kâfirlere karşı zafer kazanacağını düşünmektedirler.

Yukarıdaki bilgiler ışığında Ali Köse'nin "*Milenyum Tarikatları*" kitabında genellikle merkezi Amerika'da bulunan Hristiyan kökenli Adventist Akımlar, Yahova Şahitleri, Yedinci Gün Adventistleri vb. birçok akımların yanında, Uzak Doğu ve Hint kökenli gibi akımların, dünyanın çeşitli yerlerinde sayıları on milyonları bulan toplulukları yönettiğini görmekteyiz. Akımların takipçileri idealleri uğruna ölümü göze alacak kadar inançlarına bağlı, genellikle kurucularının mensuplarını intihara zorlayacak derecede ruh hastası olmalarının yanı sıra gerek cinsel gerekse maddi anlamda yandaşlarını sömüren karakterdedirler. Şahit olduğumuz bu sapkın akımların, özellikle Hristiyan kökenli olanlarının ana amaçları, yeryüzünü Hz. İsâ'nın gelişine hazırlamak. Bu verilerle ilk karşılaştığınızda modern (!) Batı ve Amerika'da bu denli din kökenli oluşumların işlevlerini anlayamamakla birlikte masumane bir şekilde bu durumu insanların manevi bir boşluk arayışı olarak değerlendirebiliriz. Fakat Müslümanların her daim bildiği çeşitli bahanelerle görmezden geldiği, görmek istemediği bu can alıcı çıkarımlarının esası artık Gazze ile aşikâr olmuştur. Bu son gelişmelerin ışığında, açıkça görüldüğü üzere, Batı ve Amerika'nın "tarihin yeni bir teolojik yorumu" olarak icat ettikleri modernizm; tüm dünyayı ele geçirme hedeflerine ulaştıracak olan Hz. İsa'nın yeryüzüne gelişini hızlandırmaya ve kendilerine daha müreffeh bir zaman dilimi sağlamalarına vesiledir. Dolayısıyla dünya gücü olarak anılan bu devletler, kendi toplumunu ve diğer toplumları farklı argümanlarla kendi inançları uğruna eğiten, iğdiş eden zamanı geldiğinde çıkarları uğruna intihara sürüklemekte tereddüt etmeyen insanlık düşmanı sapkın oluşumların "çatısı" konumundadır. Son tahlilde Amerika ve Batı, aklın önderliğinde bilimin ışığında çıktıkları modernleşme serüvenlerini Evanjelist Hristiyanlar ile Yahudi fundamentalistlerin abileri olarak özellikle Müslüman varlığına dolayısıyla tüm dünyaya tehdit olarak tamamlamışlardır.

Ve en nihayetinde kibir; meleği iblise dönüştüren, insanı şeytanlaştıran, ruhu alçakta olanların üstünlük illüzyonudur. Öyle ki insan bu illüzyonu nefs perdesinde sergilendikçe kendisini şeytanın dahi çıkmaya cesaret edemediği makama yükseltir. Zanneder ki, burnuna kaçan küçük bir sineğe karşı koyamayacak gücüyle Tanrı'yı kıyamete zorlayabilecek. Halbuki kalp gözü açık olana her şey ayandır. *"Ne zaman gelip çatacak?" diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: "Onun hakkındaki bilgi sadece rabbimin katındadır."* (A'râf Suresi /187)

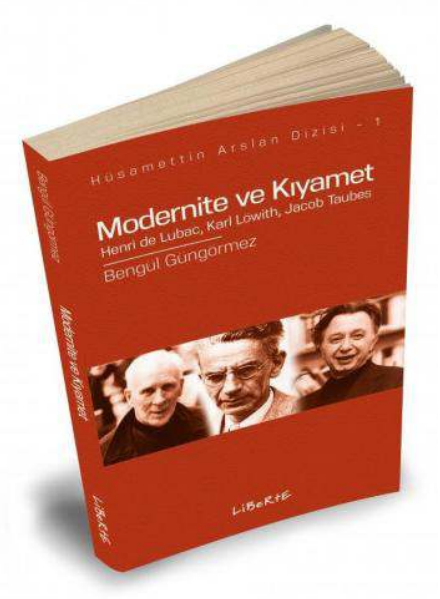

Tarikat Lobileri: Vahşi Osho

Gözde ÇİMEN

Yıllar önce, Çağdaş Sanat Sergi fuarları arasında dünyada önemi ve şöhreti büyük olan İstanbul Bienalini gezerken, bir serginin sadece sergi olmadığını gördüğüm bir durumla yaşamıştım. Gezenler bilir; bu türden sergi fuarları, dünyanın özgür diye damgalayıp anlamlandırma fırsatını vermekte çok cömert davranmadığı alanların başında gelir. Yine böyle "sanat günlerinden" birinde, adını hatırlamadığım bir sanatçıya ait video kesiti izlerken gördüğüm manzaranın rahatsız ediciliğinden dolayı odadan çıkar gibi olduğum anda arkadaşımın uyarısıyla durdum. Videonun içeriği kısaca şöyleydi: bir grup kadın ve erkek, üstlerinde transparan beyaz bir kıyafetle önce hafifçe sonra daha hareketli bir şekilde dans etmeye başlıyor. Müzik, ritmini ve ses seviyesini artırır, artırır, artırır... Ritim ve ses arttıkça üzerlerindeki tül de gider ve geriye sadece sarhoş bir çıplaklık kalır. İşin sanat kısmı bunun neresinde diye düşünürken, "Yeni Dinsel Hareketler Üzerine" henüz araştırma yapmış olan arkadaşım, bunun sanat değil, Osho tarikatına mensup insanların videosu olduğunu söyleyince arka planının anlamaya başladım.

Bu dinin ruhani lideri, asıl ismi Bhagwan Shree Rajneesh olan, Amerika'dan ayrıldıktan sonra Osho ismini alan ünlü Hint Gurusu. Amerika'nın 80'li yıllarına damga vurmuş skandallar kralı. 40 yıl önce Amerikan devletinin davaları baskıları ile dağıtılmış olsa da, bu tarikatın etkileri ve izleri hala tartışılmaya ve yaşatılmaya devam ediyor. Hindistan'da 20 kişi ile başladığı yolculuğu zamanla stadyumları dolduran 20 bin kişilere kadar ulaşacak büyük güce sahip bir dini lider. İnsan ve para akışı için hedef kitle, toplumun kaymak tabakasıdır: dünyevi hayattan sıkılmış entelektüeller, aile bağları zayıf sevgi arayışı içinde olan zengin çocukları ve modern zamanın serencamı içerisinde kıvranan ruhu kesik insanlar. Bahgwan tarikatını bu boşlukları istismar ederek spiritüalizm, kapitalizm ve seksüellik üzerine hayat yolculuğu inşa etme iddiasında. Yüksek sesli müzik eşliğinde dans ve cinsel haz, topluluğun olmazsa olmazı. Zamanla müritleri arasında büyük bir ikon ve rock yıldızı gibi olmuştur artık. Öyle ki, Hindistan'daki şöhretini duyan Batılılar, ziyaret için bulunduğu yere akın etmeye başlar. Gittikçe büyüyen bu ezoterik tarikat, Hindistan'da tehdit olarak görülmeye baş-

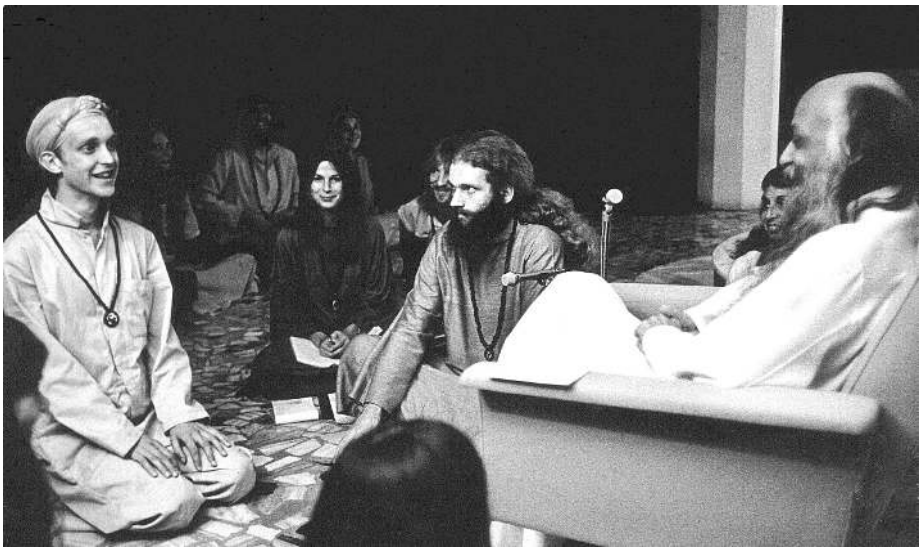

ladıklarını hissettiği anda Amerika'ya göç etmeye karar verir. Oregon'da sakin emekliler kasabası olarak bilinen Antelop bölgesi, Rajneesh'lerin gelişiyle artık eski huzurlu günlerine veda etmiştir. Sahip oldukları para gücüyle beraber yerleştikleri çiftlikte dış dünyaya kapalı ve bağımsız bir şehir hayatı kurarlar. Kendi tarım arazilerinden, elektrik hatlarına, banka ve alışveriş merkezlerinden, havaalanı pistine kadar bir komün yaratmışlardır. Yeni kurdukları bu şehirde, kendine yeten topluluk haline gelip öğretilerini tüm dünyaya rahatlıkla yaymaya devam edebileceklerdir. Tarikat o kadar büyük bir topluluk haline geliyor ki, aralarında Hollywood'un önemli isimleri dahi bulunmaya başlıyor.

Osho'nun müritlerine sağlamak istediği temel hedef, herkesin cinsel açıdan özgür olması ve cinselliğin de bu anlamda özgürce dönüştürülmesidir. Bu dönüşüm de ancak açık cinsellik, açık evlilik ve dinin nirvana noktası olan ensest ilişki ile mümkündür. Eski sakin ve huzurlu günlerini özleyen kasaba halkı zamanla şahit olduğu, tuhaf seslerin çıkarıldığı şeytani cinsel ayinlerden haberdar oldukça iki grup arasında çatışma çıkmaya başlar. Tarikat, kasabada bulunduğu süre içerisinde yerel halka silah doğrultmadan, cinayete teşebbüs, seçimlere hile karıştırma, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, hatta ABD tarihinin en büyük biyolojik terör saldırısı olan toplu zehirleme vakalarına ve gayri meşru dinleme skandallarına karışınca artık basın ve televizyon önünde bu grubun meşruluğu sorgulanır hale geliyor. Dikkatleri üzerine çektikten sonra ise bu tarikat için sonun başlangıcı için start verilmiş oluyor. Üst üste açılan davalar ve bunlara verilen cezalar sonucunda tarikat hem üst düzeyken dağılır hale geliyor hem de Bhagwan kaçtığı ülkesine, yani Hindistan'a geri dönmek zorunda kalıyor. Müritleri arasındaki bağlılık yok olmadığı için de Osho ismiyle Hindistan'da yeni bir oluşum gibi bir süre daha yoluna devam ediyor.

Evini, ailesini terk edenler, sahip olduğu her şeyden vazgeçenler, modern zaman bunalımı içinde yolsuz kalıp yol bulduğunu zannedenler ve daha nicesi... Osho, boşluk hissi ve anlamsızlık girdabında kendini ve yaradılış maksadını bulmaya yönelen, arayış içinde olan insanların nasıl büyük tuzaklara düşebileceği trajedisinden sadece biri. Cinsel açıdan her türlü istismara maruz kalsalar da, eski müritlerinden sonucunda iyi bir amaca hizmet ettiklerini, kendilerine inandırıldığını duyabilirsiniz. Sevgi, saygı meditasyon diye çıkılan yolun sonunda kendinden olmayan herkese canavarlaşır yok etmeye çalışan bir grup haline gelmelerini sorgulayacak irade ise yok denecek kadar az.

Hikayenin İstanbul'daki sanat sergisi kısmına tekrar dönecek olursak, kitapları hala çok satan, yoga ve meditasyon dünyasının muteber gurusu Osho; geçmiş skandallarının üstünden atlayarak propagandasını yapmaya devam ediyor. Bir sergi salonunda sıradan dans videosuyla tanıştığım bu tarikatın Türkiye'de de müritleri mevcut. Beyoğlu'nda bulunan bu tarikata giriş ücreti ise bir hayli yüksek. Arkadaşımın bir kerelik ücretini verip içeride neler oluyor merakını öğrenci bütçesinden dolayı geri çevirmiş olsam da yarım kalan ajanlığımıza üzülmedim değil. Ama geç kalmış sayılmayız; kim bilir daha kaç sanat sergisinde sermaye güçlerinin eliyle propagandalara maruz kaldık ve kalmaya devam ediyoruz.

Dr. Necmi Atik'e Elmalılı Hamdi Yazır'ın Yeni Meâlini Sorduk

İNSİCAM

Dr. Necmi Atik, 1967 yılında Almanya'da doğdu. İlkokulu Almanya'da tamamladıktan sonra Yalova İmam-Hatip Lisesi ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okudu. İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü'nde Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı'nda, Ahmed Yesevî üzerine hazırladığı tezle "Cevâhiru'l-Ebrâr min-Emvâci Bihâr" adlı esere odaklanarak yüksek lisansını tamamladı. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır üzerine yaptığı uzun süreli çalışmalar nedeniyle "Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır: Hayatı, Eserleri ve Divançesi" adlı teziyle doktorasını tamamladı. Kur'an-ı Kerim, sanat, edebiyat ve tarih sahalarında çalışmalar yapan Atik'in hüsn-i hat sanatı alanında çeşitli sergileri, çeşitli konularda yayınlanmış eserleri, sempozyum bildirileri, yüzlerce makalesi ve kitap girişi bulunmaktadır.

S: Necmi hocam önce şunu sormak istiyorum: Nereden çıktı bu meâl? Aradan bunca yıl geçmiş, hiç kimse görmemiş mi bunu?

Kıymetli hocam, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır üzerine doktora çalışması yaptığım yıllarda, Elmalılı merhumun oğlu merhum Hamdun Bey'in oğlu Mehmet Hamdi Yazır Bey'e ulaştım. O tarihlerde Beylikdüzü'nde uluslararası bir şirketin icra kurulu başkanlığını yürütmekte olan Mehmet Hamdi Bey ile tayin ettiğimiz görüşme gününde buluşarak kendisini çalışma konum hakkında bilgilendirdim. Birkaç görüşme sonrası Mehmet Hamdi Bey, dedesinin metrûkâtının kendisinde olduğunu söylediğinde çok heyecanlanmıştım. Yine görüşme günlerimizin birinde sözünü ettiği metrûkâtı incelemem için ofisine getirmişti. Toplantı salonunun büyükçe masası üzerinde Elmalılı merhumun koliler içerisinde mahfuz eserlerini görünce, heyecanla nelerle karşı karşıya olduğumu anlayabilmek için evrakları, defterleri, belge ve dokümanları okumaya başladım. Aradan yedi-sekiz saat geçmiş, akşam olmuş, farkında değilim, Mehmet Hamdi Bey'in "Necmi Bey, sabahtan beri ne bir şey yediniz, ne de içtiniz, düşüp bayılacaksınız!" sözleriyle kısa bir ara verdim. Mehmet Hamdi Bey'le görüşmelerimiz aile atmosferi içerisinde yıllarca sürdü ve hâlen devam etmekte.

Elmalılı merhumun söz konusu metrûkâtı üzerinde bizden önce sadece Nazif Öztürk Bey'in kısa süreli bir tasnif çalışması olmuş ve bazı notlar da almış, lakin metrûkâtın bir kısmına vâkıf olabilmiş. Elmalılı'nın metrûkâtı içerisinde yer alan tefsir, meâl, İslam hukuku, fıkıh, kelam, felsefe, mantık, tarih, dilbilim, belâgat, edebiyat ve şiir, hat sanatı, fetvalar/mahkeme kararları, mektuplar, makaleler gibi farklı alanlara ait telif ve tercüme eserlere ait yaptığımız tasnif aylarca devam etti. Tasnif çalışmamız neticesinde Elmalılı'nın daha önce hiç kimse tara-

fından görülmemiş ve yayınlanmamış birçok eserinin olduğunu tespit ettik. Tespit ettiğimiz eserlerinin büyük kısmını yayınladığımız bilimsel makalelerde genel hatlarıyla tanıttık. Bunlardan bir kısmını "*Hattat Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır*", "*Mehmet Akif Ersoy'un Kendi el Yazısı ile İki Cüzlük Kur'ân Meali*", "*Türkçe İbadet – Anadilde İbadet*", "*Son Müfessir Elmalılı'nın Mektuplaşmaları*" adıyla kitap olarak neşrettik. "*Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Hayatı ve Eserleri*", "*Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Divançesi*" ve "*Elmalılı Hamdi Yazır'ın Yayınlanmamış Makaleleri*" adlı eserler de yayım aşamasında. Diğerleri üzerinde de yayın çalışmalarımız devam ediyor. Elmalılı merhumun baştan sona yazdığı ikinci meâl ile alakalı bilimsel makalemizi, 30. cüzün edisyon-kritiğini de yaparak Haziran 2020 tarihinde yayınladık. Katıldığımız farklı sempozyumlarda, radyo ve tv. programlarında *Yeni Kur'ân Meâli* ile alakalı açıklamalarda bulunduk.

Evet hocam, *Yeni Kur'ân Meâli*'ni kimse tespit edememiş, bize de Allah'ın bir fazlı. Hâzâ min fazli Rabbî.

S: Meâlin adı, *Yeni Kur'ân Meâli.* Bu başlık Elmalılı'ya mı ait yoksa siz mi tercih ettiniz? Ayrıca bu meâl, gerçekten yeni mi?

Elmalılı merhum ikinci defa yazdığı meâline herhangi bir isim vermemiş hocam. Biz, konu hakkındaki makalelerimizi; "Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Yazdığı Son Meâl" ve "Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Yazdığı İkinci Meâl" başlıkları ile yayınlamıştık. Katıldığımız programlarda da meâle, "İkinci Meâl" dedik. Meâl, kitap olarak basılıp yayınlanma aşamasına gelince Mahya Yayınları'ndan Cemaleddin Demirok hocamla istişare ederek bizim teklifimiz üzere *Yeni Kur'ân Meâli* olmasına karar verdik.

Meâle, *Yeni Kur'ân Meâli* ismini vermemizin sebebi, öncelikle Elmalılı merhumun 1935-1938 arası yayınlanan *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı eserinin içerisinde yer alan meâl ile karıştırılmaması, diğer açıdan ise gerçekten yeni bir meâl olmasından dolayıdır. Ehlince malum olduğu üzere daha önce meâl yazmış bir müellifin ikinci veya üçüncü bir meâl çalışmasında tamamen farklı bir mânâ ortaya koyması, kurduğu cümlelerdeki her kelimeyi değiştirmesi imkân dairesinde değildir. Yalnız bilindiği üzere, Mehmet Akif Ersoy'un Diyanet İşleri Başkanlığı ile yaptığı meâl sözleşmesini 1931 yılının Aralık ayında feshetmesinden sonra meâl 23 Mayıs 1932 tarihinde Elmalılı'ya verilmiş ve iki ay gibi kısa bir süre sonra kendisinden resmen meâl istenmiştir. Elmalılı'dan yazacağı meâl, dönemin resmi projesi olan "Türkçe İbadet-Anadilde İbadet" konusunda kullanılma ihtimalin-

Yalnız bilindiği üzere, Mehmet Akif Ersoy'un Diyanet İşleri Başkanlığı ile yaptığı meâl sözleşmesini 1931 yılının Aralık ayında feshetmesinden sonra meâl 23 Mayıs 1932 tarihinde Elmalılı'ya verilmiş ve iki ay gibi kısa bir süre sonra kendisinden resmen meâl istenmiştir.

den dolayı Elmalılı meâli yazarken ihtiyatlı davranmış, cümleleri Arapça dil bilgisi yapısına göre kurmuş, kasten devrik ve ağır bir dil kullanmıştır. Söz konusu ihtimalden dolayı istediği gibi bir meâl yazmamış/yazamamış ve yazdığı ilk meâlden memnun olmadığını belirtmiştir. Ahmet Hamdi Akseki ile mektuplaşmalarında görüleceği üzere, meâlin tekrar yazılması ve yayınlanması konuşulmuş, Elmalılı, baştan sona tekrar yazıp yayına hazır hâle getirdiği meâli, günün şartları müsait olmadığı için yayınlayamamıştır.

S: Önceki meâlle bu yeni meâl arasında ne gibi farklar var? Okuyucu neler bulacak *Yeni Kur'ân Meâli*'nde?

Değerli hocam, bu konu üzerinde çok sayıda çalışma ve araştırmaların yapılacağı kanaatindeyim. *Yeni Kur'ân Meâli*'ni birinci meâlden ayıran birkaç özelliği şimdilik şöylece sıralayabiliriz:

1. Sâde, anlaşılır kelimelerle devrik olmayan cümlelerin kurulması.
2. Birinci meâlde kullanılan "sözcük" merkezli meâl yöntemi yerine ikinci meâlde hem sözcük hem de "mânâ"nın esas alınması.
3. Birinci meâlde kullanılan Arapça söz dizilimi/cümle kuruluşu ile yapılan meâllerin yerine ikinci meâlde Türkçe söz dizilimine yer verilmesi.
4. İkili, üçlü mânâ ile meâl.
5. Orijinal ve dikkat çekici ifâdelerle meâl yapılması.
6. Âyet-i kerîmelerdeki Esmâ-i Hüsnâ'lara mânâ verilmeyip olduğu gibi aktarılması.
7. Meâlde parantez içi açıklamalara nâdiren yer verilmesi.
8. Müslümanlar tarafından bilinen ve çeşitli vesilelerle söylenegelen âyet-i kerîmelerin meâlinin yapılmaması.
9. Türkçe deyimlere ve bazı mahallî ifâdelere daha çok yer verilmesi.
10. Yeni ifâdelerle meâl.
11. Mekkî sûrelerin manzûm olarak tercüme edilmesi

S: Meâlin hazırlanma süreci hakkında bilgi verir misiniz?

Öncelikle, Elmalılı'nın metrûkâtında *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı kendi el yazısı tefsir müsveddeleri arasında bulduğumuz yeni meâlin tasnif çalışmalarıyla sayfa sıralaması yapıldı, eksiklerinin olup olmadığı tespit edildi. Elmalılı'nın ikinci meâlinde sehven atladığı ve kısmi veya tam olarak eksik bıraktığı âyet-i kerîmelerin şunlar olduğu görüldü: Bakara, 2/17-24, 57; Âl-i İmrân, 3/3,178; Nahl, 16/117, 123; Şuarâ, 26/226; Mü'min, 40/7-21; Zuhruf, 43/62; Vâkıa, 56/57; Hadîd, 57/2; Müddesir, 74/47,55; İnfitâr, 82/18; A'lâ, 87/8. Yeni meâlde, Elmalılı'nın sehven atladığı eksik kısımlardan Bakara, 2/17-24, 57; Âl-i İmrân, 3/3,178 âyet-i kerîmeler Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2015 yılında tıpkıbasımını yaptığı *Hak Dini Kur'ân Dili* İLAM nüshasından, diğer meâli eksik olan âyet-i kerîmeler Elmalılı'nın *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı tefsirinin müellif nüshasından tamamlandı. Daha sonra yeni meâl, Elmalılı'nın yazdığı ilk meâlin Latin harfleri ile yapılan ilk baskısı ve 2015 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tıpkı basım nüshası ile birebir karşılaştırıldı. Yapılan karşılaştırma ile meâller arasındaki şekil, dil ve uslüp yönünden farklılıklar tespit edilerek not edildi.

Yeni Kur'ân Meâli'nde, Elmalılı'nın not almadığı sayfa ve âyet-i celîle numaraları ile ismini yazmadığı sûre adları tarafımızdan eklenerek tamamlandı ve meâlin Latin harflerine transkribesinde, günümüz imlâ kurallarına yer verildi. Nokta ve virgüllerde ise daha çok Elmalılı'nın kullanımına bağlı kalındı.

Yeni meâlin Latin harflerine transkripsiyonu yapılırken -binaenaleyh, filhakika, filvaki, itaat, şefaat, mamafih, taarruz, vb gibi- yoğun kullanılan kelimeler, transkripsiyon kuralları dışında değerlendirildi. Ayrıca günümüz Türkçesinde kullanıldığı şekli ile tam anlamı ifade etmeyen bazı kelimeler parantez içinde belirtilerek -şaşır(t)tı, katıl(aş)tı, hayat(ın)da vb gibi- harf eklemeleri yapıldı. Cenâb-ı Hakk'ın zâtına ait olan ve tazim ifade eden "Ben, O, Biz" zamirlerinin ilk harfleri büyük yazıldı. Okuma kolaylığına vesile olması açısından şapkalı harfler terkipler dışında ve meâle etkisi olmadığı durumlarda genel olarak şapkasız olarak kullanıldı.

Meâlin orijinal metni ile Latin harflerine transkripsiyonu hem

tarafımızdan hem de farklı hocalarımız tarafından defalarca karşılaştırılarak gözden geçirildi. Ayrıca son okuma ve gözden geçirme, alanında uzman dört kişilik bir grup ile beraber yapıldı. İncelemelerimiz sonucu Elmalılı'nın yazmış olduğu yeni meâlini, herkesin okuyup anlayabileceği bir Türkçe ile -nazmen yazılan son iki cüz meâl kısımları dışında- kaleme aldığını söylenebilir. Söz konusu meâl, Elmalılı'nın yaşadığı dönemde rüşdiye/ortaokul mezunları tarafından rahatlıkla okunup anlaşılabilecek durumdadır. Lakin 1928 yılı harf devrimi ve sonrası Türkçe ile alakalı uygulanan resmi programlar sonucu Türkçemize mal olmuş ve halk arasında gündelik kullanılan Arapça kelimeler hafızalardan silindiğinden, bu kelimeler için yeni meâlde sayfa altı sözlüğe yer verildi. Söz konusu sözlük hazırlanırken Elmalılı'nın aynı kelimeye meâlin başka bir yerinde verdiği Türkçe anlamlar var ise – ekserisi = pek çoğu; binâenaleyh = o halde, onun için; nezir = tehlikeyi haber verip sakındıran; hevâ = kötü ve çirkin arzular; fâsık = günaha gömülen vb. gibi– esas alındı. Sözlükte yer alan diğer kelimelerin açıklamalarında, Elmalılı'nın *Hak Dini Kur'ân Dili* adlı tefsirinde kelimeye verdiği anlam kullanıldı.

S: Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Hat sanatında döneminin üstatları kabul edilen Bakkal Arif Efendi ve Sami Efendi'den icazetli olan Elmalılı'nın hat sanatı ile de profesyonel anlamda meşgul olduğu bilinmektedir. Metrûkâtında yer alan farklı hat yazılarıyla yazılmış eserlerinden de anlaşılacağı üzere güçlü bir ele sahip olan Elmalılı, sayısız eser yazmış, kitaplar istinsah etmiş, aldığı siparişlerle bir dönem geçimini sağlamış, hatta babasına mâli konuda destek dahi olmuştur. Elmalılı'nın mektuplarındaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere sipariş alıp yazdığı Kur'ân-ı Kerîm'ler de bulunmaktadır. Elmalılı'nın yazdığı söz konusu Kur'ân-ı Kerîm'lerden herhangi biriyle meâli bir arada yayınlamak için müze ve şahsi koleksiyonlar üzerinde yaptığımız çalışmalarda maalesef baskı aşamasına kadar muvaffak olamadık. Bu konuda arzumuz ve temennimiz, meâlin, sonraki baskılarında yine kendisinin yazdığı bir Kur'ân-ı Kerîm'le birlikte basılmasıdır.

S: *Yeni Kur'ân Meâli*'in dini ve kültürel hayatımıza hayırlar getirmesini niyaz ederiz. Zaman ayırıp sorularımıza cevap verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Yeni Kur'ân Meâli'nin yayına hazırlık sürecinde, meâlin baştan sona orijinal metninden okunarak trankribesi ile karşılaştırıldığı altı aylık zaman diliminde ve sonrasında çok önemli katkılarınızdan dolayı tekrar teşekkür ediyor, size ve okuyucularımıza sağlık, sıhhat ve afiyetle uzun ömürler diliyorum.

Lakin 1928 yılı harf devrimi ve sonrası Türkçe ile alakalı uygulanan resmi programlar sonucu Türkçemize mal olmuş ve halk arasında gündelik kullanılan Arapça kelimeler hafızalardan silindiğinden, bu kelimeler için yeni meâlde sayfa altı sözlüğe yer verildi.

Sinvar: “Değişim Zamanı Geldi, Ablukaya Son Verin”

RÖPORTAJ: Francesca BORRI

Çeviren: Abdülkerim DAYAN

Yedioth Ahronoth için yazılar yazan La Repubblica muhabiri Francesca Borri, Gazze Şeridi’nde Hamas lideri Yahya Sinvar ile bir araya geldi ve 5 günlük bir süre boyunca onunla konuşma şansı buldu. Sinvar, esir değişiminin İsrail ile yapılacak herhangi bir anlaşmanın önemli bir parçası olacağını vurguluyor, daha fazla savaşmaya meraklı olmadığını iddia ediyor, ancak “gerekirse savaşmayacağım anlamına da gelmiyor” diyor.

Yahya Sinvar ile tanıştığımı söylediğimde, akla gelen ilk soru şu oldu: “Peki, nerede? Bir tünelde mi?” Hayır, kendi ofisinde. Ama aynı zamanda başka ofislerde, bakanlıkları ziyaret ederken veya bir dükkanda, bir fabrikada, bir hastaneyi ziyaret ederken, kafelerde, sıradan ailelerin sıradan evlerinde. Bazen bir saat, bazen üç saat boyunca. Başbaşa veya değil. Beş gün boyunca. Boş zamanlarımda her şey hakkında ve herkesle konuşmakta özgürdüm. Hiçbir kısıtlama yoktu ve ben de korkmuyordum. Hiç! Tehlikede hissetmek için hiçbir nedenim olmadı.

Uzun müzakerelerin ardından bu röportajı alabildik. Özellikle son yıllarda zamanımın çoğunu Suriye’de geçirdiğim için bir şekilde Hamas’la olan bağlantımı kaybetmiştim. Bu yüzden bazı Filistinlilerden yardım aldım, en çok da uzun süredir liderlik yapan birinden. Fakat Hamas’tan bir lider değil, aksine solculardan gelme bir liderden. Fakat, o ulusal birlik hükümetlerinin arabulucularından birisi ve ulusal birlik burada herkesin istediği şey.

Tanınmış birçok Filistinlinin yardımı oldu, ama aynı zamanda beni sürekli arayan, mesaj atan, mektup yazan ve sokakta durduran birçok sıradan Filistinli’nin de yardımını aldım. Çünkü Hamas’ın nihayet konuşmasını, görünür olmasını istiyorlardı. Ama aynı zamanda Hamas’a kulak verilmesini istiyorlardı. Bizden dünyaya anlatmamızı istiyorlardı. Yahya Sinvar iki kez şöyle demişti: “Sayılardan bağımsız olarak bizler bu toplumun bir parçasıyız.” Gerçekten de öyle. Dahası, Hamas’a asla oy vermeyecek Filistinliler, Hamas’a yönelik yasağı eleştiriyorlar. Diyorlar ki: “Özgür ve adil bir şekilde seçimleri kazandılar.” Ve evet, demokrasi budur.

Bu metin Yedioth Ahronoth için yazan La Repubblica muhabiri Francesca Borri’nin 2018 yılında Yahya Sinvar ile yaptığı röportajların Türkçe çevirisidir.

Röportajın orjinalini okumak için:

https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5364286,00.html

Diğer ülkelerdeki İslamcıların da bana yardımı dokundu. Onlardan uzun uzun bahsetmeyeceğim ama bize Filistin meselesinin -ki bugün mücahitlerin verdiği savaşın ön plana çıkmasıyla biraz göz ardı ediliyor, hâlâ tüm Müslümanlar için bir öncelik olduğunu hatırlatıyorlar. Sadece siyasi olarak değil, manevi olarak da.

"Yardımı dokundu" dememin sebebi Hamas'ı bir casus olmadığıma ikna etmem gerektiği değildi. Neyse ki, ortaya koyduğum işler kendini anlatıyor zaten. Evet, ama Hamas'ı, Hamas'ı tanıyor olduğuma ikna etmem gerekiyordu. Tarihi ve geçmişine zaten aşina olduğum için hiçbir şeyi yanlış anlayacak değildim. Geçtiğimiz Haziran ayında bir Hamas ofisindeydim ve duvarda kurucusu Ahmed Yasin'in bir portresi vardı. Başka bir gazeteci daha vardı ve şöyle dedi: "El Kaide'nin hala bir nirengi noktası olması oldukça dikkat çekici." Onun resmini Eymen ez-Zevahiri ile karıştırmıştı.Hal böyleyken, anlaşmaya vardığımızda kendimi tehlikede hissetmem için hiçbir nedenim olmadı asla. Açıkçası bu konuda herhangi bir şüphem olmadı.

Hamas'ın - Yahya Sinvar'ın Hamas'ının - ulaşmaya çalıştığı ateşkese karşı çıkanlar var, biliyorum. Ancak İslamcılar için - ve belki de sonunda herkes için - bu sadece bir şeffaflık/dürüstlük meselesi. Dürüst olursanız, kurallara uyarsanız, başınız belaya girmez. Aslında, bu noktada, bir gazeteciden ziyade onların misafirisinizdir, sizi herkese ve her şeye karşı korurlar. Onlar inançlı adamlardır ve tüm inançlı adamlar gibi, sözlerini tutarlar.

Üniversitede okuduğum Hamas ile ilgili kitapları tekrar okumak beni çok etkiledi. Yaklaşık on yıl önce Hamas seçimleri yeni kazanmıştı ve ambargo henüz başlıyordu. O dönemde El Fetih ile sokak çatışmaları, radyo istasyonlarına baskınlar ve müziğe, alkole, sigaraya vs. yönelik baskılar vardı. Emr-i bil ma'ruf polisi vardı. Ve çokça gerilim. O kitaplar sadece şeriattan bahsediyordu; hırsızların ellerinin kesildiği ve kadınların tecrit edildiği bir gelecekten. Orada, şimdiki durumda işlerine yarayabilecek tek bir sayfa bile yoktu. Hepsi İslam üzerine, İslam ve demokrasinin uyumluluğu üzerine kitaplardı. Fakat on yıl sonra, sadece işgalden ve işgalin yaşamla uyumluluğundan bahsediyorduk.

Başımı örtüp gittim, evet, saygı göstergesi olarak. Ama hepsi ısrar ettiler ve sonunda örtüyü çıkarmak zorunda kaldım, bana olan saygılarının bir göstergesi olarak.

Gazze derinden değişti. Ve aslında, çöküyor olması dışında -fiziksel olarak ama aynı zamanda psikolojik olarak da çöküyor- o kadar güzeldi ki. Çünkü denizin dibinde, güneşin altında. Bazı sokaklarda kum, palmiye ağaçları ve tüm o büyüyen çiçekler - her adımda size savaş olmasaydı neler olabileceğini hatırlatıyor.

Şimdiye kadar gittiğim en iyi kafelerden birine sahip; bir kazan, eski demir lambalar, eski boş viski şişeleri, Ümmü Gülsüm'ün tüm fotoğrafları arasında Che Guevara'nın bir portresi ve küçük teneke kutularda mumlar olan ahşap bir arabadan ibaret, çünkü elektrik yok. Ve bir tek tanesi bir dolar olan ve plastik masalarda servis edilen hazır kahveleri var. Fakat Paris'teki bir

Yedioth Ahronoth için yazılar yazan La Repubblica muhabiri Francesca Borri, Gazze Şeridi'nde Hamas lideri Yahya Sinvar ile bir araya geldi ve 5 günlük bir süre boyunca onunla konuşma şansı buldu. Sinvar, esir değişiminin İsrail ile yapılacak herhangi bir anlaşmanın önemli bir parçası olacağını vurguluyor, daha fazla savaşmaya meraklı olmadığını iddia ediyor, ancak "gerekirse savaşmayacağım anlamına da gelmiyor" diyor.

Burada İsrail demek tanklar ve hava saldırıları demek, başka bir şey değil. Çoğu, hiç İsrailli bile görmemiş. Burası Ramallah değil; burada kötü şartlar altında yaşıyorsunuz, çok ama çok kötü şartlar. Her yerde yaralılar ve sakatlarla karşılaşıyorsunuz ve bir de acımasız yoksullukla. Beni burada istemeyecek olsalar hakları var, derim. Fakat tabii ki ben İtalyan'ım, İsrailli değilim ve bu bir fark yaratıyor. Diyorlar ki: "Bizi kuşatan İtalya değil; tavır almamız gereken de İtalya değil." Hepsi de İsrail'e karşı tutunuyor tavırlarını.

kafenin atmosferi var, çünkü yirmili yaşlardaki gençlerin takıldığı bir yer. Buradan hiç dışarı çıkmamışlar ama yine de -nasıl bilmiyorum- akıcı İngilizce konuşuyorlar. Sayısız projeleri ve bitmek bilmeyen enerjileri var. Diğer dillerin yanı sıra İbraniceye de tercüme ediliyor olmama rağmen her seferinde benimle buluşmak istiyorlar.

Burada İsrail demek tanklar ve hava saldırıları demek, başka bir şey değil. Çoğu, hiç İsrailli bile görmemiş. Burası Ramallah değil; burada kötü şartlar altında yaşıyorsunuz, çok ama çok kötü şartlar. Her yerde yaralılar ve sakatlarla karşılaşıyorsunuz ve bir de acımasız yoksullukla. Beni burada istemeyecek olsalar hakları var, derim. Fakat tabii ki ben İtalyan'ım, İsrailli değilim ve bu bir fark yaratıyor. Diyorlar ki: "Bizi kuşatan İtalya değil; tavır almamız gereken de İtalya değil." Hepsi de İsrail'e karşı tutunuyor tavırlarını.

Ve Yahya Sinvar da tıpkı Gazze gibi: Normal, her şeye rağmen normal... İnternette bulduğum birkaç fotoğrafta sert bir ifadesi var ama o da diğerleri gibi bir adam; sıradan bir adam, genellikle üzerinde gri bir gömlek... Onun ayırt edici özelliği ise nasıl oluyor bilmiyorum ama hiçbir ayırt edici özelliğe sahip olmaması; tıpkı danışmanları gibi.

Tüneller ve kaçakçılık ile alakalı birçok söylenti dolaşıyor ortalıkta. Ve Gazze'de bazı milyonerler, zengin iş adamları var. Ama bir akşam bazı Hamas liderleriyle birlikteyken -ki o esnada konuştuğumuz şey tam da bu konuydu- aniden hepsi ayağa kalktı. Bir ordu baskını falan diye düşündüm, ama aslında elektrik gelmişti ve hepsi telefonlarını şarj etmek için koşuyorlardı. Çünkü herkes gibi onların da elektriği, suyu, hiçbir şeyi yoktu.

İsraillilerin için Sinvar'ın bir düşman, bir terörist olduğunu biliyorum. Bu yüzden bu röportajı okumak kolay olmasa gerek. Sizin hissettiklerinizi asla gerçekten hissedemeyeceğimi de biliyorum. Tek bir şeyin sözünü verebilirim ki: Gazetecilik işini yapılabilecek en profesyonel şekilde yapmaya, zor soruları taviz vermeden sormaya çalıştım.

Ancak İsrail kamuoyunun -bütün zorluklara rağmen- Sinvar'ın ne düşündüğünü, onu neyin motive ettiğini ve nerelerde çaba gösterdiğini ilk elden bilmesinin çok önemli olduğundan da eminim. İsrailli yetkililerin Hamas ile temas halinde olması, karşı tarafı dinlemenin gayrimeşru sayıldığı günlerin geride kaldığının bir başka işareti.

Eğer böyle karar verdiysem, belki de bunun nedenini düşündüğümde Yahya Sinvar'ın aslında ayırt edici bir tane özelliğinin olmasıdır: Çok dinleyen ve asla tek başına karar vermeyen birisi. Ama sonra, bir kez karar verdiğinde, gerçekten karar veriyor; cesareti ve kararlılığı var. Önemli adımlar atmaya hazır. Ve röportajı, tam olarak röportajın bittiği kelimeyle bitirmemizde ısrar etti.

Kelimelerden bahsetmişken, hiç "İsrail" demediğini fark ettim. Yanılıyor olabilirim ama her zaman eş anlamlı kelimeler kullandı: "Netanyahu," "ordu," "diğer taraf." Ve en önemlisi: "İşgal." Emin olduğum tek şey, hiçbir zaman "Siyonist varlık" ya da

"Yahudiler" demediği. Sadece: "İşgal."

FS: Hakkınızda hemen hemen hiçbir şey bilmiyorum. Oldukça içine kapanık, az konuşan bir adam olduğunuz söyleniyor. Gazetecilerle nadiren konuşuyorsunuz. Aslında Batı medyasına ilk kez konuşuyorsunuz. Bir yıldan uzun bir süredir Hamas'ı yönetiyorsunuz. Neden şimdi konuşmayı tercih ettiniz?

YS: "Çünkü şimdi değişim için gerçek bir fırsat görüyorum."

FB: Fırsat mı? Şimdi mi?

YS: "Şimdi. Evet."

FB: Dürüst olmak gerekirse, burada en olası görünen şey yeni bir savaş. Geçen Haziran ayında Gazze'deydim ve her zamanki gibiydi: Uçan mermiler, göz yaşartıcı gaz, her yerde yaralılar. Sonra hava saldırıları, roketler, daha fazla hava saldırısı. Vurulmak için son derece müsait bir ortam. Nisan ayından bu yana, son protesto dalgasının başlamasından bu yana, yaklaşık 200 ölü var.

YS: "Diğer tarafta ise sadece bir ölü var. Her şeyden önce şunu söyleyebilirim ki "savaş" oldukça yanıltıcı bir kelime: Durum bazen savaş oluyor ve savaşın olmadığı günlerde barış ve huzur oluyor şeklinde değil. Her zaman işgal altındayız, her gün devam eden bir saldırı. Sadece yoğunluğu değişiyor. Fakat gerçek şu ki yeni bir savaş kimsenin çıkarına değil. Elbette bizim için hiç değil. Kim nükleer bir güç ile elinde sapanlarla yüzleşmek ister ki? Ama eğer kazanamazsak, Netanyahu için zafer yenilgiden bile kötü olur; çünkü bu dördüncü savaş demektir. Öyle bir savaş ki üçüncüsünün bittiği gibi de bitemez, zaten ikincisi de öyle bitmişti, birincisi de öyle bitmişti. Gazze'yi ele geçirmeliler. Batı Şeria'daki Filistinlilerden kurtulmak ve Yahudi çoğunluğu elde tutmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Orada iki milyon daha Arap istediklerini sanmıyorum. Hayır, savaş hiçbir şey kazandırmaz."

FB: Hamas'ın askeri kanadından birinin bunu söylemesi kulağa biraz tuhaf geliyor.

YS: "Ben bir milis lideri değilim, Hamas'tanım, hepsi bu. Ben Hamas'ın Gazze lideriyim, bir milisten çok daha karmaşık bir şeyin, bir ulusal kurtuluş hareketinin lideriyim. Benim temel görevim halkımın çıkarları doğrultusunda hareket etmek: Halkımı ve onun özgürlük ve bağımsızlık hakkını savunmak. Siz bir savaş muhabirisiniz. Savaşı seviyor musunuz?"

FB: Hiç sevmem.

YS: "Öyleyse neden seveyim? Savaşın ne olduğunu bilen biri savaşı sevmez."

FB: Ama siz hayatınız boyunca savaştınız.

YS: "Bundan sonra da savaşmayacağımı söylemiyorum. Artık savaşmak istemediğimi söylüyorum. Ablukanın sona ermesini istiyorum. Gün batımında sahile gidiyorsunuz ve sahildeki tüm bu gençlerin sohbet ettiğini ve denizin ötesindeki dünyanın neye benzediğini merak ettiklerini görüyorsunuz. Hayatın neye benzediğini. Hayat talihtir ve herkesin yüzüne gülmelidir. Onların

Kelimelerden bahsetmişken, hiç "İsrail" demediğini fark ettim. Yanılıyor olabilirim ama her zaman eş anlamlı kelimeler kullandı: "Netanyahu," "ordu," "diğer taraf." Ve en önemlisi: "İşgal." Emin olduğum tek şey, hiçbir zaman "Siyonist varlık" ya da "Yahudiler" demediği. Sadece: "İşgal."

özgür olmasını istiyorum."

FB: Sınırlar 11 yıldır fiilen kapalı. Gazze'de artık su bile yok, sadece deniz suyu var. Burada yaşamak nasıl?

YS: "Sizce? Nüfusun yüzde 55'i 15 yaşın altında. Teröristlerden bahsetmiyoruz, çocuklardan bahsediyoruz. Siyasi bir aidiyetleri yok sadece korkuları var. Ben onların özgür olmasını istiyorum."

FB: Nüfusun yüzde 80'i yardıma muhtaç. Yüzde 50'si gıda güvencesinden yoksun, yüzde 50'si ise aç. BM'ye göre Gazze yakında yaşanamaz hale gelecek. Yine de son yıllarda Hamas tünellerini kazmak için kaynak buldu.

YS: "Çok şükür ki öyle oldu. Aksi takdirde hepimiz ölmüş olurduk. Gördüğünüz gibi, Siyonist propaganda böyle anlatıyor. Abluka tünellerden sonra gelmedi, tünellere bir tepki değildi. Tam tersi oldu. Bir abluka ve insani kriz vardı ve hayatta kalmak için tünel kazmaktan başka seçeneğimiz yoktu. Sütün bile yasaklandığı zamanlar oldu."

FB: Ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Biraz vebal taşımıyor musunuz?

YS: "Vebal kuşatan tarafın, kuşatılanın değil. Benim sorumluluğum bu ölümcül ve haksız ablukayı sona erdirmek için bize yardım edebilecek herkesle birlikte çalışmaktır. Özellikle uluslararası toplumu düşünüyorum. Çünkü Gazze bu şekilde devam edemez, buradaki durum sürdürülemez ve hal böyle devam ederken bir patlama (gerginlik) kaçınılmazdır."

FB: Peki, neden silah yerine süt almıyorsunuz?

YS: "Eğer (silah) almamış olsaydık, şu anda hayatta olmazdık. Zaten aldık da, merak etmeyin. Süt aldık ve başka pek çok şey aldık: Gıda, ilaç... Biz 2 milyonuz. İki milyon insan için yiyecek ve ilaç almanın ne anlama geldiği hakkında bir fikriniz var mı? Tüneller çok az zaman direniş için kullanılıyor çünkü aksi takdirde açlıktan ölmeyebilirsiniz ama hava saldırılarından ölürsünüz. Ve Hamas direniş için kamu fonlarından değil, kendi cebinden ödeme yapıyor: Kendi cebinden."

FB: Yani Hamas iktidarda iyi işler yapıyor.

YS: "Gazze'de iktidar olmanın, Paris'te iktidar olmak gibi bir şey olduğunu mu düşünüyorsunuz? Birçok belediyede verimlilik ve şeffaflık konusundaki itibarımız nedeniyle yıllarca iktidarda kaldık. 2006'da genel seçimleri kazandık ve kara listeye alındık. Elektrik yok, evet; ve bu durum diğer her şeyi etkiliyor. Peki sizce hiç mühendisimiz yok mu? Bir türbin inşa edemez mi? Elbette eder. Ama nasıl? Kumla mı? Şehirdeki en iyi cerraha sahip olabilirsiniz ama çatal bıçakla ameliyat yapamaz. Derinize bakın, çoktan soyulmaya başlamış bile. Buraya dışarıdan gelmişsen, dünyadan gelmişsen, hemen hastalanırsın. Dikkate değer olan şey bizim hala hayatta olabilmemiz."

FB: O zaman Hamas şimdi bir ateşkes üzerinde duruyor. Müzakereciler gece gündüz çalışıyor. "Ateşkes" derken neyi kastediyorsunuz?

YS: "Ateşkesi kastediyorum. Silahların susması. Ablukanın sona ermesi."

FB: Silahların susmasına karşı silahların susması.

YS: "Hayır, silahların susmasına karşı silahların susması ve ablukanın sona ermesi diyorum. Abluka silahların susması demek değildir."

FB: Silahların susması derken, ne kadar süreyle?

YS: "Açıkçası asıl mesele bu değil. Asıl önemli olan, bu süre zarfında sahada neler olacağı. Çünkü ateşkes bombalanmadığımız anlamına geliyorsa, ama yine de suyumuz, elektriğimiz, hiçbir şeyimiz yoksa, o zaman hala abluka altındayız demektir; bunun hiçbir anlamı yok. Çünkü abluka bir savaş türüdür, sadece başka başka yollarla yapılan bir savaştır ve aynı zamanda uluslararası hukuka göre bir suçtur. Abluka altında ateşkes olmaz. Ancak Gazze'nin normale döndüğünü görürsek... sadece yardım değil, yatırımlar, kalkınma görürsek - çünkü biz dilenci değiliz, çalışmak, okumak, seyahat etmek istiyoruz, hepiniz gibi yaşamak ve kendi ayaklarımız üzerinde durmak istiyoruz- bir fark görmeye başlarsak, devam edebiliriz. Hamas da elinden geleni yapacaktır. Ancak, özgürlük ve adalet olmadan ne burada ne de bölgede güvenlik ve istikrar olmaz. Ben kabristan barışı istemiyorum."

FB: Tamam, ama belki de bu sadece kendinizi yeniden organize etmek için bir numaradır ve altı ay içinde savaşa geri döneceksinizdir. İsrailliler size neden güvensin ki?

YS: "Öncelikle savaşa biz girmedik, savaş bize geldi. Benim sorum aslında seninkinin tam tersi: Ben neden onlara güveneyim? 2005'te Gazze'yi terk ettiler ve sadece işgali yeniden şekillendirdiler. İçerideydiler, şimdi sınırları kapatıyorlar. Akıllarından geçtiğini kim bilebilir? Ama yine de güven denen şey budur. Belki de bizlerin hatası bu; her zaman 'İlk adımı kim atacak, sen mi, ben mi?' diye düşünüyoruz."

FB: Tamam ama... Yine sorayım. Ateşkes işe yaramazsa...

YS: "Ama bir kereliğine, işe yararsa ne olacağını hayal edebilir miyiz? Çünkü bu, işe yaraması için elimizden gelenin en iyisini yapmamız için güçlü bir motivasyon olabilir, değil mi? Bir an için Gazze'yi bir zamanlar olduğu gibi hayal etsek, çok da uzun zaman önce değil, 1950'lerden hiç fotoğraf gördünüz mü? Yazın dünyanın dört bir tarafından turistleri ağırladığımızda?"

FB: Gazze'de bolca kafe, dükkan ve palmiye ağaçları vardı. O fotoğrafları gördüm. Evet.

YS: "Bugün de var... Gençlerimizin ne kadar parlak gençler olduğunu gördünüz mü? Her şeye rağmen, ne kadar yetenekli, ne kadar yaratıcı ve dinamikler? Eski faks makineleri ve eski bilgisayarlarla, yirmili yaşlardaki bir grup genç, girişi yasaklanmış tıbbi ekipmanları üretmek için bir 3D yazıcı kurdu. Burası Gazze. Biz sadece yoksul ve çıplak ayaklı çocuklar değiliz. Singapur gibi, Dubai gibi olabiliriz. Zamanın bizim için çalışmasını sağlayalım, yaralarımızı iyileştirelim. 25 yıldır hapisteyim. Bu adam -tercümanınız- oğlunu kaybetti -bir baskında öldürüldü-, şu adam iki kardeşini kaybetti. Bize çay servisi yapan adamın karısı enfeksiyondan öldü. Önemli bir şey değildi, sadece bir kesikti ama antibiyotik yoktu ve o şekilde öldü. Herhangi bir eczacının tedavi edebileceği bir şey için. Bizim için kolay olduğunu mu düşünüyorsunuz? Ama şu ateşkesle işe başlayalım. Çocuklarımıza şimdiye dek hiç sahip olmadığımız hayatı verelim. Bizden daha iyi olacaklardır. Farklı bir hayatla, farklı bir gelecek inşa edeceklerdir."

FB: Vaz mı geçiyorsunuz?

YS: "Hayatımız boyunca normal bir hayat elde etmek için mücadele ettik. İşgalden ve saldırganlıktan uzak bir hayat. Teslim olmuyoruz, ısrar ediyoruz.

FB: Ve bu ateşkes sırasında Hamas silahlarını elinde mi tutacak? Yoksa mavi kasklılar gibi bir uluslararası korumayı mı kabul edeceksiniz? Srebrenica gibi? Tahminimce kabul etmeyeceksiniz.

YS: "Doğru tahmin ettiniz."

FB: Üstelediğim için özür dilerim ama ya bu ateşkes işe yaramazsa? Uğursuzluk getirmek istemem ama biliyorsunuz, geçmiş pek de iç açıcı değil. Şimdiye kadar, sertlik yanlısı olanlar her türlü anlaşma girişimini engelledi.

YS: "Şimdiye kadar. Öncelikle, oldukça emin görünüyorsunuz; ancak henüz bir anlaşma yok. Biz imzalamaya hazırız, Hamas ve neredeyse tüm Filistin grupları imzalamaya ve uymaya hazır. Ancak şimdilik, ortada sadece işgal var. Bunu söyledikten sonra, eğer saldırıya uğrarsak şu kesin ki, kendimizi savunacağız. Her zamanki gibi. Ve yeni bir savaşımız olacak. Ancak, bir yıl sonra, yine burada olacaksınız. Ve yine burada olacağım ve şunu söyleyeceğim: savaş hiçbir şey başaramaz."

FB: İkonik bir silahınız var: roketler. Aslında oldukça derme çatma roketler, bunlar genellikle Demir Kubbe tarafından durduruluyor ve İsrail bunlara çok daha güçlü füzeleriyle karşılık veriyor. Binlerce Filistinli öldürüldü. Roketler işe yarıyor mu?

YS: "Öncelikle şuna bir açıklık getirelim: Silahlı direniş göstermek uluslararası hukuka göre bizim hakkımızdır. Ancak elimizde olan şeyler sadece roketler değil. Çeşitli direniş araçları kullanıyoruz, daima. Dürüst olmak gerekirse, böyle bir soru benden çok sizin için geçerli, tüm gazeteciler için. Biz manşetlere sadece kanla çıkıyoruz. Ve sadece bizim kanımız da değil. Çünkü kan yoksa haber de yok. Ancak sorun bizim direnişimiz değil; onların işgali. İşgal olmasaydı roketlerimiz olmazdı. Taşlarımız, molo-

tof kokteyllerimiz, hiçbir şeyimiz olmazdı. Hepimiz normal bir hayata sahip olurduk."

FB: Peki, sizce amaçlarına ulaştılar mı?

YS: "Elbette hayır, aksi takdirde burada olmazdık. Fakat işgali düşününce, amacı neydi? Katil yetiştirmek mi? Bir askerin bowling lobutlarıymışız gibi bize ateş ettiği videoyu izlediniz mi? Sonra da gülüyor. Gülüyor! Onlar (Yahudiler) Freud, Einstein, Kafka gibi insanlardı. Matematik ve felsefe uzmanlarıydı. Şimdi ise insansız hava araçlarının, yargısız infazların uzmanları oldular."

FB: Artık yeni bir ikonik silahınız var: Yanan uçurtmalar. İsrail'i çıldırtıyorlar çünkü Demir Kubbe'den kaçıyorlar ve tek tek vurulmaları da mümkün değil.

YS: "Uçurtmalar bir silah değildir. En fazla, bir anızı yakarlar. Bir söndürücüyle her şey biter. Uçurtmalar silah değil, bir mesajdır. Çünkü onlar sadece sicim, kağıt ve yağa batırılmış bir bez parçasıdır; oysa Demir Kubbe'nin her bir bataryası 100 milyon dolara mal oluyor. O uçurtmalar şunu söylüyor aslında: Siz çok daha güçlüsünüz. Ama asla kazanamayacaksınız. Gerçekten, asla."

FB: Batı Şeria'daki Filistinliler de aynı işgalle karşı karşıyalar ve buna rağmen bambaşka bir strateji izlediler: BM'ye, uluslararası topluma başvurdular.

YS: "Ki bu çok önemli. Hepsi çok önemli, her türlü direniş. Ama, affınıza sığınarak: Filistin söz konusu olduğunda, uluslararası toplum daha ziyade sorunun bir

parçası oluyor. Seçimleri kazandığımızda -özgür ve adil seçimleri kazandığımızda- tepki bir ablukaydı. Derhal Fetih ile bir hükümet önerdik, sadece bir kere de değil, yüzlerce kez ve sonuç: hiçbir şey. Tek cevap abluka oldu. Eğer bu durum böyle sonuçlanmışsa, bu sizin de(uluslararası toplumun) suçunuzdur. Şimdi de öyle. Hamas'ı uyarıyorsunuz: Sadece Fetih de varsa sizinle iş yapacağız. Sonra Fetih'i uyarıyorsunuz: Sadece Hamas olmazsa sizinle iş yapacağız. Bu kadar eleştirilegeldiğimiz anlaşmazlık durumu da ablukanın bir etkisidir. Bazen tehditten başka bir şey olmayan baskılarınızın... Ulusal birlik hükümeti ile Ramallah'a artık bir kuruş bile girmezdi, iflas ederdi."

FB: Abluka, Hamas'ın sistem karşıtı bir hareket, tabiri caizse anayasaya aykırı bir hareket olarak görülmesi nedeniyle uygulanıyor. Oyunun kurallarına uymuyor diye.

YS: "Hangi oyun? İşgal mi?"

FB: Biliyorsunuz işte... Oslo. İki devletli çözüm falan.

YS: "Ama Oslo bitti. Bence herkesin burada hemfikir olduğu tek nokta bu. Tam anlamıyla herkesin. Bu, dünyayı bitmek bilmeyen müzakerelerle oyalamak ve bu arada her yere yerleşim yerleri inşa edip bir Filistin devletinin uygulanabilirliğini fiziksel olarak ortadan kaldırmak için basit bir bahaneydi. 25 yıl geldi ve geçti; peki elimize ne geçti? Hiçbir şey. Daha da önemlisi, neden her zaman Oslo'da ısrar ediyorsunuz? Neden daha sonra olanlardan hiç bahsetmiyorsunuz? Örneğin, iyi bilinen 2006 Mahkumlar Belgesi'ne dayanan Ulusal Birlik Belgesi gibi. Hani bizim mevcut stratejimizi özetleyen, yani Hamas, Fetih, hepimiz, hep birlikte, başkenti Kudüs olan 1967 sınırları içinde bir devlet? Ve tabii ki mülteciler için geri dönüş hakkı. 12 yıl geldi de geçti ve siz hala sormaya devam ediyorsunuz: 'Neden 1967 sınırlarını kabul etmiyorsunuz?' diye Sorunun bizim tarafımızda olmadığını düşünüyorum."

FB: Uluslararası toplum Filistinliler için milyonlarca dolar harcıyor.

YS: "Harcıyor. Kesinlikle. Sadece harcıyor. Yanlış bir şekilde. Oslo

Anlaşmaları'nı Nobel Barış Ödülü ile onurlandırdınız ve ortadan kayboldunuz. Kimse bunların uygulanmasını izlemedi. Temel soru şu: (Filistinliler için) kendi devletlerini ve tüm kurumlarını kurmalarına yardımcı olmak doğru bir strateji miydi? Ve diğer şeylerin yanı sıra, size dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin de açık olduğunu hatırlatmalıyım: İşgalin maliyeti işgalcinin omuzlarında olacaktır. Yollar ve okullar inşa etmek ve her şeyden önce yıkılanları yeniden inşa etmek sizin işiniz değil. Aksi takdirde, işgale karşı çıkmak yerine, işi kolaylaştırırsınız."

FB: Bu ateşkesin en büyük muhalifi, artık İran'a odaklanan İsrail değil, bunun Hamas'ın başarısı olabileceğinden korkan Fetih gibi görünüyor.

YS: "Bir başarı mı? Bu ateşkes Hamas veya Fetih için değil: Gazze için. Bence önemli olan, Hamas'ın burada olduğunu nihayet fark etmeniz. Var olması. Hamas olmadan bir gelecek olmayacağı, hiçbir olası anlaşmanın olmayacağı, çünkü biz bu toplumun bir parçasıyız, bir sonraki seçimleri kaybetsek bile biz Filistin'in bir parçasıyız. Dahası, İslamcıların yanı sıra laikler, milliyetçiler, solcular da dahil olmak üzere tüm Arap dünyasının tarihinin bir parçasıyız. Bu böyle, ama lütfen "başarı" kelimesinden kaçınalım. Çünkü şu anda sınırın açılmasını bekleyen tüm ölümcül hastalar için bu çok kötü bir ifade. Bu gece (ellerinde evlatlarına verecekleri) bir yiyecekleri olmadığı için çocuklarına bakmaya dahi cesaret edemeyen tüm babalar için. Hangi başarıdan bahsediyoruz?"

FB: 27 yaşındayken hapse girdiniz ve çıktığınızda 50 yaşındaydınız. Hayata yeniden uyum sağlamak nasıldı? Peki ya dünyaya?

YS: "Ben girdiğimde 1988'di. Soğuk Savaş hala devam ediyordu. Burada da İntifada devam ediyordu. Güncel haberleri yaymak için bildiriler bastırırdık. Dışarı çıktım ve internetle karşılaştım. Ama daha doğru ifade etmek gerekirse, hiç dışarı çıkmadım; sadece bir hapishaneden öbürüne geçmiş oldum. Ve tüm bunlara rağmen, eskiden durum bundan çok daha iyiydi. Suyum, elektriğim vardı. Çok fazla kitabım vardı. Gazze artık çok daha çetin bir yer."

FB: Hapishanede neler öğrendin?

YS: "Çok şey. Hapishane sizi inşa eder, yetiştirir. Özellikle Filistinliyseniz, çünkü kontrol noktaları, duvarlar ve her türlü kısıtlamanın ortasında yaşarsınız zaten. Sadece hapishanede nihayet diğer Filistinlilerle tanışırsınız ve konuşmak için zamanınız olur. Kendinizi düşünecek zamanınız da. İnandıklarınızı, ödemeye razı olduğunuz bedeli de. Şimdi size sorsam: Savaştan ne öğrendiniz? Dersiniz ki: Çok şey. Dersiniz ki: Savaş sizi inşa eder, yetiştirir. Ama eminim, hiç savaşa girmemiş olmayı isterdiniz. Çok şey öğrendim, evet. Ama kimsenin hapse girmesini istemem. Gerçekten, hiç kimsenin. Bugün dikenli tellerin ötesinde bizi bowling lobutları gibi devirip gülen ve 25 yıl sonra Lahey'de olabileceklerinin farkında olmayanların bile.

FB: Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde.

YS: "Elbette. Çünkü tekrar ediyorum: adalet olmadan gelecek olmaz. Ve biz adaleti arayacağız."

FB: Ancak bazı Filistinlilerin de Lahey'e gidebileceğini biliyorsunuz.

YS: "Uluslararası hukuka göre işgale karşı direnmek hepimizin hakkı. Ancak mahkeme elbette mahkemedir. Ve ne üzerinde çalışması gerekiyorsa, o konuda çalışacaktır. Yine de rolü çok önemli. Sadece suçları durdurmak için değil, suçluları cezalandırmak için de önemlidir. Mağdurlar için de rolü çok önemlidir, çünkü sadece bir duruşma, yaşananların yeniden inşa edilmesine ve öyle ya da böyle bir şekilde aşama katedilmesine olanak tanır. Keder söz konusu olduğunda, hiçbir üçüncü taraf mağdurların yerini alamaz. Hiçbir siyasi anlaşma yahut benzeri bir şey onların kayıplarını geri getiremez ve hayatlarına kaldığı yerden devam ettiremez. Bu, mağdurlara kalmış bir şeydir."

FB: Gilad Shalit takasında serbest bırakıldınız. Hamas'ın şu anda elinde iki İsrailli var, ayrıca son savaşta öldürülen iki İsrailli askerin naaşı var. Bir ateşkes anlaşmasında sanırım sizin için bir esir takası gerekli bir madde olurdu.

YS: "Gerekli olmaktan öte, bir zorunluluk. Bu politik bir konu değil, bana göre ahlaki bir konu. Çünkü okuyucularınız, hapisteyseniz, muhtemelen terörist veya bir şekilde kanun kaçağı olduğunuza inanıyor. Yahut bir araba hırsızı falan. Hayır. Hepimiz tek tek tutuklanıyoruz, er ya da geç. Ama kelimenin tam anlamıyla hepimiz. Askeri Emir

101'e bir bakın. Ordunun izni olmadan, bir bayrak sallamak veya bir odada çay içmek, siyaset hakkında sohbet etmek için on kişiden fazla olmak bile suçtur. Belki de sadece Trump hakkında sohbet ediyorsunuzdur; ancak 10 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilirsiniz. Sanki, büluğa erdiğimizin bir işareti bu. Sanki, bu bizim bir nevi reşit oluş şeklimiz gibi. Çünkü eğer bizi birleştiren bir şey varsa, hepimizi gerçekten eşit kılan bir şey varsa -tüm Filistinlileri- o da hapishanedir. Hala içeride olanları serbest bırakmak için elimden gelenin en iyisini yapmak benim için ahlaki bir yükümlülüktür"

FB: Bir bakıma, adam kaçırmalarla roketlerle yaptığınızdan çok daha fazla şey başardınız.

YS: "Hangi kaçırmalar?"

FB: Gilad Şalit'inki gibi.

YS: "Gilad Şalit bir rehine değil, bir savaş esiriydi. Gazetecilerle neden nadiren konuştuğumuzu şimdi anlıyor musunuz? Bir asker öldürülüyor ve siz onun sahilde çekilmiş bir fotoğrafını yayınlıyorsunuz, okuyucularınız da onu Tel Aviv'de vurduğumuzu sanıyor. Hayır, o adam Bermuda şortu giyip sörf tahtası taşırken değil, üniforma giyip M16 taşırken ve bize ateş ederken öldürüldü."

FB: Peki ya ateşkeste?

YS: "Ateşkeste kimse bize ateş açmayacak, değil mi? Ve böylece kimse esir de alınmayacak."

FB: Hapishaneden, reşit olmaktan bahsediyordunuz. Hamas 30 yaşına girdi, siz nasıl değiştiniz?

YS: "30 yıl önce bütün bu şeyleri nasıl görebiliyordunuz?"

FB: Otuz yıl önce 8 yaşındaydım.

YS: "İşte öyle: Biz de sizin değiştiğiniz gibi değiştik. Herkesin değiştiği gibi. 1988 yılıydı ve size söylediğim gibi hala Soğuk Savaş vardı ve dünya bugünkünden çok daha ideolojikti. Çok daha siyah ve beyaz, dostlar ve düşmanlar durumunda idi. Bizim dünyamız da biraz böyleydi. Zamanla hiç ummadığınız yerlerde dostlar ve düşmanlar bulabileceğinizi öğreniyorsunuz."

FB: Hamas Tüzüğü hala oldukça siyah ve beyaz.

YS: "O bizim ilk belgemizdi. Fakat belki de... sonuncusu daha önemlidir. Neden bana 30 yıl öncesine ait bir tüzüğü soruyorsunuz da ondan sonra gelen ve dönüşümümüzü gösterenleri sormuyorsunuz? Onlarca belge, hepsi orada: sivil toplumla ve diğer siyasi gruplarla ilişkimiz, bölgesel bağlam, uluslararası bağlam ve elbette işgal. Tüm sorularınızın cevabı orada. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu işareti almanızı ve Hamas ile bir diyalog başlatmanızı bekliyorduk. Çünkü biz geçici bir olgu değiliz. Hamas'sız bir gelecek yok. Buna rağmen 30 yıl önceki bir şeyi sormaya devam ediyorsunuz. Oslo'ya gelince, sorunun bizim tarafımızda olmadığını düşünüyorum."

FB: Sorun kim?

YS: "Bizi hâlâ silahlı bir grup olarak görenlerin hepsi, başkası değil. Hamas'ın gerçekte neye benzediği hakkında hiçbir fikriniz yok. Mesela sadece bir şey söyleyeyim: çalışanlarımızın yarısı kadın. Bunu hiç tahmin edebilir miydiniz? Demokrasi, çoğulculuk ve işbirliğine dayalı bir devlet olan hedefimizden ziyade direnişe, kullandığı araçlarına odaklanıyorsunuz. Hak ve özgürlükleri koruyan, farklılıkların silahla değil, sözle karşılandığı bir devlet. Hamas askeri operasyonlarından çok daha fazlasıdır. Bu bizim DNA'mızda var. Biz her şeyden önce sosyal bir hareketiz, sadece siyasi bir hareketten ibaret değiliz. Aşevleri, okullar, hastaneler kurduk her zaman. Çünkü, üzerinize düşeni yapmak için refah bakanı olmanıza gerek yok. Eğer Hamas'sanız, seçmen olmadan önce vatandaşsınız demektir."

FB: Ancak okuyucularımın çoğu Hamas'ı düşündüklerinde akıllarına hayır kurumları gelmiyor. Daha ziyade ikinci intifada ve intihar saldırılarını geliyor. İsrailliler için siz bir teröristsiniz.

YS: "Onlar da benim için öyle, bize karşı işledikleri suçlar ışığında..."

FB: Ateşkes için mükemmel bir başlangıç.

YS: "Peki ne diyeyim? Biz sivilleri vurduk mu? Onlar vurdu. Acı çektiler mi? Biz çektik. Bana onların ölülerinden birini söyleyin, ben de size bizim ölülerimizden birini söyleyeyim. Ya da onunu söyleyeyim. Ee? Bu yüzden mi buradasınız? Ölülerden bahsetmek için mi yoksa yeni kayıpları önlemek için mi buradasınız? Ama en önemlisi, siz. Sadece İtalyan olduğunuz için masum olduğunuzu mu sanıyorsunuz, Arap ya da Yahudi olmadığınız için? Uzaklardan gelip kendinizi akıllı ve adil hissetmek

sizin için ne kadar kolay. Hepimizin elinde kan var. Sizin de. Bu 11 yıllık abluka sırasında neredeydiniz? Ve bu 50 yıllık işgal sırasında? Neredeydiniz?"

FB: Çocuklarınızın nasıl bir hayat yaşamasını umuyorsunuz?

YS: "Tabii ki de bir Filistinli gibi. Başları dik. Her zaman. Her şeye rağmen, güçlü olmalarını. Özgürlük ve bağımsızlıklarını elde edene kadar mücadele etmeye devam edeceklerine inanıyorum. Çünkü çocuklarımın doktor olmayı hayal etmelerini istiyorum, sadece yaralıları tedavi etmek için değil, kanser hastalarını da tedavi etmek için. Dünyadaki tüm çocuklar için. Onların güvenli bir şekilde yaşayan Filistinliler olmalarını istiyorum, böylece Filistinlilerden çok daha fazlası olabilirler."

FB: Size Donald Trump'ın ne olduğu çok açık olmasa da "Yüzyılın anlaşması" barış planını sormayı unuttum. Zira kağıt üzerinde açık ve net bir şey yok.

YS: "Bu aslında özgürlük ve bağımsızlık beklentimizin çok açık bir şekilde ortadan kaldırılmasıdır. Egemenlik yok, Kudüs yok. Geri dönüş hakkı yok... Sadece tek bir şey var bizim için: Reddetme hakkı. Ve bu sadece Hamas'ın görüşü değil. Bu hepimizin hemfikir olduğu bir konu. Hayır."

FB: Şimdilik nisan ayında başladığınız protestolara devam edeceksiniz. Her Cuma dikenli teller önünde. Orada sık sık görülüyorsunuz.

YS: "Size sadece iki isim söyleyeceğim: İbrahim Ebu Thuraja ve Fadi Ebu Salah. İkisi de 29 yaşındaydı ve ikisi de tekerlekli sandalyedeydi. Son savaşlarda sakat kalan bir sürü kişiden ikisi. İşte o zaman anlıyorsunuz ki burada bir tehlike olduğunuz için öldürülmüyorsunuz; çünkü sizden yüzlerce metre uzakta, dikenli tellerin ötesindeki bir ordu için tekerlekli sandalyede ne tehlikesi arz ediyorsunuzdur ki? Hayır. Burada yaptığınız şey için değil, olduğunuz şey için öldürülüyorsunuz. Filistinli olduğunuz için öldürülüyorsunuz. Hiç şansınız yok."

FB: Söylediklerinizin hepsini tek bir cümlede özetlemeniz gerekirse, okuyucuların en çok hatırlamasını istediğiniz mesaj nedir?

YS: "Değişim zamanı geldi. Bu ablukayı sona erdirmenin zamanı geldi. Bu işgali sona erdirin."

FB: Peki sana inanılacağını düşünüyor musun?

YS: "Haziran ayında yüzlerce diğer gazeteciyle birlikte buradaydınız ve haberiniz bizim için yapılan en dişli haberdi. Ayrıca İbraniceye de tercüme edildiniz. Yine de buradasınız, çünkü bize derin saygı duyuyorsunuz, biz de size derin saygı duyuyoruz. Bazen, bir şekilde, elçi aynı zamanda mesajdır. Şimdi gideceksiniz ve her şeyi yazacaksınız. Okunacak mısınız? Dinlenecek misiniz? Bilmiyorum. Ama biz üzerimize düşeni yaptık."

FB: Kendinizden oldukça emin görünüyorsunuz.

YS: "Ben sadece gerçekçiyim. Değişim zamanı geldi."

"Peki ne diyeyim? Biz sivilleri vurduk mu? Onlar vurdu. Acı çektiler mi? Biz çektik. Bana onların ölülerinden birini söyleyin, ben de size bizim ölülerimizden birini söyleyeyim. Ya da onunu söyleyeyim. Ee? Bu yüzden mi buradasınız? Ölülerden bahsetmek için mi yoksa yeni kayıpları önlemek için mi buradasınız? Ama en önemlisi, siz. Sadece İtalyan olduğunuz için masum olduğunuzu mu sanıyorsunuz, Arap ya da Yahudi olmadığınız için? Uzaklardan gelip kendinizi akıllı ve adil hissetmek sizin için ne kadar kolay. Hepimizin elinde kan var. Sizin de. Bu 11 yıllık abluka sırasında neredeydiniz? Ve bu 50 yıllık işgal sırasında? Neredeydiniz?"

Filistin'de Bir Çocuk: Bizim Kendi Karikatüristimiz Var: Naci el-Ali

Elif ATABAŞ

Türkçeye "Gazze'nin Dipnotları" olarak çevrilen çizgi roman kitabını, ilk defa Tuba Kor hocanın bir dersinde duymuş ve çok merak etmiştim. Yazar ve çizeri Joe Sacco da o dönem hayatıma girdi. Joe Sacco 1960 Malta doğumlu bir çizgi romancı. Ardından Saraybosna'ya geldikten sonra, yazarın aynı şekilde Bosna Savaşı'nın bir dönemini anlattığı çizgi romanı "Güvenli Bölge Goražde (1992-1995)" kitabıyla tanışacaktım. Bu yazımda ise sizlere Joe Sacco'nun ön sözünü yazdığı ve içinde Naci El-Ali'nin seçilmiş, Hanzala çizimlerinin olduğu "Filistin'de Bir Çocuk" (A Child in Palestine) kitabından bahsetmek istiyorum. Bildiğim kadarıyla eser henüz Türkçeye çevrilmedi. Her bir çizimde Naci El-Ali'nin dünyasında Ortadoğu coğrafyasında olan bitenlerde kaybolacağınız bu eserin takdimini Joe Sacco'dan dinleyelim:

"Filistinli karikatüristlerin en ünlüsü olan ve adını duymamdan birkaç yıl önce Londra'da suikasta uğrayan Naci el-Ali'ye bir vefa borcum var. 1990'ların başında Filistin çizgi roman serisi için işgal altındaki topraklara ilk seyahatimde, Filistin'in ev sahiplerine hikayelerini çizimler ve karikatürlerle tasvir edeceğimi söylerken, yaşadıklarını önemsizleştirdiğimi düşünürler mi acaba, diye biraz çekindiğimi itiraf etmeliyim. Fakat sonrasında endişelenmeme gerek olmadığını anladım. Yapmak istediğimi söylediğimde, genellikle yüzlerinde anlayışlı bir gülümseme belirdi. **Elbette, dediler. Bizim de kendi karikatüristimiz var zaten, Naci el-Ali.** Kendisinden derin bir saygıyla söz ediyorlardı. Sonra onun ikonik karakteri Hanzala ile tanıştım, yoksul ama dik duran Filistinli bir çocuk, her zaman sırtı izleyiciye dönük, İsrail zulmünün veya Arap ikiyüzlülüğünün hüküm sürdüğü bir dünyayı izliyordu."

"Hanzala'nın babası, Naci el-Ali. 1936 veya 1937'de Filistin'in Celile bölgesindeki el-Şecerah köyünde doğdu ve İsrail'i yaratan 1948 savaşında yüz binlerce Filistinliyle ülkesinden kovuldu. Ailesiyle güney Lübnan'daki Ayn el-Hilveh mülteci kampına yerleşti. Sefalet ve zorlukların ortasında zihnen hızla büyüyen Ali, daha sonra şöyle diyecekti: "Neler olup bittiğini, bölgemizdeki tüm kargaşayı fark ettiğim anda, bir şekilde katkıda bulunmak için bir şeyler yapmam gerektiğini hissettim." Sonrasında yaşadığı hayal kırıklıklarını katıldığı yürüyüş-

lerde ve gösterilerde dile getirdi ve bu nedenle bazen hapishaneye düştü. Hücrelerinin duvarlarında ve parmaklıklar ardında geçirdiği o dönemlerde, sanatsal duyarlılığına uygun, kendini ifade etme şekli olarak politik çizimler yaptı. Mülteci kampının duvarlarını da aynı şekilde süslemeye başladı ve devamında maddi imkânları bitene kadar, kısa bir süre Lübnan Sanat Enstitüsü'ne gitti. 1960'larda yakın zamanda bağımsız olan Kuveyt'e göç etti ve Hanzala'yı ilk orada çizdi. Lübnan'a döndüğünde Es-Safir gazetesi için çizim yapan Naci al-Ali, Hanzala'yı karikatürlerinin ön planına koydu ve sadece İsrail'in baskı ve şiddet sahnelerini değil, aynı zamanda Arap yolsuzluk ve eşitsizliğini de çizmeye başladı. Orta Doğu'nun ezilenlerine sertçe saldıran herkes el-Ali'nin hedefiydi artık. "Benim işim halk için, kamplarda, Mısır'da, Cezayir'de olan halkım için, görüşlerini ifade etmek için çok az çıkış noktası olan bölgedeki yoksul Araplar için konuşmaktı." diyecekti. Bunun için çizimlerinde kullandığı Hanzala'da hayranlarını memnun eden şey ise onun sessiz duruşuydu. Kolları arkada bağlı Hanzala, her şeyi izleyip kaydediyordu adeta. Fakat el-Ali'nin çalışmaları uzun süredir Arap elitlerinin tüylerini diken diken ediyordu. Kuveyt'ten kovuldu ve Londra'ya taşındı. Artık el-Ali ünlüydü. Karikatürleri Arap dünyasında ve Londra'da yayınlandı. Ölüm tehditlerine rağmen çizmeye devam etti. 22 Temmuz 1987'de, Kuveyt gazetesi Al-Qabas'ın Londra ofisine girerken bir saldırgan tarafından kafasından vuruldu. Beş hafta komada kaldı ve sonra elli yaşında bu dünyadan göçtü. Hanzala ise, bundan sonra daha çok şeye şahit olacaktı. (Joe Sacco - Ocak 2009)

Kitabın editörleri karikatürleri beş başlık altında sınıflandırmış. Şimdi bu başlıklara ve birkaç örneğe bakalım. Daha fazlasını kitapta bulabilirsiniz.

1. Filistin

"Naci al-Ali'nin eserleri her zaman hakikati gösteren bir pusula gibiydi ve o hakikat her zaman Filistin olacaktır." (Iraklı şair Ahmet Matar)

"Yirminci yüzyılın ilk yarısında Filistin'in yerli halkına yapılanların farkında olmayanlar, yalnızca Naci al-Ali'nin karikatürlerini değil, aynı zamanda bugün olduğu gibi tüm Orta Doğu'nun durumunu anlamakta zorluk çekeceklerdir." 7 Ekim 2023'ten bu yana devam eden soykırımın aslında 7 Ekim'den çok önce başladığı, kitabın ilk kısmında uzun uzun anlatılmaktadır.

Naci el-Ali de Filistin'den sürüldüğünde tıpkı Hanzala gibi 11 yaşındaydı. "1948'den sonra çeşitli Arap ülkelerinde kendilerine uygulanan genellikle zalim kısıtlamalara katlandıktan sonra, Filistinli mülteciler ülkelerinin geri kalanının 1967'de İsrail tarafından yutulmasını uzaktan izlediler. Siyonist varlık işgal altındaki Filistin topraklarında yasadışı koloniler inşa etmeye devam ederken, komşu Arap devletlerinin rejimleri Filistinli mültecilere makul bir barınak sağlamada veya Filistin davasının samimi destekçileri olarak hareket etmekte başarısız oldular. Bu nedenle El-Ali'nin açıkça belirttiği gibi, **"Hanzala'nın asla yaşlanmasına izin vermedi, çünkü bu mültecilerin içinde bulun-**

Naci el-Ali de Filistin'den sürüldüğünde tıpkı Hanzala gibi 11 yaşındaydı. "1948'den sonra çeşitli Arap ülkelerinde kendilerine uygulanan genellikle zalim kısıtlamalara katlandıktan sonra, Filistinli mülteciler ülkelerinin geri kalanının 1967'de İsrail tarafından yutulmasını uzaktan izlediler. Siyonist varlık işgal altındaki Filistin topraklarında yasadışı koloniler inşa etmeye devam ederken, komşu Arap devletlerinin rejimleri Filistinli mültecilere makul bir barınak sağlamada veya Filistin davasının samimi destekçileri olarak hareket etmekte başarısız oldular.

duğu zor durumu normalleştirmek demekti."

Bu bölümdeki karikatürler, bir çocuğun net, yılmaz vizyonundan daha fazlasını paylaşıyor. Farklı şekillerde, Filistinlilerin ortadan kaybolmayı reddetmelerinin ve kendi tarihlerini kayıt altına alıp yazma konusundaki ısrarlarının masum ve sarsılmaz bir ifadesini temsil ediyor:

1948'de İsrail tarafından kovulduklarında Filistinliler evlerinin anahtarlarını sakladılar. Burada, Hanzala vatanını hayal ediyor; dikenli tellere takılan anahtarlar, İsrail'in Filistinlilerin geri dönüş hakkını reddedişini simgeliyor. (Ocak 1974)

Bir gün Filistinlileri vatanlarından ayıran dikenli teller dönüştürülecek ve Filistin halkının acısı sona erecek. (Mart 1981)

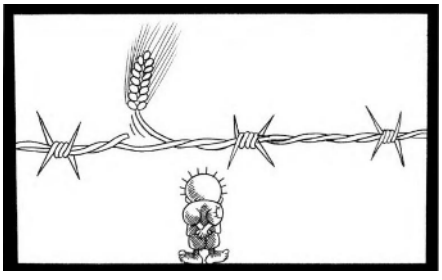

2. İnsan Hakları

Bu bölümde vatanlarından kovulan ve bir gün içinde mülteci konumuna düşen Filistinlilerin, gittikleri komşu ülkelerde var olan mezhepçilik ve ayrımcılık gibi olumsuz şartların yanında bir de bu ülkelerde Filistinli olarak yaşamanın zorluğu anlatılıyor. Arap dünyasındaki siyasi istikrarsızlıklar, petrol zenginliğine rağmen halkın yoksulluğu ve insan hakları konusundaki birçok yetersizlik Naci el-Ali'nin keskin kalemine konu oluyor.

Haklarını talep eden Arap vatandaşlar, güçlülerin gözünde bir tehdittir. (Eylül 1980)

(Sağdan sola) Dün, bugün, yarın: Kadın hakları muhafazakâr Arap elitler tarafından engelleniyor. (Ocak 1985)

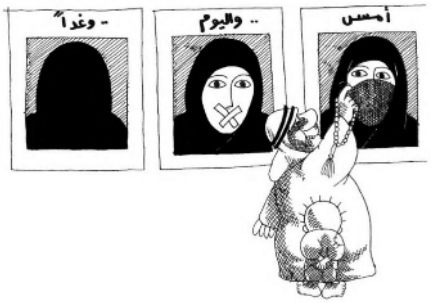

3. ABD Hakimiyeti, Petrol ve Arap İşbirliği

Nakba'dan sonra Körfez petrol zenginliğinin ortaya çıkmasıyla; çiftliklerinden, köylerinden ve şehirlerinden yeni sürgün edilen birçok Filistinli, Körfez Arap devletlerinde kendilerine yeni bir hayat kurmaya çalıştı. Bunlardan Kuveyt, 1960'ların sonunda, ABD çıkarları için giderek daha önemli hale geliyordu. O zamanlar Kuveyt'te bulunan Ali bu değişime yakinen şahitlik ediyordu. Naci el-Ali, ABD'nin bölgeyi kontrol etmeye çalıştığını ve nedenini anlamıştı. "**Dünya petrol ticaretinin dinamiklerini değiştiremediğimiz için, en azından Arap yönetici elitlerinin ülkelerinin egemenliğini ve kaynaklarını, Batı'nın rejimlerini koruması karşılığında nasıl takas ettiklerine dair dürüst tanıklar olabiliriz**."

Arap petrolü İsrail savaş uçaklarına ulaşıyor: Petrol siyaseti, değişim olasılığının boynuna dolanan bir ilmektir." (Haziran 1981)

Sam Amca Orta Doğu'nun (Irak-İran Savaşı) yandığını gördüğünde, yağmurun yangınları söndürmemesini sağlamak için şemsiyesini kullanır. (Ekim 1980)

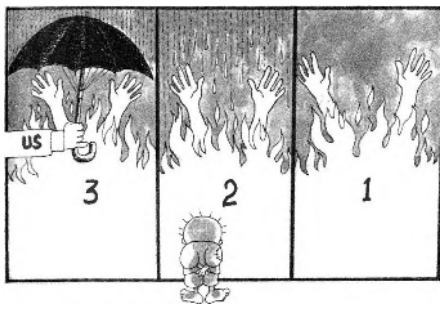

4. Barış Süreci

Burada, Naci el-Ali'nin Filistin Kurtuluş Örgütü başta olmak üzere, Filistin adına yürütülmek

istenen politikaları eleştirildiğini görüyoruz. Bu bölümde özellikle Oslo sürecinde en temel mesele olan "Mültecilerin Geri Dönüş Hakkı" çözülmeden, bir barıştan söz etmenin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. Bir sanatçı için nadir görülen siyasi bir zekâ sergileyen el-Ali, dünyanın en büyük güçlerine, Filistinlilerin haklarını savunmak için güvenilemeyeceğini çok iyi anlamıştı. Çarpıcı bir şekilde, bu bölümdeki karikatürlerde, Henry Kissinger'ın bölge siyasetinde oynadığı ikiyüzlü kişisel rolü açıkça görülmektedir. Ayrıca el-Ali, yeni elde ettikleri petrol zenginliğiyle Arap devletlerinin ve müttefiklerinin Filistinliler için bir barış anlaşması sağlayabileceğine de inanmıyordu.

Filistinli bir gerilla, İsrail ile çekişme halinde olan sayısız Arap hükümetinin yardımına koşar, ancak onların teslim olduğunu ve sadece kendisinin ipi tuttuğunu görür. (Ocak 1970)

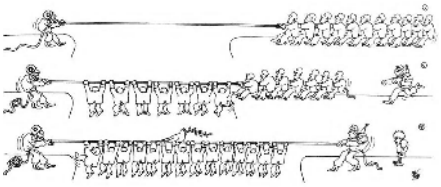

Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat 1978'de Camp David müzakere masasına otururken, İsrail gizlice Filistin halkının haklarını sömürüyor. (Şubat 1979)

5. Direniş

Bu bölüm dergimizin bir önceki sayısında bahsetmiş olduğum "Sumud" yani direnişin sanata yansıması olarak karşımıza çıkıyor. "Her zaman Batı destekli askeri üstünlüğe sahip olan bir düşman tarafından yenilmiş olan Filistinlilerin görsel bir kültüre olan ihtiyacı, Nakba'nın ilk günlerinden itibaren çok şiddetli bir şekilde hissedildi. Devamında el-Ali'nin çizimleri hızla Arap dünyasında Filistin hareketinin bir sembolü haline geldi. Filistinli mültecilerin gerçeklikleriyle ilgilenen ve günlük gazetelerde yayınlanan el-Ali'nin çalışmaları edebiyat salonlarının ötesine geçip kamu bilincine ulaşabildi. **Hanzala'ya olan ihtiyaç, mülteci olarak doğan ilk nesil Filistinlilerin dünyaya gelmesiyle daha da önemli hale geldi.**"

Filistin bayrağını sallayan Hanzala, Arap teslimiyetinin beyaz bayraklarıyla dolu bir İsrail petrol varilini deviriyor. (Mayıs 1982)

Filistinlinin gururlu, kararlı yürüyüşü, özgürlük, geri dönüş ve adalet hedeflerinin gerçekleşmesini kesinlikle güvence altına alacaktır. (Temmuz 1986)

Terk edilmiş bir manzarada, Filistin bayrağını taşıyarak meydan okuyan bir el, kayalık zeminden fırlarken yeni bir baharı simgelemektedir. (Mart 1982)

Kaynak:

Al-Ali, Khalid. (2009). A Child in Palestine, The Cartoons of Naji al-Ali With an introduction by Joe Sacco, Verso Books, London.

Elif Atabaş: Viyana Ekonomi Üniversitesi mezunu. İşine ara vermiş tam zamanlı bir anne ve ev hanımı. Okumayı ve yazmayı seven bir blog yazarı. https://balkandays.blogspot.com/

Peren Birsaygılı Mut Filistin Direnişinde Hanzala Albümünü Anlattı

İNSİCAM

S: Peren Hanım, FİLİSTİN DİRENİŞİNDE HANZALA, NACİ EL-ALİ albümü nasıl ortaya çıktı? Bu fikir nasıl doğdu?

Bir albüm yapma fikri çok uzun süredir aklımızdaydı aslında. 2014 senesinde yaptığımız ve TRT Belgesel'de yayınlanan 5 bölümlük "Sürgündeki Sevda" Filistin belgeselimizin bir bölümü Naci el-Ali hakkındaydı. Naci el-Ali'nin sevgili eşi ve oğluyla o dönem tanışmıştık. Ve o andan itibaren bir "Hanzala" albümü yapmanın hayalini kurmaya başlamıştık.

Albüm fikrinin nihayet hayata geçirilmesi ise şöyle oldu: Kıymetli dostumuz Samed Karagöz, 7 Ekim sonrası ülkemizde pek çok Hanzala sergisi açtı. Kültür Yolu Festivali kapsamında açılan bu sergiler sayesinde, Naci el-Ali'nin çizimleri binlerce insanla buluştu. Saka Sanat tarafından yürütülen sergi süreci, ülkemizde Naci el-Ali ve Hanzala üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmaydı. Ve bu albüm de "Farabi Kitap ve Saka Sanat" ortaklığında, başka bir deyişle güçlerimizi birleştirmemizle ortaya çıkmış oldu. Tasarımı sevgili Neslihan Karagöz tarafından yapıldı. Naci el-Ali'nin oğlu dostumuz Halid el-Ali de desteğini ve yardımını esirgemedi bizden. Ayrıca ilk kez babasının bir albümüne sunuş yazısı yazdı. 300 karikatür, 5 ayrı konu başlığı altında, tarihlerine ve ilk nerede yayınlandığına göre tasnif edildi. İnşallah faydalı olur. En büyük temennimiz budur.

S: Hanzala, neden bu kadar ikonik? Çocuklar da dâhil yediden yetmişe herkes Hanzala'yı biliyor, destekliyor ve Filistin'i onunla özdeşleştiriyor. Neden?

Hanzala, asla büyümeyecek, daima 10 yaşında kalacak, ellerini arkasında bağlamış ve insanlara sırtını dönmüş bir çocuk. Bunun iki anlamı vardı: Birincisi, insanlardan uzak duruyor; yani olan bitenleri kabul etmiyor. Kabul etmemenin, bölgede olanlara rıza göstermemenin bir sembolü Hanzala. İkincisi, aynı zamanda elleri arkasında Filistin'e bakıyor, vatanı dışında bir şeyle ilgilenmeyen, daima Filistin'i gösteren bir pusula oluyor.

Hanzala, sadece doğruları söyleyen bir çocuk. Ne görüyorsa onu söylüyor. Yani vatanından başka bir şey düşünmeyen masum bir çocuk.

Ve Hanzala'yı anlamak için hangi dili konuştuğumuzun bir önemi yok. Hangi dilde okuduğumuzun da bir önemi yok. Sadece Hanzala'ya bakarak bile, Filistin'de neler olup bittiğini anlayabiliriz. Ve Hanzala, sadece bize Filistin'i anlatmıyor; bizim de en masum yanımızın, en temiz tarafımızın bir simgesi adeta. Çocuk saflığımızın bir sembolü. Bize bizi hatırlatan bir çocuk. Bu denli etkileyici olmasının sebebi de bu.

S: Albümde Naci El-Ali'nin direnişi bize çizgilerin diliyle aktardığını görüyoruz. Çizgiler insanlığa neyi gösteriyor?

Naci el-Ali aslında Hanzala ile bize gözlerini ödünç veriyor. Hanzala'nın gözlerini görmüyoruz ama dünyaya onun gözleriyle bakıyoruz. Ve bazen evlerinden kovulan Filistinlilerin yanlarından bir an olsun ayırmadıkları anahtarlarına bakıyoruz. Bazen de bir İsrail bombardımanında evladı şehit olan ya da sakat kalan bir anne babanın yanında duruyoruz. Bazense dünyanın iki yüzlülüğünü seyrediyoruz.

S: Naci el Ali bugün direnişi sanatıyla desteklemek, insanlığa aktarmak ve sanatıyla destek olmak isteyen çiçeği burnunda genç çizerlerimize ne söylerdi?

Naci el-Ali, en ağır şartlar altında umudunu kaybetmemiş. Halkına ve Filistin'in bir gün özgür olacağına dair inancını canlı tutmuş hep. Bunu bize oğlu söylemişti. Bugün hayatta olsaydı, sanırım genç çizerlere de asla inanmaktan vazgeçmemelerini söylerdi.

Portekiz'in Hatırlattıkları ya da Kaybettiklerimizle Yüzleşme

Mülayim Sadık KUL

Besmele, hamdele ve salveleden sonra.

Bir hafta boyunca bir zamanlar İslâm toprakları olan Portekiz'de gezip gördüklerimizi, öğrenip düşündüklerimizi yeniden tefekkür ederek yazıya geçirelim istedim. Malum Portekiz'in güneyi, Endülüs Döneminin Batı Yakası. Diğer bir ifadeyle, Batı Endülüs (el-Ğarb el-Endelüs). Bugün de hala ğarb kelimesi Algarve şeklinde biraz Portekiz şivesine uydurularak kullanılmaya devam ediliyor. Bizim Lizbon'da başlayan yolculuğumuz daha çok bu Algerve adı verilen Güney Portekiz üzerine yoğunlaştı. Zira bu topraklar Lizbon ve Kuzey Portekiz'e nispetle daha uzun süre İslâm hâkimiyetinde kaldığı için İslâm ve Müslümanların izini bu bölgede sürebilmek daha mümkün. Yaptığımız ziyaretler de bunun açık örnekleriyle dolu. Rabbim salih bir amel olarak yapıp yazdıklarımızı bereketlendirsin.

Bir zamanlar Müslümanların insanlık ve medeniyet tarihinin neresinde durdukları ve bugünden bakıldığında zaman içerisinde neyi kaybettiklerinin fark edilmesi, yaşadığımız anın/çağın en önemli vazife ve vecibelerinden biri olsa gerek! Bu vazife sadece hamâsî duyguları kamçılamak adına değil, özellikle de kaybettiğimiz kimlik ve varlık gayemizin yeniden inşası için elzemdir. Varlık sebebimizin ve gerçek kimliğimizin keşfedilemediği bir zaman dilimi, sadece Müslümanlar için değil tüm varlık âlemi ve insanlık adına büyük bir kayıptır. Nedvî'nin "*Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti*" adıyla Türkçeye tercüme edilen muhteşem eseri, bu anlamda ufuk açıcı önemli bir kaynaktır. Ama her şeyden önce bugüne şahitlik eden biz Müslümanların *neyi kaybettiğimizi* fark etmemiz gerekiyor.

Âlemde dengenin yeniden kurulabilmesi, insanı ve Yaratan'ı merkeze

alan kalıcı bir medeniyetin inşası, ancak bu bilincin yeniden ihyasıyla/elde edilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla her amelinde Müslümanın gönlünde taşıdığı aslan, bu niyet ve yeniden diriliş olmalıdır. Kendi tarihimizle ve daha doğrusu kendimizle tarih aynasında yeniden yüzleşebilmek? Bu gerçeği tespit eden çok, ama gerçek manada kendimizle yüzleşebildiğimizi söylemek halen çok zor. Zira geçmişimizle yüzleşip hesaplaşabilseydik, bugün ümmet olarak bu durumda olmazdık.

Bunu başarabildiğimiz nispette varoluş gayemize uygun,

ebedi saadeti kazandıracak bir iş yapmış oluruz. Şu acı gerçeği de idrak etmek zorundayız: Bizim yeryüzünde temin edemediğimiz insan onuruna yakışan adalet ve barışı, bizim dışımızdakilerden, yani temeli tevhid olmayan diğer din ve medeniyetlerden beklemek, ham hayalden öte bir mana ifade etmez. Biz bunu başaramazsak, bu şeref elbette sahibini mutlaka bulur. Hayırlı ümmet olmak hiç kimsenin, hiçbir milletin uhdesinde tapulu değil!

Kendi açımdan bu seyahat vesilesiyle öğrendiklerimin ne kadar kıymetli bir hazine olduğunu itiraf etmeliyim. Yıllarca kitaplardan öğrenmeye çalıştığınız bilgilerle bir hafta gibi kısa bir sürede bu geziler esnasında öğrendiklerinizi karşılaştırdığınızda meşhur soru akla gelebiliyor: *Çok gezen mi yoksa çok okuyan mı daha iyi bilir?*

İnsanın ayne'l-yakîn müşahede etmesiyle sadece bilgi olarak yani ilme'l-yakîn öğrenmesi arasında dağlar kadar fark olduğu tartışma götürmez bir hakikat. Elbette bunun bir üst derecesi olan hakke'l-yakîn için sadece böyle bir haftalık gezi programı elbette yeterli değil. Bizatihi halkın arasına katılıp orada yerli halkla birlikte yaşamak, eskilerin deyimiyle onlarla *hemhal* olmak gerekir. Her şeye rağmen bu gezi hem kendi açımdan hem de programa katılan öğrencilerimiz açısından çok faydalı oldu.

Rehberimiz Anna (Zeynep) Hanımefendinin ihtida etmiş bir Portekizli olmasının bunda büyük bir rolü olduğunu unutmamak gerekir. Gerektiğinde programda ufak değişiklikler yaparak bizim taleplerimize ve öğrencilerimizin bek-

Bir zamanlar Müslümanların insanlık ve medeniyet tarihinin neresinde durdukları ve bugünden bakıldığında zaman içerisinde neyi kaybettiklerinin fark edilmesi, yaşadığımız anın/çağın en önemli vazife ve vecibelerinden biri olsa gerek!

Bu türbülansla birlikte yaşadığımız tedirginlik hali bana Kur'an'da anlatılan benzer manzaraları hatırlattı. Hani denizin ortasında fırtınaya yakalanınca tevbe edip Allah'a yalvaran insanlar, karaya ayak basıp tehlike geçince, verdikleri sözleri, yaptıkları duaları unutup, sanki hiçbir şey olmamışçasına eski normal hayatlarına kaldıkları yerden devam ediyorlar ya, işte o manzaraları.

lentilerine daha uygun hale getirmeyi ustalıkla başardı. Herhangi başka bir rehber olsaydı, hem bu kadar esnek hem de İslam ve Portekiz'in İslam geçmişi hakkında bu denli bilgili ve ilgili olmayabilirdi. Faslı bir Müslümanla evli olması da iki kültür arasındaki benzerlikleri bilmesinde önemli bir etken olsa gerek.

Yolculuk Başlıyor

TAP Portekiz Havayollarına ait uçağımızın yaklaşık 17.40 gibi kalkması gerekiyordu. Biz her zamanki gibi eşimle erken saatte gelmiştik havaalanına. Yarım asrı geçen yaşlarımız artık gereğinden fazla telaş ve strese izin vermiyor diyebiliriz. Düsseldorf havaalanından kalkan uçağımız, Portekiz'in başkenti Lizbon'a sağ salim indi.

Sağ salim diyorum, yani sonuç itibariyle. Yoksa Lizbon'a yaklaştığımızda ciddi bir hava boşluğuna yakalanarak teknik tabirle iyi bir türbülansa girdik. Bunun bir benzerini yıllar öncesinde İtalya ve Sicilya'ya yaptığımız yaz okulu seferi esnasında yaşamıştık. Kimi arkadaşlar duyulacak şekilde sesli olarak şehadet getiriyor, kimi Kur'an okuyor kimi de gözlerini kapatmış bu durumun geçmesi için -ya da kim bilir- geçmiş günahlarına tevbe ederek dua ediyordu. İtalya seferinde bu hadise tam da Etna yanardağının yanından geçtiğimiz bir esnada vuku bulmuştu. Her neyse, bir taraftan Etna yanardağını seyretmeye çalışırken diğer taraftan bu şiddetli türbülansı yaşamak farklı bir tecrübeydi.

Bu türbülansla birlikte yaşadığımız tedirginlik hali bana Kur'an'da anlatılan benzer manzaraları hatırlattı. Hani denizin ortasında fırtınaya yakalanınca tevbe edip Allah'a yalvaran insanlar, karaya ayak basıp tehlike geçince, verdikleri sözleri, yaptıkları duaları unutup, sanki hiçbir şey olmamışçasına eski normal hayatlarına kaldıkları yerden devam ediyorlar ya, işte o manzaraları. Bu ayetlerden birini hatırlamakta fayda mülahaza ediyorum. Sadece yolculuklarda değil, başımıza herhangi beklenmedik bir sıkıntı geldiğinde Rabbimin hatırlattığı bu uyarılar gözümüzün önüne gelmeli.

Bu uyarılardan birisi şöyledir: "Onlar bir gemiye bindikleri zaman (fırtına korkusuyla), kendisine içten bir inanç ve bağlılıkla Allah'a yakarırlar; fakat onları sağ salim karaya çıkardığında bakarsın ki yine Allah'a ortak koşuyorlar." [1]

Aslında bu tür yolculuklar, ders alabilenler için önemli bir uyarı/terapi niteliğindedir. Ölümün size ne kadar yakın olduğunu bizzat yaşayarak tecrübe ediyorsunuz. Hayatınızı bu uyarıyı dikkate alarak devam ettirdiğiniz takdirde her yolculuk ayrı bir hidayet ve rahmet vesilesi olacaktır. "Yolculuk yapın, sıhhat bulun."[2] hadisini, belki de bu anlamda yorumlayabiliriz.

Lizbon

Rehber hanımefendi elinde bizim ilahiyatın logosunu taşıyan bir pankartla bekliyordu. Rehberimizin eşliğinde bindiğimiz otobüs Lizbon'da kalacağımız otelin önünde durdu. Burada üç gece kalınacaktı. Otel odamızdan denizi görebilmek güzel bir duygu. Dünyanın küçültülmüş bir örneğidir otel odaları. Hani Rasûl-i Ekrem Efendimizin dünyayı, yolculuk esnasında insanın bir müddetliğine dinlendiği bir ağaç gölgeliğine benzetiş metaforu gibi. Yolcu olduğunu unutarak bir insanın tutup o ağaç gölgesini kendine daimi mesken etmesi ne kadar abes ise, bizlerin dünyayı, otel odası örneğinde olduğu gibi, ebedi kalacağımız bir vatan gibi addetmemiz de o kadar abes değil midir?

Antik dönemde Olissipo diye adlandırılan şehir, Müslüman yazarlar tarafından el-Üşbûne, el-Esboniye, Leşbûne gibi farklı şekillerde kaydedilmiş. Portekizliler bugün Lisboa olarak yazdıkları bu ismi eski ismine yakın Lişbua şeklinde telaffuz etmekteler. Dolayısıyla birçok şehir gibi burası da Müslümanlardan kalan eski ismiyle anılmaktadır. Üşbûne, Endülüs fâtihi Mûsâ b. Nusayr'ın oğlu Abdülaziz b. Mûsâ tarafından 716 yılında fethedildi. Bu şehir, 1139 yılında ilk Portekiz kralı Alfonso Henriques tarafından ele geçirilmesine kadar İslâm hâkimiyetinde kaldı. Bu dönemde inşa edilen pek çok cami, hamam ve tarihi eserden günümüze kadar hiçbir iz kalmamış olması, üzerinde düşünülmesi gereken bir bahsi diğer. Şehrin İslâm hâkimiyeti döneminde mevcut beş kapısından biri olan Hâmme adlı doğu kapısı, bugün Alfama ismini taşımaktadır. Ziyaretimizde muhkem bir tepeye kurulmuş olan tarihi kaleye bu isimle anılan dar sokaklardan geçerek tırmandık.

Şehir hakkında tarihi önemli bir bilgi de meşhur 1755 depreminde tamamen yerle bir olan şehrin yeniden tasarlanarak bugünkü halini aldığıdır. Dolayısıyla, bugünkü Portekiz'in ve özellikle de Lizbon şehrinin altyapısı ve mimarisi, bu depremin etkileri göz önünde bulundurularak şekillenmiş.

Son yıllarda üniversitelerde kurulan İslâm ve tarih araştırmaları enstitülerinin yaptığı çalışmalarla İslâm dönemine ait izler yeniden gün yüzüne çıkarılmaktadır. Portekiz'de İslâm ve Arap kültürüyle ilgili çalışmalar yapan önemli kuruluşların başında, 1942 yılında vefat eden, Endülüs tarihi ve sömürgecilik dönemi Arap-İslam dünyası uzmanı David Lopes adına Lizbon Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde oluştu-

Bu merkez caminin dışında Müslümanların yoğunlukta olduğu mahallelerde küçük mescitler, beş vakit namaz kılınan yerlerdir. Alfama bölgesinde üzerinde helal yazısı bulunan irili ufaklı pek çok büfe ve lokantaya rastlamak mümkün. Öğrencilerin bir kısmı Lizbon kalesini ziyaretten sonra bu küçük lokantalarda kifâf-ı nefs yapma fırsatı buldular.

Son yıllarda ise başta Fas olmak üzere diğer Kuzey Afrika Arap ülkelerinden, Senegal, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Afganistan gibi ülkelerden Müslümanların bu ülkeye hicret ettikleri bilinmektedir. Bir haftalık gezi boyunca bu saydığımız ülkelere ait pek çok Müslümanla karşılaşma imkânı bulduk. Yakın gelecekte buradaki İslâm topluluğunun daha da büyüyeceğinin işaretlerini her yerde görmek mümkün. Önündeki tek engel ya da tehlike, tüm Avrupa'da artan İslamafobi ve aşırı sağ eğilimler.

lan Instituto de Estudos Árabes e Islâmicos David Lopes'dir.

Mértola şehrinde yaptığı kazılarla İslâm kültürüne ait kalıntıları ortaya çıkararak 2023 Avrupa Tarihi Ödülüne layık görülen diğer önemli bir arkeolog ve bilim adamı, Claudio Torres'tir. Mértola Archaeological Site (CAM) adlı enstitünün kurucusu olan bu araştırmacı, hayatını bu küçük kasabadaki İslâm eserlerini ortaya çıkarmaya adamış ve büyük ölçüde başarılı da olmuştur. Onun başını çektiği toplam 45 yıl süren kazılarla İslâm dönemine ait pek çok eski yapı ve tarihi eser ortaya çıkarılarak bir kısmı kurulan Mértola İslam Eserleri Müzesi'nde teşhir edilmektedir. Bizler de bu şehri ziyaretimizde bu müzeyi de gezme imkânı bulduk.

Avrupa ülkelerine nispetle istatistiklerin ortaya koyduğu sayı ve orana bakıldığında Portekiz kendi nüfusu içerisinde en az Müslümana sahip ülkedir. Bu az sayıdaki İslâm toplumu, daha çok 1950'lerin sonu ile 1960'ların başlarında eski sömürgeler Mozambik ve Gine Bissau'dan gelen Müslümanlardan oluşmaktadır. 1968'de resmen tanınan Comunidade Islamica de Lisboa adlı bir İslâm merkezi kuran Mozambikli Müslümanlar, 1979-1985 yılları arasında da Lizbon Merkez Camii'ni (Mesquita Central de Lisboa) inşa ederek faaliyete geçirmişlerdir. Müslümanlar genelde Odivelas ve Laranjeiro gibi Lizbon'un dış mahalleleriyle Laures, Vila Franca, Porto, Almada, Portimão, Coimbra, Algarve'de yaşamakta, Évora ve Silver gibi şehirlerde yeni topluluklar ortaya çıkmaktadır.

Bu merkez caminin dışında Müslümanların yoğunlukta olduğu mahallelerde küçük mescitler, beş vakit namaz kılınan yerlerdir. Alfama bölgesinde üzerinde helal yazısı bulunan irili ufaklı pek çok büfe ve lokantaya rastlamak mümkün. Öğrencilerin bir kısmı Lizbon kalesini ziyaretten sonra bu küçük lokantalarda kifâf-ı nefs yapma fırsatı buldular.

Son yıllarda ise başta Fas olmak üzere diğer Kuzey Afrika Arap ülkelerinden, Senegal, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Afganistan gibi ülkelerden Müslümanların bu ülkeye hicret ettikleri bilinmektedir. Bir haftalık gezi boyunca bu saydığımız ülkelere ait pek çok Müslümanla karşılaşma imkânı bulduk. Yakın gelecekte buradaki İslâm topluluğunun daha da büyüyeceğinin işaretlerini her yerde görmek mümkün. Önündeki tek engel ya da tehlike, tüm Avrupa'da artan İslamafobi ve aşırı sağ eğilimler. Son zamanlarda Avrupa'nın tamamında görülen bu eğilim ve trendin maalesef Portekiz için de geçerli olduğunu rehberimiz aracılığıyla öğrenmiş olduk.

Portekiz'in kendi sömürge geçmişiyle alakalı tecrübesi ve günlük hayatta dil ve kültürlerinde taşıdıkları İslâm ve Müslümanlara ait sembollerin çeşitliliği, onların İslâm'la ilişkilerinde bir avantaj olarak görülebilir. Diğer bir ifadeyle bu ülke ve insanlarıyla kurulan sağlıklı ilişki ve diyaloglarda aslında kendilerine ait olan İslami geçmişleri, onları rahatsız etmeyecek bir tarzda gündeme getirilebilir. Mimariden çini sanatına, günlük geleneksel alışkanlık ve hayat tarzından dil ve edebiyata kadar birçok alanda bu tarihi izleri görmek bugün bile mümkün.

Mesela yel değirmenlerinin aslında Müslümanlardan kalma bir gelenek olduğu son araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Yine ev bacalarının küçük birer minare şeklinde olması, rehberimizin de işaret ettiği gibi sıradan bir tesadüf olamaz. Endülüs şairlerinin dil aracılığıyla kullandıkları motifler ve hayata ait örnekler, İslâm ve Müslümanlara ait yeni bulgu ve bilgilere işaret etmektedir. Birçok şehir amblemlerinde kullanılan hilal ve sarıklı sultan figürleri bunun açık bir işaretidir. Dolayısıyla İspanya ve Portekiz yani bizim eski Endülüs, keşfedilmeyi bekleyen hazine ve sırlar diyarıdır. Ortaya çıkarılabilenler, olanın çok küçük bir parçasıdır. Bunu yapacak olanlar, elbette bu işe bilgisiyle katkı sağlayacak her alana ait farklı branşlardaki bilim adamları olmak durumundadır. Bunların olabilmesi ise yine bu alanda yapılacak çalışma ve araştırmaları destekleyecek gerek devlet düzeyinde desteklenen üniversite ve benzeri kurumlar, gerekse bu çalışmaları finanse edecek ve örgütleyecek özel araştırma enstitüleri ve vakıflardır. Ama her şeyden önce gerekli olan, böyle bir çalışmayı maddi ve manevi olarak motive edecek ve yürütecek bir ufkun varlığıdır.

Balkanlarda ve bir çok ülkede TİKA'nın yaptığı hizmetlerin ne kadar anlamlı olduğu ortadadır. Ama bazen de büyük işlerin başarılabilmesi Fuat Sezgin ve Muhammed Hamidullah ayarında ruh ve gayrete sahip ilim adamlarının varlığına bağlıdır. Önemli olan, bu insanları yetiştirecek vasatın ve imkânların bir şekilde hayata geçirilmesidir. Küçük tekil iş ve kavgaları bir tarafa bırakıp büyük doğumlara vesile olacak uzun vadeli medeniyet inşa edici ve tüm insanlığı kuşatıcı külli işlerle meşgul olmak gerekmektedir. Bunu yapacak malzeme de ufuk da bizde var aslında. Fuat Sezgin Hoca tüm ömrünü ve gayretini bizdeki bu potansiyeli harekete geçirmek uğruna feda ettiğini defalarca ifade etmiştir. Bunun yolu da özgüven, gayret ve iman üçlüsünden geçmektedir.

Hicret ederek bu ülkeye gelen Müslümanların dışında yerli Müslümanlar da her geçen gün sayıca artmaktalar. Rehberimizin verdiği bilgiye göre kendi gibi İslâm'ı kendine yeni bir din ve hayat tarzı olarak seçenlerin oranı henüz az olsa da sürekli artma trendinde. Kendi ihtida sürecini de bizlerle paylaşan Zeynep Hanım, tecrübelerini ve sonrasında yaşadıklarını büyük bir mutlulukla bize aktardı. Allah'ın kendisine her safhada nasıl yardım ettiğini misallerle açıkladı. Dolayısıyla İslâm'ı kendine hayat tarzı olarak seçmek isteyenlere bunun zannedildiği kadar zor olmayıp Allah'ın kulunun yanında olduğunu unutmamak gerektiğini ısrarla hatırlattı. Daha önce kapalı olduğu halde rehber olarak çalışabilmek için başörtüsünü çıkarmak zorunda kaldığını üzülerek ifade etti. Gazze katliamını ilk günden beri kınayarak Gazzeli mazlumların yanında duran Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres'in bu toprakların çocuğu olduğunu unutmayalım.

Yaşadığımız dönemin kendine has problemleri ve çözüm yolları olduğu aşikârdır. Biz hem kendi saadetimiz, hem de tüm insanlığın dünyevi ve ebedi mutlulukları için Allah'ın özel seçtiği insanlarız. Bu görevi bize hatırlatan pek çok ayet ve hadisi burada serdetme imkanımız yok. Ama unutmamamız gereken görevlerimizden biri de, Portekiz gibi nice coğrafyaların Allah'ın dinine davete acilen muhtaç olduğudur.

"Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!" (Nahl, 125) ayetini şiar edinenlere müjdeler olsun!

1 Ankebut, 65

2 Ahmet b. Hanbel, 3/280; Aclunî, 1/445 2

Avrupa'da Irkçılık Meselesi

Mucahid YILDIZ

Irkçılığın temelinde aslında kardeş kavgası yatmaktadır. Kendisini daha üstün gören bir anlayışın ruhen hastalıklı bir tezahürüdür. Cenabı Hak, insanları birbirleriyle savaşmaları için değil, tanışıp farklı meziyetlerinden karşılıklı istifade etmeleri için ayırdığını söylüyor. Ne var ki nefsine ve şeytana hizmet eden sefil, daha üstün olduğunu iddia ederek ırkçılık yapmaktadır. Dünya tarihinde bu yüzden sayısız savaşlar yapılmış, milyonlarca insan bu uğurda can vermiştir. Bir ruh hastalığı olarak ifade edebileceğimiz bu sapkınlık maalesef tüm milletlerde az ya da çok mevcuttur. Bunu bilen küresel şer güçler, her zaman ve her yerde insanları birbirlerine karşı kışkırtmak suretiyle ırkçılık belasını suistimal etmektedirler.

İnsanların kendilerini daha üstün görme hastalığının bir hududu yoktur. Bu kardeş kavgası o kadar çok ileri gitmektedir ki, aynı köyün yukarı mahallesi ile aşağı mahallesi arasında bile vahşice kavgalara sebep olabilir.

Avrupa'da insanların varoluşlarından bu yana 2. Dünya Savaşı sonuna kadar bu kavgaların haddi hesabı yoktur. Bugünkü Avrupalının genetik yapısı da buna çok müsaittir. Örneğin, Almanya'daki bazı eyaletlerin adı 'freier Staat' yani özgür devlet ismini almıştır. Almanya, bilindiği gibi federal eyaletler sistemiyle idare edilmektedir. 'Bundesrepublik Deutschland' bir cumhuriyet birliğini ifade etse de, bazı eyaletlerin bu şekilde ayrı bir özgür devlet olduklarını te'kid etmeleri, bölgesel ırkçılığın bir işaretidir. Bizim burada yakinen yaşadığımız bazı örnekler de vardır. Mesela, Düsseldorf ile Köln şehirleri arasında bile, şaka gibi gösterilmeye çalışılsa da hissi bir zıtlaşmayı görebilirsiniz.

Büyük savaştan sonra bir duraksama ve kendilerini hesaba çekme

dönemi başlamıştı. Avrupa Birliği'nin temelini meydana getiren prensipler artık bu kavgaların sona ermesi gerektiğini düşünenler tarafından geliştirildi. Fakat, 2. Dünya Savaşı sonrası Batı Almanya'nın ipleri, dört büyük işgal bölgesi olmasına rağmen tamamen ABD'nin eline geçti. Doğu Almanya ise; Rusların payına düşmüştü. ABD, Nazi Almanya'sından savaş öncesi kaçan Yahudi elitleri çok iyi bir şekilde bünyesinde kullandı. Aynı şekilde savaş sonrası Nazi askeri yapısındaki istihbarat güçlerini ve diğer önemli güçleri tüm dünyada kullanmak üzere bünyesinde eritti. Avrupa'da yeniden güçlü bir Almanya'nın ortaya çıkmasını önlemek için ise kullandığı en önemli unsur yine ırkçılıktır. Halkı korkutmak ve sindirmek için bundan daha iyi bir mevzu bulamazdı.

ABD'nin dış istihbaratından sorumlu CIA'nın, başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesindeki neonazi gruplarla bağlantısı olduğu bilinen bir gerçektir. ABD içindeki meşhur Ku-Klux-Klan ırkçı örgütü üzerinden neonazi gruplarla bağlantılar sürdürülür.

Bugün Avrupa'da sağcı partilerin giderek daha güçlü hale gelmesinin en önemli sebebi, halkın ekonomik olarak alıştığı yüksek standartların altına düşmeye başlamasıdır. Halkın çok zenginleşmesini istemeyen, geçim ve yüksek tüketim arzusu ile insanları oyalamak isteyen kapitalist küresel "şer" sisteminin hakim olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da insanlar bu hale getirilmiştir.

Netice itibariyle, Avrupa ülkelerinde aşırı sağ partiler hükümet olsalar bile, devletlerin takip ettikleri siyasi strateji, onu elinde tutan güçlerin istediği cihette uygulanmaya devam edecektir. Nitekim, Avusturya'da daha önce hükümet olan ve son seçimlerde yine birinci olarak sandıktan çıkan FPÖ, geçmişte hükümet ortaklığı yaptı. Buna rağmen Avusturya'nın yabancılar politikasında ve diğer konularda çok fazla bir değişikliğin olduğu kanaatinde değilim.

Almanya'da yapılan son iki eyalet seçiminde de aşırı sağcılar oylarını büyük oranda artırarak eyalet parlamentolarına girmeyi başardılar. Tüm ideolojik kavgalara rağmen, yapılan icraatların reform niteliğinde değişiklik gösterebileceğini sanmıyorum. Bu arada, Almanya'da iktidarda ve muhalefette olan güçlü partiler oy kaybederken bunlara muhalif olan yalnızca sağ parti AFD değil. Sol Partiden ayrılan Sara Wagenknecht tarafından kurulan BSW de (Sara Wagenknecht Birliği) her iki eyalet seçimlerinde üçüncü parti olarak sandıktan çıktı. Ekonomik olarak çok şey vaat eden Wagenknecht, iktidar olsa bile, sistemin mecbur ettiği çerçevenin dışına çıkamaz.

Aşırı sağın yükselişi Hitler'i hatırlatsa bile, günümüz şartlarında yeniden bir Nazi Almanya'sının ya da bir başka Avrupa ülkesinde benzer bir rejimin iktidara gelmesi neonazi hayalinden öte bir şey olamaz. Fakat her geçen gün daha çok Avrupalının İslam'a yönelmeleri ve Müslümanların sayısının artması, küresel siyonist güçlerin daha çok dikkatini çekmektedir. Bu yüzden, mevcut hükümetler de bu güçlere hizmet ettiklerinden, polis gücünü, özellikle son aylarda hepimizin müşahede ettiği gibi Filistin'i destekleyenlerin üzerine salmaktadır. İsrail siyonist rejiminin katliamlarını protesto edenler aşırı bir polis şiddetine maruz bırakılıyor.

İslam'ın Avrupa ülkelerinde daha fazla yayılmasına engel olmak için özellikle Müslümanları hedef listelerinin başına alan ırkçı aşırı sağ partilerin daha çok önleri açılabilir. Geçmişe bir göz attığımızda Almanya'da ortaya çıkan AFD, "salonfaehig" olarak tabir edilen, yani muhatap alınan bir parti haline medya aracılığıyla getirildi.

Ronda: Uçurumun Kenarında Ölesiye Mücadele

Zübeyir ŞEKERCİ

6.25'teki tren hareket etmişti nihayet. Uçurumun kenarına inşa edilmiş bir tarihi kasaba olan Ronda'ya yolculuk başlamıştı. Ronda Kasabası, Endülüs tarihinde hüzün ve şerefin imtizaç ettiği bir belde. Rondalı Müslümanlar, Ebu Abdullah gibi teslim olmak yerine mücadeleyi tercih etmişti. Kasabanın güçlü surlara ve derin bir vadiye sahip olması da savunmayı kolaylaştırmıştı. Aylarca süren savunmadan sonra açlık ve susuzluk baş göstermiş ve nihayetinde kasaba düşmüştür. Üç binden fazla erkek katledilirken kadınlar ve çocuklar köleleştirilmiştir.

Günümüzde Malaga'nın sınırları içerisinde bulunan Ronda'ya doğrudan tren seferleri olmadığı için iki saat beklemeli bir aktarma yaptık. Aktarma sonrası bir saat süren yolculuktan sonra kasabaya varmıştık. Henüz konaklayacağımız yerin giriş saati gelmediği için bir süre küçük ve havasız istasyonda bekledik. Daha önce de karşılaştığımız lavabo sorunu burada da mevcuttu. Bir süre tren istasyonun dışına çıkıp etrafı dolaştım. Sakin, sessiz ve sıcak bir kasaba. Giriş süresi yaklaşınca 20-25 dakika yürüdükten sonra kalacağımız yere yerleştik. Biraz dinlendikten sonra namazları kılıp meşhur köprüye doğru yola koyulduk.

Puento Nuevo, büyükçe bir kanyonun yamacına kurulmuş tarihi Ronda kasabasının yakalarının arasından geçen Guadelevin Nehri'nin üstüne inşa edilmiş üç köprüden birisidir. Mimar José Martin de Aldehuela tarafından 1793 yılında inşası tamamlanan köprü 120 metrelik uçurumun üstünde kasabanın iki yakasını birbirine bağlamaktadır. Ernest Hemingway, *"Çanlar Kimin İçin Çalıyor"* adlı eserini bu köprü ve kasabadan ilham alarak yazmıştır.

Köprüye gelmeden önce uzun ve hareketli bir cadde ile karşılaşmıştık. Turistik albenisi yüksek olan bu beldede restoranlar, kafeler ve hediyelik eşya dükkânları bir hayli yoğundu. Bir süre yürüdükten sonra karşımıza bir meydan çıkmıştı. Biraz meydanda dolaştıktan sonra nihayet köprüye varmıştık. Köprüye vardığımda karşılaştığım manzara tek kelimeyle muazzamdı. Köprünün yamacından bir süre manzarayı seyreyledik. Rahman suresi ayetleri zihnimde canlanmıştı. Köprünün diğer tarafına geçtiğimizde cephe tarafından gördüğümüz manzara da bir hayli etkileyiciydi. Bir süre burada kalmış, etrafı seyrederken insanların hareketlerini gözlemleme fırsatı bulmuştuk. "Orada

bulunma" hissi, modern insanın tabiri caizse çıplak gözle bakarak bulunduğu yerin kıymetini fark etmesini engelliyordu. Burada da bu hisse şahit olmuştuk.

Cephe tarafından çıkıp geçtiğimiz yakanın içerisine doğru hareket etmiş ve bu sefer daha geniş cephesine gelmiştik. Sarının turuncuya, yeşilin kahverengiye selam verdiği bir anın içinde kaybolmuştuk adeta. Rahman suresini okumaya başlamıştım içimden. Modern insanın başaramadığı bir "şey" vardı bu kasabada: Tabiatla barışık bir mimari anlayış. Kanyonun yamacına inşa edilirken tabiatla uyum sağlanmış ve günümüzde dahi bu estetik halini koruyabilmiş.

Böylesine tabiatla barışık, yüksek mimariye sahip bir beldeden ilim adamlarının çıkması tesadüf değil. Bu alimlerden en meşhuru Abbas bin Firnas'tır. 810 senesinde Ronda'da dünyaya gelen İbn Firnas, Kurtuba'ya müzik öğrenmek için gelmiş, burada dünya tarihinde ilk uçuş denemesini gerçekleştirmiştir. Kendi hazırladığı kanatlarla uçuşunu gerçekleştiren İbn Firnas, yaralı olarak kurtulmuştur. Bunun yanı sıra gökbilimiyle ilgilenmiş ve gezegen hareketleriyle ilgili çizimlerde bulunmuştur.

Geldiğimiz yakaya geri dönmüş, İspanya tarihindeki en eski rodeo alanlarından biri olan ve sayısız boğa güreşine tanıklık etmiş eserin oraya doğru hareket etmiştik. Ronda kasabası günümüzde boğa güreşleriyle ün yapmıştır. Burada boğa güreşlerini formel hale getirip maddelerini yazan Pedro Romero'nun buralı olması önem teşkil etmektedir. Arenanın giriş kapısına meskun bir boğa heykeli bulunmaktadır. Akşam vakti yaklaştığı için arenanın orada fazla durmamış ve ilerisinde bulunan seyir terasına geçip gün batımını izlemeye koyulmuştuk. Seyir terasında fotoğraf yakalamaya çalışan turistler, ekmek parası derdine düşmüş sokak müzisyeni ve hayvani dürtülerini kontrol edemeyen çiftler de bulunuyordu. Nitekim fevkalade bir manzarada şahit olduğumuz gün batımını mezkur görüntülerden ötürü görece erken terk etmiştik. Akşam vakti girdiği için çimenlikte namazı eda etmiş ve akabinde helal bir restoran arayışına geçmiştik. Tam bu arayış esnasında bir karnavala denk gelmiştik. Yaklaşık bir iki saat süren karnavala ilgi oldukça yoğundu. Hatta neler olduğunu anlamak için yolun ortasına doğru hareket edecekken bir hanımefendi önüne geçtiğimizi ima etti. Karnaval şeridini izleyen insanların ellerinde içkiler, sigaralar ve telefonlar... Kendinden geçen insanlar, farklı "konsept"e dayalı kıyafetler, gürültülü enstrümanlar ve dahası... Karnaval şeridinde katılımcı bir kadın kucağındaki çocuğunu düşürmesine rağmen -aşırı alkolün etkisinden olacak kigerekli reaksiyonu gösterememiş ve çocuğu başkaları yerden kaldırmıştı.

Sonradan araştırdığımızda tarihi bir öneme sahip olan mezkûr karnaval şeridinde "marvel", "barbie" ve türevi sahnelerin sergileniyor olması kendi içerisinde ironisini barındırıyordu. Kesif kokuların küçük çocukların nesneleşmesi, genç kızların bedenlerinin teşhiri ve koca koca adamların hokkabazlığı baş ağrıtıcı bir iki saatin hülasasıydı. Karnaval bitmiş ve biz helal gıda arayışına kaldığımız yerden devam etmiştik. Haritaya göre hareket edip Kebap Estambul adlı bir restorana denk gelmiştik. İçeride karnavaldan çıkmış ancak karnaval havasından çıkamamış insanlar yemek yerken, yüksek sesle konuşuyorlardı. Görevliye etin helal olup olmadığını sorduğumda "evet" cevabından tatmin olamamış ve sorumu yinelemiştim. Görevli, "ben de müslümanım" cevabını vermişti. Besmele çekip yemeğe koyulmuştuk. Hesabı öderken bir camii için infak kutusu görmüştüm. İçki satışıyla infak kutusunun tenakuzu bize Darül İslam olmamaklığı hatırlatıyordu belki de. Bir zamanlar Müslümanların hakim olduğu bu beldede mücahitçe bir direnişin ardından kalan miras buydu işte. Karnavallar, hayvan istismarının doruğa ulaştığı boğa güreşleri ve abartılı teşhir... Ronda kasabası, bize geçmişi ve şimdisiyle kapısını açmıştı. İbn Firnas'tan Hemingway'a, minareden çan kulesine, hayadan yoksunluğa bir geçiş... Az yürümeli fakat yorucu bir günün ardından kaldığımız yere geri dönmüştük. Ertesi gün Sevilla yolculuğu bizi bekliyordu.

Sürgün Dergisi 9. Sayısı Çıktı

www.surgun.net